అమృతవాహిని

చతుర్థలహరి

శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య
శ్రీ శ్రీ శ్రీ సీతారామయతీంద్రులు
ముముక్షుజన మహాపీఠాధిపతులు

ద్వితీయ ముద్రణము
వేయి ప్రతులు

సంపాదకులు :

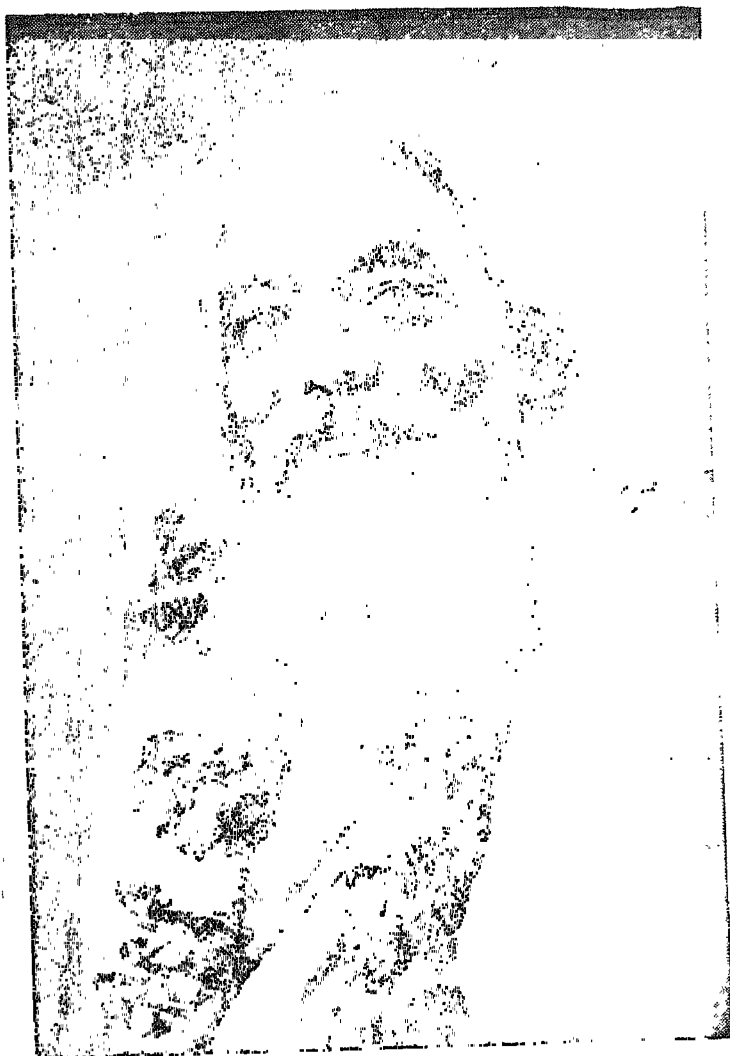
శ్రీ పాపతల్లి
ముత్తీవి సీతారాం

వెల : ఎనిమిది రూపాయలు

ప్రతులకు :
కార్యదర్శి
శ్రీ యతీంద్ర ప్రచురణలు
గంజాంవారివీధి - కాకినాడ

మే
1982

"ముముక్షువు"
పసరుపేట
ఏలూరు.

THIS BOOK IS PUBLISHED WITH THE FINANCIAL ASSISTANCE OF TIRUMALA TIRUPATI DEVASTHANAMS UNDER THEIR SCHEME "AIDTO PUBLISH RELIGIOUS BOOKS."

అమృతవాహిని

ఒక మాట

శ్రీమద్భగవద్గీత అనగా కేవలము పరిపూర్ణ సనాతన పరబ్రహ్మతత్త్వమైన శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క వాగమృత ధార. దీనిలో ఒకభాగము గొప్పదని ఒక భాగము తక్కువ దని అనుటకు ఎవరికిని అర్హతలేదు. అయినను ఆ కృష్ణ పరమాత్మయే ప్రవచించిన ఒక విషయమును గమనించుట అవసరము. ఒకచోట ఒక విషయమును చెప్పి 'ఇది గుహ్యా తరము' అనినాడు. మరొకచోట వేరొక విషయమును ప్రతిపాదించి 'ఇది గుహ్యతమము, ఉత్తమము' అనినాడు. ఇట్లు పేర్కొనని తక్కిన ప్రదేశములలోని విషయము - ప్రత్యేకముగ పేర్కొనబడకపోయినను - గుహ్యము అని భావింపవలయును.

ఈ నాలుగవ అధ్యాయమును గురించి చెప్పుచు, "భక్తోఽసి మే సఖాచేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమమ్" 'ఇది ఉత్తమమైన రహస్యము' అనినాడు పరమాత్మ. ఈ అధ్యా

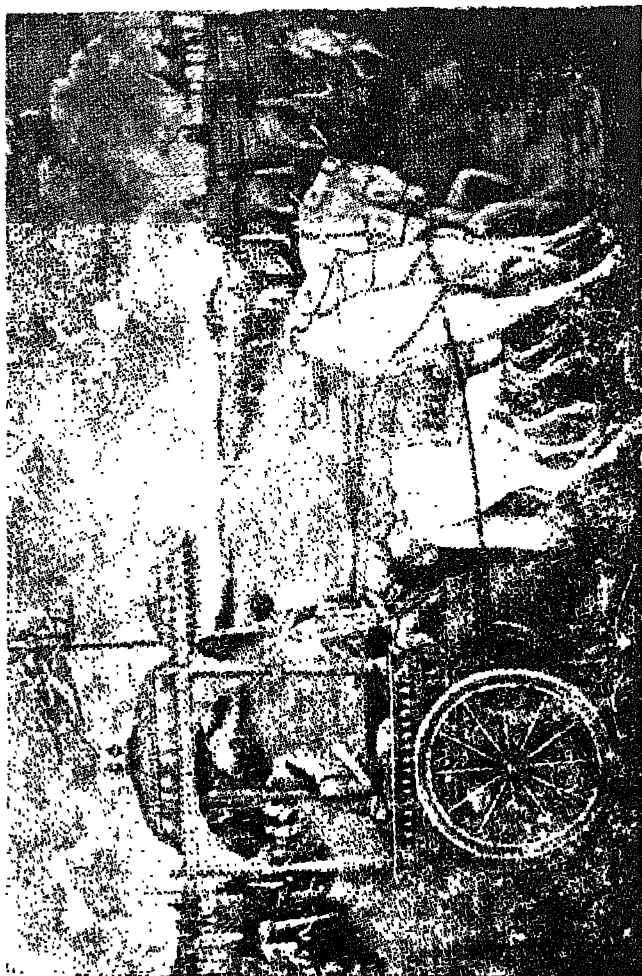
యములో పరమాత్మయొక్క స్వరూపగుణవైభవాదులు వర్ణింపబడినవి. అంతేకాక అవి దివ్యములు అనియును, వానిని తెలిసికొన్నవారికి పునర్జన్మము ఉండదనియును, భగవదను భవము కలుగుననియును చెప్పబడియున్నది.

భగవదాజ్ఞ ననుసరించి, ఆయన ప్రసాదించిన శక్తి ననుసరించి, ఈ వ్యాఖ్యానము వ్రాయబడినది. ఇది పాఠకులకు ఏ మాత్రము ఉపయోగపడినను నా జీవితము ధన్యమే.

లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవన్తు !

సీతారామకల్యాణమండపము
సత్యనారాయణపురం
విజయవాడ
24–11–1968

సీతారామయతి.

ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః

శ్రీమద్భగవద్గీతా — చతుర్థోఽధ్యాయః

జ్ఞా న యో గః

శ్రీభగవానువాచ :-

శ్లో॥ ఇమం వివస్వతే యోగం
ప్రోక్తవా నహ మవ్యయమ్
వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ
మను రిక్ష్వాకవేఽబ్రవీత్॥ 1

ప. వి :- ఇమం, వివస్వతే, యోగమ్, ప్రోక్తవాన్, అహం, అవ్యయమ్, వివస్వాన్, మనవే, ప్రాహ, మనుః, ఇక్ష్వాకవే, అబ్రవీత్.

టీక :—

అవ్యయమ్ = నాశములేని,
ఇమం యోగం = ఈ యోగమును,
అహం = నేను,
(పురా) = (పూర్వకాలమున),
వివస్వతే = సూర్యునికొరకు,
ప్రోక్తవాన్ = చెప్పితిని.
వివస్వాన్ = సూర్యుడు,
మనవే = తనకుమారుడైన మనువుకొరకు,
ప్రాహ = చెప్పెను.

మనుః = ఆ మనువు,

ఇక్ష్వాకవే = తనకుమారుడైన ఇక్ష్వాకు మహారాజుకొరకు,

అబ్రవీత్ = చెప్పెను.

తా. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు :— నాశరహితమైన ఈ యోగమును, నేను పూర్వము సూర్యునకు చెప్పితిని. సూర్యుడు తన కుమారుడైన మనువునకు చెప్పెను. ఆ మనువు తన కుమారుడైన ఇక్ష్వాకునకు చెప్పెను.

అ మృ త వా హి ని :—

కృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు :- "అర్జునా ! ఇప్పుడు నీకు బోధించినదియు బోధించదలచుకొన్నదియునగు ఈ గీతాయోగము ప్రస్తుతము నిన్ను యుద్ధమునకు పురికొల్పుటకై ప్రత్యేకముగా కల్పించి చెప్పుచుంటి ననుకొనుచున్నావా ? లేదు. ఈ యోగమును సృష్టియొక్క ఆరంభముననే చెప్పితిని. ముందు సూర్యునకు చెప్పితిని. ఆ సూర్యుడు తన కుమారుడైన మనువునకు చెప్పెను. ఆ మనువు తనకుమారుడైన ఇక్ష్వాకునకు చెప్పెను."

చతుర్ముఖబ్రహ్మయొక్క కుమారుడు మరీచి. ఆయన కుమారుడు కశ్యపుడు. కశ్యపుని కుమారుడు వివస్వంతుడు. ఈయనయే సూర్యుడు. రామచంద్రమూర్తి వంశమునకు మూలపురుషుడు. కనుకనే ఆ వంశమునకు 'సూర్యవంశము' అని పేరుకలిగినది. ఈ వివస్వంతుడే "ఇమం వివస్వతే

యోగం ప్రోక్తవా సహ మావ్యయమ్" అని కృష్ణపరమాత్మ చెప్పిన వివస్వంతుడు. కృష్ణపరమాత్మ ఈ వివస్వంతునకు ఆదికాలమున ఈ యోగమును ఉపదేశించినాడు. ఈ వివస్వంతుని కుమారుడు మనువు. కనుక, తన కుమారుడైన మనువునకు వివస్వంతు డుపదేశించినాడు. ఈ మనువును తనకుమారుడైన ఇక్ష్వాకు మహారాజున కుపదేశించినాడు.

వాల్మీకి రామాయణమున :-

"అవ్యక్తప్రభవో బ్రహ్మ శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః ।
తస్మా న్మరీచి స్సంజజ్ఞే మరీచేః కాశ్యపస్సుతః ॥ 20
వివస్వాన్ కాశ్యపా జ్జజ్ఞే - మనుర్వైవ స్వతస్స్మృతః ।
మనుః ప్రజాపతిః పూర్వ - మిక్ష్వాకుస్తు మనోస్సుతః॥ 21
తమిక్ష్వాకు మయోధ్యాయాం - రాజానం విద్ధిపూర్వకమ్." 22

(వాల్మీకి రామాయణము - బాలకాండము. 70 సర్గ.)

'అవ్యక్తస్వరూపుడైన నారాయణమూర్తికి బ్రహ్మ పుట్టెను. బ్రహ్మకు మరీచి, మరీచికి కశ్యపుడు, కశ్యపునకు వివస్వంతుడు, ఈయనయే సూర్యుడు - వివస్వంతునకు మనువు, మనువునకు ఇక్ష్వాకువు - పుట్టిరి. అయోధ్యాపురమును మనువు నిర్మించెను. ఇక్ష్వాకు మహారాజు అయోధ్యనే రాజధానిగ చేసికొని రాజ్యముచేసెను.'

సీతాకల్యాణ సందర్భమున వశిష్ఠుడు జనకునితో చెప్పిన సూర్యవంశక్రమములోని పై శ్లోకములు, ఇక్కడ చెప్పబడిన

వివస్వంతుడు, మనువు, ఇక్ష్వాకువు - వీరినే కృష్ణపరమాత్మ గీతలో పేర్కొనెనని గ్రహించవలయును.

"ఇమం యోగం" ఈ యోగమును- అనగా ఏ యోగమును ? ఈ అధ్యాయమునకు పూర్వము చెప్పిన మూడవ అధ్యాయమును గురించి యని కొంతమందియును, ఇక చెప్పబోవు నాలుగవ అధ్యాయమును గురించి యని కొంతమందియును అభిప్రాయములు తెలిపియున్నారు. కాని ఆ అభిప్రాయములు సమంజసములుగ, తృప్తికరములుగ తోచుటలేదు.

కృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు గీతను చెప్పబోవుటకు ముందే, ఒక సిద్ధాంతమును నిర్ణయించుకొని యున్నాడు. ఆ సిద్ధాంతమును బోధించుటకు ఉపక్రమించి, పూర్తిచేయుటకు చేసిన ప్రబోధమే గీతయనుపేరున ప్రసిద్ధి చెందినది. కనుక, గీతలో నున్న ఆ మూలసిద్ధాంతమును దృష్టిలో నుంచుకొనియే, కృష్ణపరమాత్మ 'ఈ యోగము' అనినాడు. అంతియేగాని, ముందు చెప్పిన మూడవ అధ్యాయమును గురించి అనికాని, చెప్పబోవు నాలుగవ అధ్యాయమును గురించి అని కాని, అనుట సరికాదు. మూడవ అధ్యాయమును గురించి మాత్రమే అనుటచేత, గీతలో తరువాత, వేరే ఇంకొక సిద్ధాంతము చెప్పబడినట్లు ధ్వనించుచున్నది. బోధనావిధానములలో మార్పేగాని, మొత్తము గీత అంతటిలోను ఒకేఒక మూలసిద్ధాంతము ఏకరీతిగా ప్రవహించుచున్నది. దానిని

దృష్టిలోనుంచుకొనియే "ఈ యోగము" అనినాడు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ.

శ్లో॥ ఏవం పరంపరాప్రాప్త
మిమం రాజర్షయో విదుః
స కాలే నేహ మహతా
యోగో నష్టః పరంతప!॥ ౨

ప. వి. :— ఏవమ్, పరంపరాప్రాప్తం, ఇమం, రాజర్షయః, విదుః, సః, కాలేన, ఇహ, మహతా, యోగః, నష్టః, పరంతప!

టీక :—

హే పరంతప ! = శత్రువులను తపింపజేయు ఓ అర్జునా!
ఏవమ్ = ఈవిధముగా,
పరంపరాప్రాప్తమ్ = పరంపరంగా పొందబడిన,
ఇమమ్ = ఈ యోగము,
రాజర్షయః = రాజర్షులు,
విదుః = తెలిసికొనిరి.
మహతా కాలేన = చాలకాలము గడచినందున,
సః యోగః = ఆ యోగము,
ఇహ = ఈ లోకమందు,
నష్టః = నశించిపోయెను.

తా॥ ఓ పరంతపా ! ఈ విధముగ నీ యోగమును రాజర్షులు తెలిసికొనిరి. ఎంతోకాలము గడచుటచే క్రమముగ నీయోగ మీలోకమున నశించి పోయినది,

అమృతవాహిని :-

అర్జునా ! ఈవిధముగ పరంపరాగతముగ అనేక తరములవరకును ఈ యోగము రాజర్షులలో ప్రచారమైనది. ఒకరికొకరు పరంపరగా ఉపదేశము చేసికొనుచు ఈ యోగమును బాగుగ ప్రచారము చేసిరి. ఇట్లు చాలకాలము బాగుగా ప్రచారములోనుండి, తరువాత కాలక్రమమున ప్రచారము తగ్గి చివరకు లుప్తప్రాయమైనది. ఇప్పుడు కేవలము లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఎందువల్లననగా చాలకాలముకాగా ఉపదేశము చేయువారు తగ్గిపోయిరి. వినువారిలో శ్రద్ధాభక్తులు తగ్గినవి. భోగాసక్తి పెరిగిపోయినది. చివరకు ఉపదేశించువారును లేరు; వినువారును లేరు. కనుక, ఈ లోకములో ప్రచారము లేకుండ పోయినది.

ఈ శ్లోకములో కృష్ణపరమాత్మ ఈ యోగమును గూర్చి "రాజర్షయోవిదుః" 'రాజర్షులకే యోగము తెలియును' అని చెప్పినాడు. అందుచేత ఇది కేవలము రాజర్షులలో మాత్రమే ప్రచారము చెంది, ఇతరులలో ప్రచారము లేదేమో అనియును, ఇది కేవలము రాజర్షులకుమాత్రమే - క్షత్రియ జాతికి మాత్రమే యేమో అనియును సందేహము కలుగవచ్చును. కృష్ణపరమాత్మ అభిప్రాయమున ఈగీతాయోగము క్షత్రియులకు మాత్రమే అయిన, ఈ గీత ఏకపక్షమునకు చెందిన గ్రంథమే కాగలదు. కాని అట్లుకాదు. మానవజాతి

కంతకును మహోజ్జ్వలమైన వెలుగుబాట చూపు సమగ్రమైన విజ్ఞానభాండార మీ గీతాగ్రంథము. కనుక, ఇది ఒక క్షత్రియులకొరకే అనుకొనుట భ్రమమూలకము.

అయితే, ఇక్కడ కృష్ణపరమాత్మ 'రాజర్షయః' అనుట యెందులకనిన - అర్జునుడు క్షత్రియుడు. ఇది యితరులకు పనికివచ్చు యోగమనుకొందు వేమో, పూర్వమునుండియును రాజర్షులలో బాగుగ ప్రచారములోనున్నది, కనుక నీకు స్వధర్మమేగాని పరధర్మముకాదు అని చెప్పుటయే ఉద్దేశమై యుండవచ్చును.

"నేను వివస్వంతునకు చెప్పితిని. ఆయన మనువునకు చెప్పెను. మనువు ఇక్ష్వాకునకు చెప్పెను" అనుటచే ఆధ్యాత్మిక విద్యకు ప్రథమాచార్యుడు పరమాత్మయే అని నిర్ణయింప బడినది పరమాత్మచే. ఆయననుండియే ఈ విజ్ఞానస్రవంతి బయలువెడలవలయును. శాస్త్రసమ్మతమైన వైదిక సంప్రదాయములన్నియును పరమాత్మనే ప్రథమాచార్యుడుగ అంగీకరించినవి. పరమాత్మవలననే బయలువెడలవలసిన ధర్మము ఏకారణముచేతనైనను కాలాంతరమందు ఈ లోకములో లుప్తమైనచో, ఆ పరమాత్మయే అవతరించి, మరల ఆ ధర్మమును అర్హులైనవారికి ఉపదేశించి, ప్రచారములోనికి తీసికొనిరావలయును. ఇందుకొరకు అవసరము వచ్చినప్పుడెల్ల పరమాత్మ అవతరించుచుండును.

ఈ విశ్వాసముగలవారు ధర్మసంస్థాపనము విషయములో, ప్రచారము విషయములో, తమతమ బాధ్యతలను నిర్వంచనముగను, నిర్దుష్టముగను, నిర్వహించుకొనవలసిన దేగాని, ఏకారణములచేతనైనను ఎప్పుడైన ధర్మమునకు హానికలుగునప్పుడు తాత్కాలికముగ ప్రజలు అధోగతిపాలగుచున్నారే అని జాలిపడవలసిన దేగాని, ధర్మము నశించిపోవుచున్నదే అని భయపడవలసినపనిలేదు. అట్టిసమయము సంప్రాప్తించినప్పుడు, దానిని పునరుద్ధరింపవలసిన బాధ్యత పరమాత్మదేగదా! ఆయన బాధ్యత నాయన విస్మరించుననుకొనుట అజ్ఞానము. కనుక, ధర్మపరాయణులు ఎంత మాత్రమును భయపడనక్కరలేదు. కాని ఈ అభిప్రాయమును గ్రహించుటలో పొరబడి, మనకేమియు బాధ్యతలేదనియు; మననేమియును చేయనక్కరలేదనియు, సోమరితనమును ఆశ్రయించరాదు. సక్రమముగా గ్రహించనినాడు మానవజాతి వేదాంతకారణముగా సోమరితనముపాలై పోగలదు. మానవుడు ధర్మము నశించుచున్నదే అని బెంగపడ నక్కరలేదు. 'కర్మణ్యేవాధికారస్తే' అని చెప్పినట్లు, తన విధ్యుక్తధర్మమును మాత్రము నిర్వంచనముగా నిర్వహించి తీరవలయును. ఇదియే కర్మయోగములోనున్న రహస్యము.

శ్లో॥ స ఏ వాయం మయా తేఽద్య
యోగః ప్రోక్తః పురాతనః
భక్తోఽసి మే సఖాచేతి
రహస్యం హ్యేత దుత్తమమ్ ॥ 3

ప. వి :—సః, ఏవ, అయం, మయా, తే, అద్య, యోగః, ప్రోక్తః, పురాతనః, భక్తః; అసి, మే, సఖా, చ, ఇతి, రహస్యం, హి, ఏతత్, ఉత్తమమ్.

టీక :—

పురాతనః = ప్రాచీనమైనట్టియు,
ఉత్తమమ్ = శ్రేష్ఠమైనట్టియు,
సః ఏవ అయం యోగః = ఆ యీ యోగము,
మే = నాయొక్క,
భక్తః = భక్తుడవును,
సఖా చ = స్నేహితుడవును,
అసి ఇతి = అయితివికావున,
మయా = నాచేత,
అద్య = ఇప్పుడు,
తే = నీకొరకు,
ప్రోక్తః = చెప్పబడినది.
ఏతత్ = ఈ యోగము,
రహస్యం హి = బహుగోప్యమైనదిగదా !

తా. ఈవిధముగ పురాతనమైనట్టియును, అత్యుత్తమమైనట్టియును, రహస్యమైనట్టియును, ఈయోగమును, నా భక్తుడవును, ప్రియమైన సఖుడవును గనుక నేను నీకు చెప్పుచున్నాను.

తా. అర్జునుడడుగుచున్నాడు : ఓ కృష్ణా ! నీయొక్క జన్మ ఇప్పుడు కలిగినది. సూర్యునియొక్క జన్మ బహుపురాతనమైనది. "నేను పూర్వము సూర్యునికి చెప్పితిని" అను నీ మాటను నేను ఎట్లు తెలిసికోగలను ?

అమృతవాహిని :—

"కృష్ణా ! నీ మాటలువినిన నాకు చాల ఆశ్చర్యముగ నున్నది. సూర్యుడు ఎప్పుడో కల్పమునకాదియందు పుట్టినాడు. నీవు ఇప్పుడు మాతో పుట్టి పెరుగుచున్నావు. అటువంటిది నీవు సూర్యునికి ఈ గీత బోధించితిననుట నా బుద్ధి గ్రహించలేకుండనున్నది. అయితే, నీ మాటయందు అవిశ్వాసములేదు. పూర్తిగ విశ్వాసమున్నది. కాని, బుద్ధిమాత్రము అందుకొనలేకుండ నున్నది. కనుక నా ఈ సందేహమును తీర్చి, నేను గ్రహించగలుగునట్లు చెప్పుటకు సర్వసమర్థుడవును, సర్వజ్ఞుడవును, దయాసాగరుడవును అయిన నీవే తగుదువు. నీ భక్తుడనైన, నీ పాదములాశ్రయించిన నా యీ అభిలాషను పూర్తిచేయుము" అని భావము.

ఇక్కడ అర్జునునకు కృష్ణపరమాత్మయందుగాని ఆయన మాటలయందుగాని ఆవగింజంతకూడ అవిశ్వాసము లేదు. కేవలము పరిపూర్ణ పరబ్రహ్మతత్త్వమైన కృష్ణపరమాత్మ వలననే ఈవిషయమును తెలిసికొనవలయునను అభిలాషతో అడుగుచున్నాడు.

శ్రీకృష్ణుడు పరమాత్మయని రాజసూయాధ్వర సందర్భమున భీష్మునిచే వినెను, శిశుపాలవధయు దీనినే నిరూ

పించెను. పెక్కుమంది మహర్షులును చెప్పియున్నారు. ఇంకను అనేక సందర్భములలో అనేకములైన ప్రభావములు ప్రత్యక్షముగా చూచియున్నాడు అర్జునుడు. అయినను స్వయముగా భగవంతుడే తన అవతారరహస్యమును వర్ణించగా వినవలయునను కుతూహలముతో వేసిన ప్రశ్న యిది -

శ్రీభగవానువాచ :—

శ్లో॥ బహూని మే వ్యతీతాని
జన్మాని తవ చార్జున !
తా న్యహం వేద సర్వాణి
న త్వం వేత్థ పరంతప ! ॥ 5

ప. వి :— బహూని, మే, వ్యతీతాని, జన్మాని, తవ, చ, అర్జున, తాని, అహం, వేద, సర్వాణి, న, త్వమ్, వేత్థ, పరన్తప.

టీక :—

హే అర్జున ! = ఓ అర్జునా !
మే = నాకును,
తవచ = నీకును,
బహూని = అనేకములైన,
జన్మాని = జన్మలు,
వ్యతీతాని = గడచిపోయినవి,
తాని సర్వాణి = ఆ జన్మలన్నిటిని,

అహం = నేను,
వేద = ఎరుగుదును.
హే॰పరంతప ! = శత్రువులను తపింపజేయువాడా !
త్వమ్ = నీవు,
న వేత్థ = ఎరుగవు.

తా. పరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు :—"ఓ అర్జునా ! నీకును నాకును గూడ అసంఖ్యాకములైన జన్మలు గడచిపోయినవి. వాని నన్నిటిని నేనెరుగుదును; నీ వెరుగవు."

అమృతవాహిని :—

అర్జునా ! మనము ఇప్పుడే పుట్టితి మనుకొనుచున్నావా? నేను అనేక పర్యాయములు పుట్టితిని. నీవు ఒక్కడవే కాదు, సకల జీవసముదాయమును అనేక పర్యాయములు పుట్టుచున్నది ; చచ్చుచున్నది. ఈ విధమైన నాజన్మములును మీజన్మములును సర్వమును నాకు తెలియును. మీజన్మములే మీకు తెలియవు ; ఇంక నా జన్మలు ఎట్లు తెలిసికొనగలరు ? మత్స్య కచ్ఛప వరాహ నారసింహ వామనాది రూపములలో జన్మించితిని. ఇంక ననేక అవతారము లెత్తితిని. హంస, హయగ్రీవ, కపిలాదులు - లెక్కలేనన్ని అవతారములు కలవు. ఏ యే అవతారములలో ఎంతెంతమందికి ఏ యే ఉపదేశములు చేసితినో మీకు తెలియదు. కనుక ఈ యోగము పూర్వము సూర్యునకు చెప్పితిని అని నేను అనిన మాటలకు

ఏమియును ఆశ్చర్యపడవలసినపనిలేదు. కల్పాదిలో - నారాయణరూపముతో - సూర్యున కుపదేశించితిని. నేను సర్వజ్ఞుడను గనుక నా వెనుకటి అవతారములు, ఆ అవతార ములలో చేసినకర్మలు, లీలలు, మాట్లాడిన మాటలు, సర్వము నాకు తెలియును. అట్లే సకలజీవరాసులయొక్కయును అన్ని జన్మలును, ఆయాజన్మలలో చేసిన సమస్తకర్మలును, మాట్లాడిన మాటలును, అంతఃకరణములలోని భావములును, సర్వమును నాకు తెలియును. కాని, మీకేమియును తెలియవు. మీరు సర్వజ్ఞులుకారు; అల్పజ్ఞులు. మీకు పూర్వజన్మలస్మృతిలేదు. కాబట్టియే ఈ ప్రశ్న వేసితివి. ఈ అనంతకోటి బ్రహ్మాండ ములలో - భూత భవిష్య ద్వర్తమానకాలములలో - జరిగి నట్టియును, జరుగబోవునట్టియును, జరుగుచున్నట్టియును ఏసంఘటనయును, చిన్నదికాని, పెద్దదికాని, నాకు తెలియనిదిలేదు. సకలజీవరాసులలో, ఏది, ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఎందుకు, ఏమిచేసినదియును ఏమిచేయబోవునదియును నాకు ప్రత్యక్షముగా తెలియుచునే యుండును. కనుక నేను పూర్వము కల్పాదియందు సూర్యునకు ఈ యోగము నుపదేశించితిని అని చెప్పితిని. నీవు ఈ విషయమును గురించి ఎంతమాత్ర మును సందేహించవలసినపనిలేదు.

అ వ తా రి క :

కృష్ణపరమాత్మ తనకింతవరకును అనేకజన్మలు గడచి నవి అని చెప్పుటచే, ఆయన కెందుకు జన్మలు గడువవలయును ?

మిగిలినవారిజన్మలకును ఆయన జన్మలకును భేదమేమి ? అను సందేహములు అర్జునునకు కలుగవచ్చును. అట్టి సందేహము నివర్తించుటకు ఇప్పుడు తనజన్మల తత్త్వమును గురించి చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ అజోఽపిస న్నవ్యయాత్మా
భూతానా మీశ్వరోఽపిసన్
ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ
సంభవా మ్యాత్మమాయయా॥ ౬

ప. వి :— అజః, అపి, సన్, అవ్యయాత్మా, భూతానాం, ఈశ్వరః, అపి, సన్, ప్రకృతిం, స్వాం, అధిష్ఠాయ, సంభవామి, ఆత్మమాయయా.

టీక :—

అజోఽపిసన్ = పుట్టుకలేనివాడనైనను,
అవ్యయాత్మా (అపిసన్) = నాశములేనివాడనైనను,
భూతానామ్ = సమస్తప్రాణులకును,
ఈశ్వరోఽపిసన్ = ఈశ్వరుడనైనను,
స్వామ్ = స్వకీయమైన,
ప్రకృతిం = స్వభావమును,
అధిష్ఠాయ = స్వాధీనముచేసికొని (అధిష్ఠించి),
ఆత్మమాయయా = నామాయచేత (స్వశక్తిచేత),
సంభవామి = పుట్టుచున్నాను.

తా. "నేను పుట్టుకలేనివాడను, నాశనములేనివాడను, సర్వభూతములకు ఈశ్వరుడను అయినప్పటికిని, నాయొక్క ప్రకృతిని అధిష్ఠించి, నా మాయచేత పుట్టుచున్నాను."

అమృతవాహిని :—

"అర్జునా ! నేను పుట్టుకలేనివాడను. అయినను పుట్టుచున్నాను. "అజాయమానో బహుధా విజాయతే" "పుట్టుకలేనివాడు అనేక ప్రకారములుగా పుట్టుచున్నాడు" అను శ్రుతిప్రకారము నేను అనేక అవతారములను ధరించుచున్నాను. అయితే, నాపుట్టుక జీవులపుట్టుకలవంటిదికాదు. కావుననే నా పుట్టుకకు అవతారమని పేరువచ్చినది. అవతరించుట అనగా దిగుట. జీవులపుట్టుక అవతారముకాదు; అనగా దిగుటకాదు; పడుట; క్రిందపడుట. వారిక్టిష్టములేకపోయినను జీవులు దిగవలసినదే; అనగా పడవలసినదే. మరల వెళ్ళవలసినదే. జీవులు వానివాని కర్మలననుసరించి అవశముగ పుట్టుచుండును. వానిపుట్టుకలయందు వాని కెంతమాత్రమును స్వాతంత్ర్యములేదు. నా పుట్టుకలో నాకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము ఉన్నది."

ఈ శ్లోకములో కృష్ణపరమాత్మ "ఆత్మమాయయా"అనియును, "స్వాం ప్రకృతిం అధిష్ఠాయ" అనియును రెండు పదము లుపయోగించినాడు. ఇట్లు రెండుపదము లుపయోగించుటలోగల ప్రత్యేకత ఏమనగా, "ఆత్మమాయయా"అనగా "నాయొక్క మాయచేత" అని అర్థము. అంతమాత్రమే చెప్పి

ఊరకొన్నచో తక్కిన జీవులపుట్టుకలకును తనపుట్టుకకును భేదమేమిచెప్పినట్లు ? తక్కిన అన్నిజీవులును అట్టిమాయచేతనే గదా పుట్టుచున్నవి అని కొంతమందికి సందేహము కలుగ వచ్చును. అట్టిసందేహము రాకుండుటకై "స్వాం ప్రకృతిం అధిష్ఠాయ" అని చెప్పినాడు. అనగా "నేను ఈ ప్రపంచము లోనికి వచ్చినను, నా ప్రకృతిని - అనగా నా స్వభావమును - విడిచిపెట్టక, దానిని స్వాధీనముచేసికొని, దానిని అధిష్ఠించియే వచ్చుచున్నాను" అని చెప్పినాడు. ఆయన స్వభావమనగా దయా వాత్సల్య సౌశీల్యాది కల్యాణగుణములే. జీవు లీ ప్రకారముగా తమ స్వభావమును వశపరచుకొనిరాలేరు. వారు కర్మఫలములకు వశులై పుట్టుచుందురు. ఇది ఈ రెండు పదములుపయోగించుటలోగల చమత్కారము.

"అర్జునా ! నా యిష్టమువచ్చినప్పుడు ఈ లోకమునకు వచ్చుచుందును. నా యిష్టము ప్రకారము ప్రవర్తించు చుందును. నా యిష్టము వచ్చినప్పుడు ఈ లోకమునుండి వెళ్ళిపోవుచుందును. నేను సర్వభూతములకును ఈశ్వరుడను. కనుకనే స్వతంత్రుడను. నేను పుట్టినప్పటికిని అది పుట్టుక ఎట్లు కాదో, నేను పుట్టుకలేనివాడనే ఎట్లైతినో, అట్లే నేను ఈ లోకమునుండి వెళ్ళిపోయినను అది మరణముకాదు; నేను నాశనములేనివాడనే; అమృతస్వరూపుడనే.

"ప్రకృతి అనగా స్వభావము. నాయొక్క ప్రధానమైన

స్వభావము అజత్వము, అవ్యయత్వము, సర్వేశ్వరత్వము, దయ, వాత్సల్యము, సౌశీల్యము మొదలగు కల్యాణగుణములు కలిగియుండుట అను పరతత్త్వ స్వభావమును వదలకయే, నా ఇచ్ఛచేతనే, పుట్టుచుందును. కల్యాణగుణపరిపూర్ణమగు నా ఈశ్వరసంబంధమైన స్వభావమును వీడకయే పుట్టు చుందును."

ఈ శ్లోకములో, భగవంతుడు ఒకమానవరూపములో అవతరించుటకు అవకాశములేదు అనువారి సిద్ధాంతమును, భగవంతుడు పుట్టునని అంగీకరించియును, ఆ పుట్టుక భ్రాంతి మూలకమైనదనియును, అదియు ప్రాకృతరూపమే అనియును, చెప్పునట్టివారి సిద్ధాంతమును బాగుగా ఖండింపబడినవి.

ఆయన పుట్టుటకు లోకానుగ్రహమే ముఖ్యకారణము. ఆయన అవతరించుటయును, అంతర్ధానమగుటయును, అవతారకాలములో ఆయనచేయు ప్రతిపనియును అత్యంత స్వతంత్రములు. ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఎట్లు అవతరించవలయు ననినను, అంతర్ధానముకావలయుననినను, ఆయన యిష్టము ప్రకారము చేయగలడు. ఒక్కక్షణములో పెద్దవాడు చిన్న వాడు కావలయుననినను, చిన్నవాడు పెద్దవాడు కావలయు ననినను, రూపము మార్చవలయుననుకొనినను, ఆయన స్వేచ్ఛగా చేయగలడు. ఎందువలననగా, ఆయన ప్రకృతిలో బంధింపబడియుండలేదు. ప్రకృతి ఆయన అధీనములోనుండి

ఆయన చెప్పినట్లు ఆయన సంకల్పానుసారము ప్రవర్తించునది గనుక, ఆయన యిచ్ఛనే అనుసరించును. అర్జునుని ప్రార్థన పైన తన యిష్టముతో విశ్వరూపమును ధరించగలిగినాడు. మరల దానిని ఉపసంహరించి చతుర్భుజరూపమును ధరించినాడు. ఇటుల ఒక రూపమును దాచి ఇంకొకరూపమును ధరించినప్పుడు దానిని మరణమని, జననమని ఎట్లు అనమో, అట్లే, ఎప్పుడు, ఏ రూపములో బహిర్గతమైనను, అంతర్థానమైనను, జననమరణములని అనరాదు. దేవకీదేవికి ముందు చతుర్బాహురూపముతో గోచరించి, వెంటనే శిశురూపమును ధరించెను. వామనావతారములో బలిచక్రవర్తియొద్ద పొట్టిదైన రూపముతోనుండి, త్రివిక్రమరూపమును దాల్చెను. ఇదియే ఆయన జన్మలోఉన్న విలక్షణత.

ఒకడు ఏదో ఒక నేరము చేయుటచేత, కారాగారమున బంధింపబడినాడు. ప్రభువుగాని, ప్రభుత్వాధికారులుగాని, కారాగృహములో నున్నవారి యోగక్షేమముల విచారించుటకు వత్తురు. బంధితులును, ఆ ప్రభువు మొదలగువారును కూడ కారాగృహపుగోడలమధ్యనే ఉండిరి. అయినను, నేరము చేసినవారిని "బంధితులు"అన్నారు; వీరిని అనలేదు; వారు బంధితులు; వీరు స్వతంత్రులు. కారాగృహమునుండి వారి రాకపోకలు అత్యంతపరతంత్రములు; వీరి రాకపోకలు అత్యంతము స్వతంత్రములు, అట్లే జీవులయొక్క జన్మలు అత్యంతము పరతంత్రములు, పరమాత్మయొక్కయును,

పరమాత్మ సంకల్పముతో వచ్చిన నిత్యముక్తులయొక్కయును జన్మలు అత్యంతము స్వతంత్రములు. జీవులు ఈ లోకమునకు వచ్చుటను జన్మ అనియును, ఈ లోకమునుండి పోవుటను మరణమనియును అందుము. పరమాత్మయును, ముక్తుడును ఈ లోకమునకు వచ్చుటను అవతారమనియు, వెళ్ళిపోవుటను అంతర్ధానమగుట యనియును అందుము.

శ్లో॥ యదాయదా హి ధర్మస్య
గ్లాని ర్భవతి భారత !
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య
తదాత్మానం సృజామ్యహమ్. ౭

ప. వి :— యదా, యదా, హి, ధర్మస్య, గ్లానిః, భవతి, భారత, అభ్యుత్థానం, అధర్మస్య, తదా, ఆత్మానం, సృజామి, అహమ్.

టీక :—

హే భారత ! = ఓ అర్జునా !
యదాయదాహి = ఎప్పుడెప్పుడు,
ధర్మస్య = ధర్మమునకు,
గ్లానిః = నాశమును,
అధర్మస్య = అధర్మమునకు,
అభ్యుత్థానం = అభివృద్ధియును,
భవతి = కలుగుచున్నదో,

తదా = అప్పుడు,
ఆత్మానం = నన్ను,
అహం = నేను,
సృజామి = సృష్టించుకొనుచున్నాను.

తా. ఎప్పుడెప్పుడు ధర్మమునకు హానిచేకూరునో, అధర్మమునకు అభివృద్ధి కలుగునో, అప్పుడు నన్ను నేను సృజించుకొందును.

అ మృ త వా హి ని :-

అర్జునా ! నేను అవతరించుటకు ప్రత్యేకముగా ఒక సమయమును ఏర్పాటు చేసికొంటినేమో అను అభిప్రాయము నీకు కలుగవచ్చును. ఆసమయము ప్రత్యేకముగా ఏమియును లేదు. ధర్మమునకు హానికలుగుటయు, అధర్మమునకు వృద్ధి కలుగుటయు అను ఈ రెండే నా అవతారములకు కారణములు. అధర్మమును రూపుమాపుటకును, ధర్మమును సంరక్షించుటకును నేనే రావలసిన ఆవశ్యకము కలిగినయెడల, ఆ సమయమున నేనే వత్తును. ఆ వచ్చుట పేరే అవతారమందురు. అవతారమనగా దిగుట. నా అత్యున్నతస్థానమునుండి ఈ లోకమునకు దిగుదును.

శ్లో॥ పరిత్రాణాయ సాధూనాం
వినాశాయచ దుష్కృతామ్ ।
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ
సంభవామి యుగే యుగే ॥ 8

ప. వి :— పరిత్రాణాయ, సాధూనాం, వినాశాయ, చ, దుష్కృతాం, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ, సంభవామి, యుగే, యుగే.

టీక :—

సాధూనాం = సత్పురుషులయొక్క,
పరిత్రాణాయ = రక్షణముకొరకును,
దుష్కృతాం = పాపాత్ములయొక్క,
వినాశాయచ = నాశనముకొరకును,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ = ధర్మమును లెస్సగా ప్రవర్తింప జేయుటకొరకును,
యుగే యుగే = ప్రతియుగమునందును (ప్రతిసమయము నందును)
సంభవామి = అవతరించుచున్నాను.

తా. సాధువులను రక్షించుటకును, దుర్మార్గుల నశింపజేయుటకును, ధర్మమును సంస్థాపనముజేయుటకును, యుగయుగమునందును అవతరించుచుందును.

అ మృ త వా హి ని :—

ఏడవ, ఎనిమిదవ శ్లోకములు రెండును పరమాత్మ అవతరించుటకు కారణములు చెప్పుచున్నవి. "ఎప్పుడు ధర్మమునకు హానికలుగునో, అధర్మమునకు అభివృద్ధి కలుగునో, అప్పుడు అవతరించుచుందును" అనినాడు పరమాత్మ.

ధర్మమనగా నేమి ? అని నిర్ణయించవలసియున్నది.

దేనివలన మానవునకు ఐహిక పారమార్థిక ఉన్నతి లభించునో, అది ధర్మము. అనగా దేనివలన జీవునకు భయమునుండి రక్షణలభించునో, అభయము సిద్ధించునో, అది ధర్మము. సాధువులను పరిరక్షించుట భగవంతుని ప్రధానకర్తవ్యము. సాధువులన నెవరు? రెండవ అధ్యాయములో 'స్థితప్రజ్ఞులు' అనియును, పన్నెండవ అధ్యాయమున 'భక్తులు' అనియును, పదునాల్గవ అధ్యాయమున 'గుణాతీతులు' అనియును, చెప్పబడినట్టివారే సాధువులు.

ఏమాత్రమును కాంక్షలులేక, ఆసక్తిరహితులై, బ్రహ్మలోక పర్యంతమైన భోగములందును పరమవైరాగ్యము గలిగి, కర్తృత్వాహంకారాభిమానములు లేక, పరమాత్మనే పరమగతిగాదలచి, ఆయనయందు అపరిమిత ప్రేమగలవారై, ఆయనను చూడక, కైంకర్యము చేయక, నామ గుణ వైభవ లీలలను సంకీర్తనచేయక, నమస్కరించక, ఒకక్షణములో అరభాగముకూడ ప్రాణములు నిలుపలేనివారలై, ఆయన గుణములను, వైభవములను, లీలలను తెలుపునట్టి నామములను తలంచినంతమాత్రముననే, ఆనందముతో శరీరము పులకరించ, కంఠము గద్గదముకాగా, నేత్రములనుండి ఆనంద బాష్పములు ప్రవహించ, "హేకృష్ణా! గోవిందా! నారాయణా! శ్రీరామచంద్రప్రభో! అపారకరుణాసింధో!" అని ఉచ్చైస్స్వరమున సంకీర్తనము చేయుచు, ఉన్మత్తుల భాతి గంతులువేయుచు, తాము తరించికూడ, లోకమును

తరింపజేయుటకై లోకమున సంచరించుచుందురో, వారు సాధువులు.

"ఇట్టి సాధువులను నేనెట్లు రక్షించునది ? వారికి ఏమి కావలయును ? వారి విషయమున రక్షించుటయన నేమి ? వారికి బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన భోగములందును, ఏపదార్థ ములందును, ఏవ్యక్తియందును, కించిన్మాత్రముకూడ మమకారము, ఆసక్తి, లేకపోవుటచే ఇవి కావలయును, ఈయ వలసినది అనిగాని, అయ్యో ! ఇవి పోయినవి, పోవుచున్నవి కాపాడుము అనిగాని, ప్రార్థించరు. పోనీ, వారు ప్రార్థించక పోయినను, నేనే ఈయవచ్చునుగదా అనుకొనినను, అది వారి రక్షణయను భావమే వారికుండదు. ఎప్పుడైనను అవసరమువచ్చినయెడల నాకార్యక్రమములో వారిని నిమిత్త మాత్రులుగా చేసికొనినచో, నాకార్యసఫలతకొరకే వారికి ఏమైన ప్రసాదించి నాపని చేయించుకొవలయునేగాని, వారికి ప్రత్యేకముగా అక్కరలేదు. నాకొరకే నేను చేసికొనునవి వారి రక్షణకని ఎట్లు తృప్తిపడియుందును ? చివరికి వారు మోక్షమందుకూడ వైరాగ్యము గలిగియుందురు. కాని, వారికి ఒక్కటే మహాకాంక్ష యుండును. అది వారు జయించలేరు. జయించుటకు ప్రయత్నముకూడ చేయరు. అంతేకాదు - జయించవలయుననెడి అభిలాషయే ఉండదు. అట్టి కాంక్ష ఉండుటయే ధర్మమును, స్వరూపమును. జీవితముయొక్క సార్థకతయునని భావించి, వృద్ధిపరచుకొందురు. ఏదా కాంక్ష?

సర్వకాల సర్వావస్థలయందును, సర్వదా, సర్వథా, వారికి నాయొక్క దర్శన, స్పర్శన, సంభాషణాదులతో, నా నిత్య ప్రత్యక్షానుభవము సిద్ధించవలయును. ఇదే వారి యొక్క ఆద్యంతములు లేని కాంక్ష. ఇది తీర్చుటకే నేను అవతరించు చుందును.

"అయితే, దుష్టులను నశింపజేయుటయును, ధర్మమును స్థాపించుటయును గూడ నీయవతారములకు కారణములుగా చెప్పితివే అందువా ? నిజమే. కాని ఆ రెండు కారణములును ఆనుషంగికములు. కేవలము వాటికొరకేయైనచో, నేను అవతరించవలసినపని లేదు. సత్యసంకల్పుడనుగనుక "దుష్టులు నశించవలయును ! ధర్మము ఉద్ధరింపబడవలయును" అని సంకల్పించుకొనినచో, వెంటనే అట్లే అయితీరును. కాని, నేను ప్రత్యక్షముగ రాకుండ 'నాభక్తులకు నేను కనవడవల యును' అని అనుకొన్నచో, నేను రాకుండ జరిగెడిదికాదు. "నీవు సత్యసంకల్పుడవుగనుక అట్లు 'వారికి ప్రత్యక్షము కావల యును. వారికి నా యథార్థదర్శనము కావలయును' అని సంకల్పించుకొన్నచో, జరుగదా" అందువా ? ఏమిజరుగును ? నా సత్యసంకల్పముయొక్క బలముచే, నేను వచ్చుటయే జరుగును. నేనురాకుండ, వచ్చినట్లు వారికి తృప్తికలిగించిన యెడల, వారిని మోసగించినట్లు అగును. కాన, నా సత్య సంకల్పము ప్రకారము సత్యముగ వచ్చితీరవలయును. ఆ వచ్చుటయే అవతారమనగా.

అవతారిక:-

అవతారమువలన, ఇంకను సాధుపరిత్రాణ మెట్లు ఏగునో చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ జన్మ కర్మచ మే దివ్య
మేవం యో వేత్తి తత్త్వతః।
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ
నైతి మామేతి సోఽర్జున! 9

ప. వి:—జన్మ, కర్మ, చ, మే, దివ్యం, ఏవం, యః, వేత్తి, తత్త్వతః, త్యక్త్వా, దేహం, పునః, జన్మ, న,ఏతి, మాం, ఏతి, సః, అర్జున:

క:—

హే అర్జున! = ఓ అర్జునా!
మే = నాయొక్క,
జన్మ = పుట్టుకయును,
కర్మచ = పనియును,
దివ్యం = అప్రాకృతము,
ఏవం = ఈ విధముగ,
తత్త్వతః = యథార్థముగ,
యః = ఎవ్వడు,
వేత్తి = తెలిసికొనుచున్నాడో,
సః = వాడు,

దేహం = శరీరమును,
త్యక్త్వా = విడిచి,
పునః = మరల,
జన్మ = పుట్టుకను,
న + ఏతి = పొందడు,
మాం = నన్నే,
ఏతి = పొందును.

తా. ఓ అర్జునా! నాజన్మయును, కర్మయును దివ్యములైనవి. ఈ విధముగ తత్త్వతః ఎవడు తెలిసికొనునో, వాడు ఈదేహమును వదలిన తరువాత, మరల జన్మకు రాడు. నన్నే పొందుచున్నాడు.

అమృతవాహినిః—

అర్జునా! నాజన్మములు, కర్మలు, లీలలు మొదలైనవన్నియును దివ్యములు - అనగా నిర్మలములును, పరమపవిత్రములును, అప్రాకృతములును అయినవి. హేయమును, తుచ్ఛమును అయిన, ప్రకృతికి సంబంధించిన జన్మకాదు నాది. సత్త్వరజస్తమోగుణములు నాకు లేవు. అవి నన్నేమియును అంటవు. కనుకనే నన్ను 'నిర్గుణుడు' అందురు. నిర్గుణుడు అనగా హేయగుణరహితుడు అని భావము. సగుణుడు అనగా, సకల కల్యాణగుణ పరిపూర్ణుడు అని భావము. హేయగుణములైన సత్త్వరజస్తమోగుణములకు సంబంధించిన జన్మలు, కర్మలు, నాకు లేవు. సర్వజ్ఞత్వ సత్యసంకల్పత్వ సర్వశక్తిత్వ సర్వేశ్వరత్వాది దివ్యకల్యాణగుణములను

పీడకయే, కేవలము సాధుపరిత్రాణముకొరకే నేను అవతరించితిని. కనుక, నాజన్మలు, కర్మలు దివ్యములైనవి. నేను జన్మించినను, ఏకర్మ చేసినను, ఏలీల చేసినను, అన్నియును లోకకల్యాణకారణములే. అన్నియును దివ్యములే. అన్నియును సాధుపరిత్రాణ సమర్థములే.

సాధుపరిత్రాణము రెండువిధములు. ఒకటి-పెక్కు-మంది మహాత్ములు ఆయన దివ్యదర్శనముకొరకు వేచియుందురు. దర్శనము ఒక్క-క్షణమాలస్యమైన ప్రాణములు నిలుపలేని ఆర్తి కలిగియుందురు. వారికి తన దివ్యదర్శనము కలుగజేయుటయే వారికి రక్షణము. అంతకంటె వారి కేమి కావలయును! గోపికలు, గోపకులు, అక్రూరాదులు, యశోదానందాదులు, దేవకీవసుదేవులు, ముచికుందుడు, కుచేలుడు మొదలగు ఎందరో భక్తులకు, వారివారి భావనానుగుణముగ దర్శనమీయవలసి యున్నది. దేవకీవసుదేవులకు పుత్రుడుగా అవతరించవలసిన వరముగలదు. ఆకాలము వచ్చినది.యశోదానందులవద్ద పుత్రభావముతో అనేకలీలలుచేసి, ఆనందింపజేయవలసియున్నది. గోపికలతో, గోపకులతో కలసిమెలసి మెలగవలసి యున్నది. ఇది ఆసమయములో గల సాధులకు సంబంధించినది.

రెండు-భావి సాధులు ఈ దివ్యమైన జన్మలు, లీలలు, కర్మలు, స్మరించి, కీర్తించి, భావించి తరించవలసియున్నది.

ఈవిధముగ సమకాలికులగు సాధులను, భవిష్యత్సాధులను గూడ ముక్తికి అర్హులనుచేయవలసి యున్నది. గోపికల యిండ్లలో పాలుదొంగిలుట, వెన్ననపహరించుట, దధిభాండములు వక్కలుచేయుట, దిసమొలల స్నానములుచేయు యువతుల చీర లెత్తుకొనిపోవుట, మొదలగు బాల్యలీలలతో, గోకులములోని సర్వుల చిత్తముల నాకర్షించి వారిని ముక్తుల గావించెను. తరువాతివారు ఇవన్నియును తలంచుకొనుట చేత, కీర్తించుకొనుటచేతగూడ ముక్తికర్హులగుదురు. ఈ బాల్యలీలలచేత, ఆనందముతోనో, విచారముతోనో, భయముతోనో, ప్రతివారి చిత్తములును కృష్ణునియందే నాటుకొని యుండెడివి. ఎక్కడ కృష్ణుడు వచ్చునో, ఏమిదొంగిలించునో, అని భయముతో వేయికన్నుల కనిపెట్టుకొని యుండుటలో, యోగులకువలె చిత్తముకృష్ణునియందేఅనన్యముగా ఉండెడిది. కృష్ణుడు మనయింటికివచ్చిన బాగుండును. ఈనాడు ఇంకను రాలేదేమి అని రాకపోయిన విచారించి, వచ్చిన ఆనందించి, అట్లు కొందరి చిత్తములు, ఆయనయందే ఉండెడివి. ఈవిధముగ కొంతమందికిని, ఏదోఒక వంకపెట్టుకొని ఎప్పుడును కృష్ణునితో జగడమాడుట కొంతమందికిని యిష్టము. అట్టివారితో ఏవో జగడము పెట్టుకొని, వారి చిత్తములు తన వైపునకు త్రిప్పికొని, "భక్తానాం ఆకర్షయతీతి కృష్ణః" అను వ్యుత్పత్తిని సార్థకముచేసికొనువాడు. ఇదికూడ సాధు పరిత్రాణమేగదా!

దేవకీవసుదేవులను కారాగృహమునుండి విడిపించెను. తాను ప్రసాదించిన వరముప్రకారము యశోదానందులను తన బాల్యలీలలచే ఆనందింపజేసెను. కుచేలాదుల ననుగ్రహించెను. నలకూబరమణిగ్రీవుల శాపవిముక్తులనుచేసి, నారద భగవానులవాక్కు సత్యముచేసెను. అక్రూర ముచికుంద మైథిల శ్రుతదేవోద్ధవుల నుద్ధరించెను. జరాసంధుని కారాగారమున బంధితులైన రాజులను బంధవిముక్తులగావించెను. నరకాసురునిచే బంధింపబడిన పదునారువేల రాజకన్యల వివాహమాడి, ప్రాణములను, మానములను కాపాడెను. తన భక్తులైన పాండవులను, ద్రౌపదిని ఎన్నో పర్యాయములు ప్రాణ సంకటములగు విపద్దశలనుండి రక్షించెను. పాండవ వంశాంకురమైన పరీక్షిత్తును బ్రతికించెను. ఇట్టివెన్నియో చేసినాడు. ఇదంతయు సాధుపరిత్రాణమేకదా!

పూతన, తృణావర్తుడు, వ్యోముడు, కేశి, బకాసురుడు, అఘాసురుడు, ధేనుకాసురుడు, ప్రలంబాసురుడు మొదలగు దుష్టరాక్షసులనెందరినో బాల్యముననే సంహరించెను. కంసుడు, నరకాసురుడు, శిశుపాలుడు, దంతవక్త్రుడు, సాల్వుడు, పౌండ్రకుడు, కేశిరాజు మొదలగు దుష్టుల వధించినాడు. కౌరవ పాండవ యుద్ధనెపమున భూభారమడగించినాడు. బకుడు, హిడింబాసురుడు, కిమ్మీరుడు, జరాసంధుడు, కాలయవనుడు, ఘటోత్కచుడు, కాలకేయులు, నివాతకవచులు

మొదలగువారిని తనవారిచేతను, పరులచేతను చంపించి నాడు. చివరకు తాను లేకున్న ఇంక ఎవ్వరిచేతను జయింప బడుటకు వీలులేని యాదవులను తన అవతారసమాప్తి కాల మున వారిలోవారు పోరి హతులగునట్లు చేసినాడు. ఇట్లు భూమండలము నిష్కంటకముగ చేయుటచే, "వినాశాయ చ దుష్కృతాం" అను రెండవ ప్రయోజనమును నెరవేర్చుకొని నాడు. ఇదికూడ ఒకవిధమైన సాధుపరిత్రాణమేగదా!

ఇక మిగిలినది ధర్మసంస్థాపనము. ధర్మమనగా భగవంతుని పొందుటకు సాధనమైన ఉపాయము. భగవ త్కైంకర్యబుద్ధితో చేయు ధర్మార్థకామములు మోక్షకారణ ములే యగును. కనుక నవి ధర్మములు. దానికి విరుద్ధమైన ధర్మార్థ కామములు సంసారహేతువులు. కనుక, అధర్మములు. ఇక్కడ జీవుడు సంసారబంధనమునుండి విముక్తుడై భగవంతుని పొందుటకు ఏది సాధనమో అదే ధర్మమని తేలినది. దానిని సంస్థాపనము చేయుటయే భగవంతుని ధర్మసంస్థాపనమనగా.

ధర్మము ద్వివిధము- సామాన్యధర్మము, విశేషధర్మము అని. పూర్తిగ ఇంద్రియములను జయించలేక, ఆస్తికులై, పరమార్థముకావలయు ననువారికొరకు ఏర్పడినది సామాన్య ధర్మము. ఈ సామాన్యధర్మమును సక్రమముగా, నిర్వంచ నముగా, నిర్దుష్టముగా ఆచరించగలిగిననాడు, విశేషధర్మము

నకు అధికారికాగలడు. పరమాత్మను పొందుటకు నిరపాయమైన, సులభమైన, నిస్సందిగ్ధమైన, ఫలము నిచ్చుటలో నిశ్చితమైన ఉపాయము భక్తి. భక్తివలననే ప్రతిజీవియును భగవంతుని పొందవలయును. "నాన్యః పంథా అయనాయ విద్యతే" "భగవంతుని పొందుటకు ఇంకొక ఉపాయము లేదు", "భక్తిరేవైనం గమయతి, భక్తిరేవైనం దర్శయతి, భక్తివశః పురుషః" "భక్తియే భగవంతుని పొందించును; భక్తియే దర్శింపజేయును;భగవంతుడు భక్తికి వశుడు," "సర్వోపాయాన్ పరిత్యజ్య భక్తిమాశ్రయ! భక్తినిష్ఠోభవ! భక్తినిష్ఠోభవ! భక్త్యా సర్వం సిద్ధ్యతి. భక్త్యాఽసాధ్యం నకించిదస్తి" "సర్వోపాయములను వదలి, భక్తిని ఆశ్రయించుము! భక్తినిష్ఠుడవు కమ్ము! భక్తినిష్ఠుడవు కమ్ము! భక్తివలన సర్వమును సిద్ధించగలదు. భక్తిచేత సాధించరాని దేదియును లేదు" అని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. పురాణశ్రేష్ఠమైన శ్రీభాగవతములో"అహంభక్తపరాధీనోహ్యస్వతంత్రఇవద్విజ!" "నేను భక్తపరాధీనుడను. నాకు స్వాతంత్ర్యము లేదు" అని పరమాత్మ చెప్పినట్లున్నది. ఇంకను అనేకపురాణాంతరములలో గూడ"జన్మాంతరసహస్రేషు తపోజ్ఞానసమాధిభిః,నరాణాం క్షీణ పాపానాం కృష్ణే భక్తిః ప్రజాయతే" "అనేక వేలజన్మలలో, మానవుడు చేసిన తపస్సులచేతను, జ్ఞానవిచారణ చేతను, సమాధులచేతను, పాపములన్నియును పూర్తిగ నశించుటవలన, భగవద్భక్తి లభించును" అనియును,

"అయంహి భగవాన్ కీర్తితశ్చ సంస్మృతశ్చ ద్వేషానుబంధేనాపి అఖిలసురాసురాది దుర్లభం ఫలం ప్రయచ్ఛతి కిముత సమ్యగ్భక్తిమతాం" "అహో! భగవంతుడు ద్వేషానుబంధముచేత, తనను కీర్తించుట చేతను, స్మరించుటచేతను, దేవతలకును, రాక్షసులకును దుర్లభమైన మోక్షమును ఇచ్చుచున్నాడు. అనన్యభక్తుల సంగతి చెప్పవలయునా?" అనియును, "పరబ్రహ్మ పరంధామ యో ఽ సౌ బ్రహ్మ తథాపరమ్। తమారాధ్య హరిం యాతి ముక్తిమప్యతిదుర్లభామ్" "పరంధాముడు, పరబ్రహ్మము అయినహరిని ఆరాధించుటచేత మానవుడు అతిదుర్లభమైన మోక్షమును పొందుచున్నాడు" అనియును, "మనూరాధ్య నరో ముక్తి మవాప్నోత్యవిలంబితామ్" "నన్ను ఆరాధించుటచేత, ఆలస్యములేకుండ ముక్తి లభించుచున్నది" అనియును చెప్పబడియున్నది. "సాతు కర్మ జ్ఞాన యోగేభ్యోప్యధికతరా తస్మాత్సైవ గ్రాహ్యా ముముక్షుభిః" "ఆ భక్తి కర్మ జ్ఞాన అష్టాంగయోగములకంటె కూడ గొప్పది. కాబట్టి, ముముక్షువులు భక్తినే ఆచరించవలయును" అని నారదభగవానులును, "తదేవ కర్మ జ్ఞాన యోగేభ్యః ఆధిక్య శబ్దాత్ తత్సంస్థస్యామృతత్వోపదేశాత్" "ఆ భక్తియే కర్మ జ్ఞాన అష్టాంగయోగములకంటె అధికము. భక్తివలన మోక్షము చెప్పబడినది" అని శాండిల్య మహర్షియును, తమ భక్తిసూత్రములందు ప్రతిపాదించియున్నారు.

కనుక ధర్మము అనగా భక్తియే; ధర్మసంస్థాపనమనగా భక్తి సంస్థాపనమే అని సారాంశము.

ఉపనిషత్సారమైన భగవద్గీతను అవతరింపజేసిన దీ భక్తి స్థాపననిమిత్తమే. గీతలో తనను పొందుట కుపాయ మేమి చెప్పియున్నాడో చూడుడు - "నాహం వేదై ర్నతపసా న దానేన నచేజ్యయా శక్య ఏవం విధో ద్రష్టుం దృష్టవానసి మాం యథా; భక్త్యా త్వనన్యయా శక్యః అహమేవం విధోఽర్జున! జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరంతప!" అనియును, "మత్కర్మకృ న్మత్పరమో మద్భక్త స్సంగవర్జితః, నిర్వైర స్సర్వభూతేషు యస్సమామేతి పాండవ!" అనియును, "భక్త్యా మా మభిజానాతి" అనియును, "మన్మనాభవమద్భక్తో మద్యాజీ మాంనమస్కురు మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసిమే"అనియును, తనను పొందునట్టి ఏకైక ఉపాయము భక్తియనియే సిద్ధాంతము చేసియున్నాడు. కనుక భక్తి స్థాపనమే ధర్మస్థాపనమనగా. ఇది అర్జునునికి భగవద్గీత బోధించుటచేతను, ఉద్ధవునికి ఉద్ధవగీతలు బోధించుటచేతను, పూర్తిగ నెరవేర్చెను. ధర్మమునకున్న ఆటంకములన్నియును తీసివేసి, నిష్కంటకముజేసెను. ఈ విధమున ధర్మసంస్థాపనము చేసినాడు కృష్ణపరమాత్మ. చివరకు ధర్మరాజును సింహాసన మెక్కించి, భీష్మునిచేత సకల ధర్మోపదేశములను చేయించి, ధర్మరాజుచేత ధర్మముగా రాజ్యమును పాలింపజేయుట ర్మసంస్థాపనము కాదా?

ఈ విధముగ "నా జన్మలు, కర్మలు కూడ దివ్యము లైనవి. ఈ విషయము తెలిసికొన్నవారు, ఈ దేహమును వదలి మరల జన్మకురారు. పునరావృత్తి రహితమైన పరమ పదమును పొందుచున్నారు. అనగా నన్నే పొందుచున్నారు" అని చెప్పినాడు కృష్ణపరమాత్మ.

ఈశ్లోకములో భగవంతుని సగుణ సాకారములయొక్క విశిష్టత బాగుగ చెప్పబడియున్నది. కాని, మన దేశములో ఇప్పుడు కొంతమందికి, సగుణోపాసన చాల తక్కువస్థాయికి చెందినదనియును, అజ్ఞానులకొరకు కల్పింపబడినదనియును అభిప్రాయము. నిర్గుణోపాసనయే పరాకాష్ఠయనియును, అది అందుకొనుటకు సగుణోపాసన ఒకమెట్టు అనియును చెప్పు చుందురు. కొందరు అసలు అవతారవాదమునే నమ్మరు. సర్వత్ర వ్యాపించియున్న పరబ్రహ్మము, ఒకశరీరములో ఎట్లు ఇముడగలడు ? ఇంద్రియములకు అగోచరుడైనవాడు ఈ చర్మచక్షువుల కెట్లు గోచరించగలడు అని వారివాదన. అంతియేగాని, పరమాత్మ సర్వశక్తిసంపన్నుడనియును, దయామయుడనియును వారు నమ్మరు. అజ్ఞానులు, అసమర్థులు అయిన యీ బద్ధజీవులయందు కేవలము ప్రేమచేత తన ఉన్నతస్థానమునుండి దిగి, ఈ జీవుల కందుబాటులోనికివచ్చి, తన అప్రాకృత మహత్వమునకు, పవిత్రతకు, భంగము లేకుండనే, వీరికి దర్శన స్పర్శన సంభాషణాది భాగ్యములను కలుగజేయుననియును, కలుగజేయగలడనియును నమ్మరు.

భగవంతుడే స్పష్టముగ "సంభవామి యుగే యుగే" అని చెప్పుచున్నను విశ్వసించరు. మాకు భగవద్గీతయే ప్రమాణ మందురు. కాని, ఇట్టి ఘట్టములలో మాత్రము, కప్పదాటు వేసి, ఈ మాటలు అర్జునుని కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుటకు చెప్పిన ఔదార్య వాక్యములు అని అందురు. బయటకు చెప్పరుగాని, అంతర్యములో వారి ఉద్దేశము గీతలోకూడ కొన్ని కొన్ని అసత్యములు ఉన్నవనియే. కానిచో ఇట్లెందులకందురు ? ఇక వారికి గీత ప్రమాణమెట్లగును ? వారి బుద్ధియే వారికి ప్రమాణము.

కొంతమంది "యద్దృశ్యం తన్నశ్యం" అన్న సూత్ర మును ఉదాహరణగా చెప్పి, ఏది కనిపించుచున్నదో, అది నశించునదే అని సిద్ధాంతీకరించి, కాబట్టి సగుణరూపము సత్యముకాదు అందురు.

కాని, పిడుగునకును, పీచునకును ఒకే మంత్రమన్నట్లు ఈ ఉదాహరణ పరమాత్మ విషయములో పనికిరాదు. ఇది కేవ లము ప్రాకృతవస్తుతత్త్వముల విషయముననేగాని, అప్రాకృత తత్త్వము విషయముననగాదు. అయితే, కొందరు మనస్సునకు ఏకాగ్రత కుదురుటకు ఏదో ఒక రూపమును నిర్ణయించుకొని ఆ రూపమునే సదా ధ్యానించుచుందురు. అట్టి రూపము భ్రాంతిమూలకమైనది. అయినను మానవుని ఉన్నతస్థాయికి తీసికొనిపోవుటకు అది సహాయకారి కాగలదు. కాని ఎప్పటి కైనను, మానవుడు ఆపద్ధతిని వదలి పెట్టవలసినదే. "యద్దృశ్యం

తన్నశ్యం" అను సూత్రము ఇట్టి రూపములకే వర్తించును. కాని, పరమాత్మ ధర్మసంస్థాపనార్థము అప్పుడప్పుడు ఈ లోకములోనికి వచ్చునప్పుడు ధరించు రూపములకుగాదు. అది నశించుటగాని, మార్పు చెందుటగాని లేదు. అయితే క్రొత్తగా వచ్చినట్లును, వయోధర్మము ననుసరించి మార్పు చెందుచున్నట్లును, చివరకు నశించినట్లును కనుపించిన కనుపించవచ్చును. అంతమాత్రముచేత అది ప్రాకృతరూప మనుటకు వీలులేదు. పరమాత్మ ఒక నటనకొరకు, తన మాయను జీవులపై ప్రయోగించి, అట్లు కన్పింపజేయును. ఆ భ్రాంతి మనకేగాని ఆ స్వరూపమునకుగాదు. కనుకనే తనయొక్క అవతారములు, కర్మలు, అన్నియును దివ్యములు అని ఈ శ్లోకములో చెప్పినాడు.

సాకార మనినంతమాత్రముచేతనే అన్నిరూపములును భ్రాంతిమూలకములని భావించరాదు. భగవంతుడు నిర్గుణుడు అనినప్పుడు ఈ ప్రాకృతగుణములు లేనివాడని ఎట్లు గహించవలయునో, నిరాకారుడు అనినప్పుడుకూడ ఈప్రాకృత రూపములేనివాడనియే గ్రహించవలయునుగాని అసలే రూపము లేనివాడని భావించరాదు. అసలే రూపములేనివాడైనచో విశ్వరూపసందర్శనయోగములో అర్జునునకు రూప మెట్లు చూపించినాడు ? తనను నమ్మిన భక్తుని మోసగించుటకు

ఒక మాయారూపమును కల్పించి చూపినాడా? అట్లుగాదు. తన అవ్యయరూపమునే చూపినాడు.

అర్జునునకు కనుపించిన విశ్వరూపము ఎట్టిది? ప్రాకృతమా? అప్రాకృతమా? అజ్ఞానదృష్టికి గోచరించదగినదా? జ్ఞానదృష్టికి గోచరించదగినదా? అది జ్ఞానదృష్టికే గోచరించినది. జ్ఞానదృష్టికి ఎప్పుడును సత్యరూపమే గోచరించును. జ్ఞానదృష్టి ఎప్పటికిని భ్రమలకు వశపడదు. విశ్వరూపములో అర్జునుడు చూచినరూపముకూడ భ్రాంతిమూలకమే అని చెప్పినచో, దానిని చూచుటకు దివ్యదృష్టి కావలయునా? మనమందరమును ఈప్రాకృతదృశ్యములను దివ్యదృష్టిపొందియే చూచుచున్నామా? కాబట్టి మన బుద్ధికి మించిన విషయములనుకూడ మనవాసనలకు అనుకూలముగా త్రిప్పుటకు ప్రయత్నించక ప్రమాణగ్రంథములను, పెద్దలను విశ్వసించి తరించుట మంచిది.

అప్రాకృతబుద్ధికి పరమాత్మయొక్క యథార్థజ్ఞానము గోచరించునుగాని, అచ్చట భ్రాంతికి అవకాశములేదని చెప్పుటకు ఇంకొక ఉదాహరణము - ఈ అధ్యాయములోనే ముప్పది అయిదవ శ్లోకములో "యద్ జ్ఞాత్వా న పునర్మోహమేవం యాస్యసి పాండవ! యేనభూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథోమయి" అనగా, "అర్జునా! ఆ జ్ఞానమును పొందిన తరువాత నీవు మరల ఇట్టి మోహమును పొందవు. ఆ జ్ఞానము

చేత సమస్తభూతములను నీయందును, అట్లే నాయందును చూడగలవు" అని చెప్పినాడు కృష్ణపరమాత్మ.

ఎట్టి జ్ఞానమును పొందిన తరువాత ? ఆ ముందుదైన ముప్పది నాల్గవశ్లోకములోనే "తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా ఉపదేక్ష్యంతి తేజ్ఞానం, జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః" అనగా, "అట్టి జ్ఞానమును నీవు జ్ఞానసంపన్నులైనట్టియును, పరమాత్మ సాక్షాత్కారము గలిగినట్టియును మహాత్ముల సన్నిధికిపోయి, సాష్టాంగనమస్కారము చేతను, ప్రశ్నలువేయుట చేతను, సేవ చేయుటచేతను తెలిసికొనుము" అని చెప్పినాడు.

కృష్ణపరమాత్మ దృష్టిలో ఈ జ్ఞానమే పరిపూర్ణమైనది. ఇదియే జ్ఞానమునకు పరాకాష్ఠ. భ్రాంతిరహితమైనది. అప్రాకృతమైనది. దీనిని మించి జ్ఞానముండుటకు అవకాశము లేదు.

ఇట్టి భ్రాంతిరహితజ్ఞానమునకు ఏమిగోచరించునని చెప్పినాడు పరమాత్మ ? సగుణసాకారములే. అంతమాత్రమే గాక, పరమాత్మ, జీవులు, ఈ ప్రపంచము సర్వమును గోచరించునని చెప్పినాడు.

నిజముగ ఈ ప్రపంచము, జీవులు మిథ్యయే అయిన అవి ఎట్లు గోచరించును ? ఇట్టి అప్రాకృత జ్ఞానమునకు గోచరించునది తత్త్వత్రయమే. తత్త్వత్రయము అనుభవమునకు వచ్చిన జ్ఞానమే ఈ అప్రాకృత జ్ఞానము.

"నాయొక్క అవతారములు దివ్యములు" అని కృష్ణ

పరమాత్మ చెప్పుచున్నను, కృష్ణుడు బ్రహ్మముకాడు అను వాదముకూడ లేకపోలేదు.

వారు జీవేశ్వరులు పరబ్రహ్మముయొక్క ప్రతిబింబము లందురు. పరబ్రహ్మముయొక్క ప్రకృతిని రెండుభాగములు చేసినారు - ౧. మలినప్రకృతి. ౨. శుద్ధప్రకృతి అని. మలిన ప్రకృతిలో ప్రతిబింబించిన పరబ్రహ్మముయొక్క ప్రతిబింబము జీవుడనియును, శుద్ధప్రకృతిలో ప్రతిబింబించిన పరబ్రహ్మము యొక్క ప్రతిబింబము ఈశ్వరు డనియును చెప్పుదురు.

ఇది వారికి ఎచ్చట లభ్యమైనదోగాని మన మతకర్తలు ముగ్గురును ప్రమాణముగా స్వీకరించిన ప్రస్థానత్రయములో ఎచ్చటను లేదు.

ఇదియే సత్యమైనచో ప్రతిబింబములు చైతన్యము లెట్లగును ? జడములే కావలయును గదా !

జడములే అయినయెడల వానికి శాస్త్రములలో చెప్ప బడిన విహితానుష్ఠాన నిషిద్ధానుష్ఠానములును, వానిఫలము లగు సుఖదుఃఖానుభవములును ఎట్లు పొసగును ? జడముల కెచ్చటనైనను భోగము చెప్పబడినదా ?

అద్దమునందు మన ప్రతిబింబము కలుగుచున్నది. అద్దము కదలుటచేత ప్రతిబింబమునకు చలనాదులు సంభ వించుచున్నవి. కాని ఆ చలనాదులు దానికి అనుభవమునకు వచ్చుచున్నవా ? రావుగదా ! ఎందుచేత ? జడముగనుక.

ఇక వానికి ముక్తి అనగా నేమి? అసలు ముక్తికలుగుట అనగా నేమి ? ప్రకృతి సంబంధము పోవుటయా ? లేక ప్రకృతి పోవుటయా ? లేక ప్రతిబింబము పోవుటయా ? లేక బ్రహ్మమే పోవుటయా ?

బ్రహ్మము ఎప్పుడును పోదు; కదలదు; మెదలదు; ఏమియును చేయదు. దాని నాశ్రయించికొనియున్న ప్రకృతికిని భంగములేదు. ఈ రెండును ఉన్నంతకాలము ప్రతిబింబము తప్పదు. అది ఉన్నంతకాలము ముక్తియెట్లు ? అది యథా ప్రకారముగనే ఉన్నచో ఇంక ముక్తి అనగా నేమి?

కాక ప్రతిబింబమునకు కారణమైన ప్రకృతి లేకుండ పోవలయునని అందురా ? కొంతవరకు అట్లు ఒప్పుకొన్నను, ప్రతిబింబమునకు కారణమైన వస్తువు పోవునప్పటికి ప్రతిబింబము నష్టమైపోవుచున్నదిగదా ! అద్దముపోయినచో మన ప్రతిబింబ మేమైపోవుచున్నది ? నశించిపోవుచున్నదిగదా ! అయితే స్వరూపనాశనమే ముక్తియా ?

కొందరిట్లు చెప్పుదురు - "ప్రతిబింబమున కాధారమైన ప్రకృతి ఎప్పుడును పోదుగాని, పరిశుద్ధ ప్రకృతిలోని ప్రతిబింబమును ఈశ్వరుడనియును, అపరిశుద్ధ ప్రకృతిలోని ప్రతిబింబమును జీవుడనియును శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి గనుక జీవుడు తన జీవత్వముపోయి ఈశ్వరుడు కావలయుననిన, తనకు కారణమైన ప్రకృతిని పరిశుద్ధము చేసికొనవలయును. అప్పుడు తానే ఈశ్వరుడగును" అని.

అయితే, వారి మతముప్రకారము ప్రకృతిలో ప్రతిబించిన ప్రతిబింబమే ఆ ప్రకృతిని బాగుచేసికొనవలయును గదా! అది ఎట్లు పొసగును? అది తెలియని విచారణాయేసుచున్నది.

మనము ఒక మురికిఅద్దము వద్దకు పోయినప్పుడు దులో మన ప్రతిబింబము మురికిగానే కలుగుచున్నది. ప్రతిబింబము మురికిగా లేకుండ ఉండవలయుననిన అద్దమును తిబింబమే బాగుచేసికోవలయునా?

ఇది ఏవిధమైన ఉపయోగమును లేని విచారణాక్రింద ణమించును.

సరే, ఇక వీరిదృష్టిలో గీతబోధించిన కృష్ణుడు ఎవరు? మా? చేతనమా? ఈశ్వరుడా? లేక పరబ్రహ్మమా?

కృష్ణపరమాత్మ జడమే అయిన, పరబ్రహ్మము కాక మున, ఇక మనము గీతకు విలువ ఈయవలసిన పనిలేదు.

అర్జునునితో తనను గురించి గీతలో ఎన్నోచోట్ల ప్పుకొనినాడు కృష్ణపరమాత్మ. ఎచ్చట చెప్పినను తానే బ్రహ్మమనియును, ఈ సర్వజగత్తునకును తానే మూలకణము, ఆధారము అనియును, అందరికంటె తానే శ్రేష్ఠుడుయును, తనకంటె అధికుడుగాని, తనతో సమానుడుగాని నియును చెప్పినాడేకాని, తాను పరబ్రహ్మము యొక్క

ప్రతిబింబమునని ఎచ్చటను చెప్పుకొనలేదు. "అర్జునా! నన్నిందుల కట్లు పొగడెదవోయీ? నీవును నేనును గూడ అస్వతంత్రులమేనోయి! మన యిద్దరను అదుపులో పెట్టి మన పై అధికారమును నిర్వహించువాడు పైన ఇంకొకడున్నాడు. వాని పేరే పరబ్రహ్మము. వాడు ఒక్కడు మాత్రమే ఈప్రకృతికి వశముకానివాడు. వాడు కదలడు; చలింపడు. ఇక నీవుగాని నేనుగాని ఈప్రకృతితరంగము లెటువిసిరిన అటు పోవువారమే. మనము వాని ప్రతిబింబములు మాత్రమే. మనకేమియు స్వాతంత్ర్యము లేదు" అని ఏమైన చెప్పినాడా? చెప్పలేదే!

నిజముగ తాను పరబ్రహ్మము యొక్క ప్రతిబింబమే అయిన యెడల అది తన గౌరవమునకు భంగకరమనియెంచి అట్లు చెప్పలేదా? పోనీ, ఈ విషయము దశోపనిషత్తులలో గాని, బ్రహ్మసూత్రములలోగాని ఉన్నదా అని విచారించినను వానిలోకూడ ఎచ్చటను లేదు. కాబట్టి ఈ బింబ ప్రతిబింబ వాదన వట్టినిరాధారము, అప్రమాణము అయిన సిద్ధాంతమని తేలిపోయినది.

ఇక గీత ప్రమాణమనుకొనువారిదృష్టిలో కృష్ణపరమాత్మ పరబ్రహ్మమేగాని ప్రతిబింబముకాదు. ఈ జీవులు, జగత్తు మిథ్యకాదు; భ్రాంతికాదు. అంతమాత్రమేగాక పదునాల్గవ అధ్యాయము చివరిశ్లోకములో "బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్ఠాహ

మమృతస్యావ్యయస్యచ. శాశ్వతస్యచ ధర్మస్య సుఖ స్యైకాంతికస్యచ" అనగా "అమృతస్వరూపుడును, అవ్యయుడు నైన నిరాకార పరబ్రహ్మమునకును, శాశ్వతధర్మవనకును, మోక్షమునకును గూడ నేనే ఆధారుడను" అని కూడ చెప్పుకొని యున్నాడు.

"నా యొక్క జన్మలు కర్మలు దివ్యములైనవి అని తెలిసికొన్నవారు మోక్షమును పొందుదురు" అని చెప్పుటలో పరమాత్మయొక్క సగుణరూపము కల్పితము, భ్రాంతి మూలకము అన్న భావన ఉన్నంతకాలము మానవునకు ముక్తి లేదనియును, ఎప్పటికైనను పరమాత్మకు నామరూపములు, కల్యాణగుణములు, సత్యములని విశ్వసింపగలిగినజ్ఞానము - అనగా తత్త్వత్రయజ్ఞానము కలిగినప్పుడే ముక్తిలభించునని యును, కృష్ణపరమాత్మ అభిప్రాయము.

కాబట్టియే పన్నెండవ అధ్యాయములో అర్జునుడు సాకారనిరాకారోపాసకు లిద్దరిలో ఎవరు శ్రేష్ఠులు అని అడిగి నప్పుడు కూడ, సాకారోపాసకులే యోగమును బాగుగా తెలిసినవారిలో శ్రేష్ఠులు అని నా అభిప్రాయము అని నిస్సందేహముగ చెప్పినాడు.

ఈ విధముగ ఈ శ్లోకములో కృష్ణపరమాత్మ తన యొక్క సగుణరూప వైభవమును వర్ణించినాడు.

శ్లో॥ వీతరాగ భయక్రోధా
మన్మయా మా ముపాశ్రితాః।
బహవో జ్ఞానతపసా
పూతా మద్భావ మాగతాః॥ ౧౦

ప. వి :—వీతరాగభయక్రోధాః, మన్మయాః, మాం, ఉపాశ్రితాః, బహవః, జ్ఞానతపసా, పూతాః, మద్భావం, ఆగతాః.

టీక :—

వీత = పోగొట్టబడిన,
రాగ = అనురాగమును,
భయ = భయమును
క్రోధాః = కోపమును గలిగినవారును,
మన్మయాః = నాయందే యుండువారును,
మాం = నన్ను,
ఉపాశ్రితాః = ఆశ్రయించినవారును అగు,
బహవః = పెక్కుమంది సాధుపురుషులు,
జ్ఞానతపసా = జ్ఞానతపస్సుచేత,
పూతాః = పరిశుద్ధులై,
మద్భావం = మోక్షమును,
ఆగతాః = పొందిరి,

తా. రాగము, భయము, క్రోధము లేనట్టియును, నాయందే తన్మయులైనట్టియును, నన్నాశ్రయించియున్నట్టియును, పెక్కుమంది సాధు పురుషులు, జ్ఞానతపస్సుచేత పవిత్రులై నన్ను పొందియున్నారు.

అమృతవాహిని :-

రాగమనగా ఆసక్తి. భోగమునందుగాని, వ్యక్తి యందుగాని, పదార్థమునందుగాని, కల అభిలాషనే రాగ మందురు. భయమనగా - ఏవిధమైన దుఃఖముగాని, కష్టము గాని, అనర్థముగాని కలుగగలదను భావనచేత అంతఃకరణ ములో పుట్టు ఒకరకమైన సంచలన రూపవికారము. ఆ వికా రమునే భయమందురు.

క్రోధమనగా, తనకు అపకారము చేసినవారియందు గాని, న్యాయమునకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించినవారియందు గాని, తన చిత్తవృత్తికి ప్రతికూలముగా ప్రవర్తించినవారి యందుగాని కలుగు ఉద్రేకపూరితమైన అంతఃకరణవృత్తి. అట్టి అంతఃకరణవృత్తినే క్రోధమందురు.

ఈ మూడు వికారములును ఎంతమాత్రమును, ఎవరి అంతఃకరణములో లేవో, వారు వీతరాగభయక్రోధులు.

'మన్మయులు' అనగా- ఇది పరమాత్మ చెప్పినదికాబట్టి 'భగవన్మయులు' అని అర్థము. భగవంతునియందు అనన్య మైన ప్రేమ గలవారగుటచే, ఎప్పుడు, ఎక్కడ చూచినను, వారికి లోపల బయట భగవంతుడే. చేష్టలలో భగవంతుడు,

మాటలలో భగవంతుడు, ఆలోచనలో భగవంతుడు. "తత్ప్రాప్య, తదేవావలోకయతి, తదేవశృణోతి, తదేవభాషయతి, తదేవ చింతయతి" అని నారదభగవానులు చెప్పిన విధముగా నుందురు. వారే భగవన్మయులు అని చెప్పబడుదురు. ఇక్కడ కృష్ణపరమాత్మ స్వయముగా చెప్పుచున్నాడు గాన, "మన్మయాః" అని చెప్పినాడు. అనగా ఎవరు భగవంతుని యొక్క జన్మలు, కర్మలు, గుణములు, లీలలు, దివ్యములుగా, యథార్థ స్వరూపమును తెలిసికొనగలిగినారో వారు ఇక భగవంతుని విడిచి ఎట్లుండగలరు ? వీరిని గురించియే తొమ్మిదవ అధ్యాయములోని "సతతం కీర్తయంతో మాం" అను పదునాల్గవ శ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాయుచు, శ్రీమద్రామానుజులు "అత్యర్థం మత్ప్రియత్వేన, మత్కీర్తనయతన నమస్కారైర్వినా క్షణార్ధమపి ప్రాణమలభమానాః" అని వర్ణించియున్నారు. అట్టివారు కేవలము భగవదాశ్రితులుగానే ఉందురు. కనుక వారినిగురించి "మా ముపాశ్రితాః" అనియును చెప్పియున్నాడు.

భగవంతుడు అమృతస్వరూపుడు. "మధురం మధురం మధురాధిపతే రఖిలం మధురం" అన్నట్లు, ఆయన మధుర స్వరూపుడు. అట్టివానిని ఏ కొంచెమైనను తెలిసికొనినవారు, ఆయనను వదలి ఒక్కక్షణమైనను ఎట్లుండగలరు ? బెల్లమును చీమలుపట్టుకొన్నట్లు, ఆయనను ఆశ్రయించి యుందురు. ఆయనను ఆశ్రయించి యుండుటలోనే వారికి, ఆనందము,

తృప్తి అపారముగానుండును. ఇక వారికేమియు, తమ కొరకు కర్తవ్యమని వేరుగ ఉండదు. అంతయును భగవంతుని కొరకే. వారేది చేసినను, ఏమి మాట్లాడినను, ఏమి ఆలోచించినను, గాలి పీల్చినను, జీవించినను, భగవంతునికొరకే. "నాస్త్యేవ తస్మిన్ తత్సుఖ సుఖిత్వం" అని, గోపికలవలె నుందురు. ప్రియతముని సుఖమే తమసుఖము. ఆయన ఆనందమే తమ ఆనందము. ఆయనతృప్తియే తమ తృప్తి. తమకని వేరుగ ఏమియును అక్కరలేదు. తమసుఖము, ఆనందము- వీనిని గూర్చిన స్పృహయే ఉండదు. ఇట్టివారే యథార్థ ప్రపన్నులు; యథార్థ జ్ఞానులు.

అట్టివారి శరణాగతిస్వరూప మెట్లుండుననగా, "ప్రభో! నేను నీవాడను. నీపాదముల మీద పడితిని. నన్ను నీ యిష్టము వచ్చినట్లు ఉపయోగించుకొనుము ! నేను నీ చేతిలోని పరికరమును" అని సర్వార్పణము చేయుకొందురు.

ఈ మానవలోక సుఖముకొరకు భగవంతుని ఆశ్రయించువాడు అధమాధముడు. బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన ఊర్ధ్వలోక సుఖముకొరకు ఆశ్రయించువాడు అధముడు. మోక్షముకొరకాశ్రయించువాడు మధ్యముడు. భగవంతుని పొందుటలోనే తన కానందమున్నదని ఉండువాడు ఉత్తముడు. తన ఆనందము మీదను, సుఖము మీదను స్పృహయేలేక, భగవంతుని సేవించుచును, భగవంతుని ఆనందమే తన ఆనంద

ముగా, భగవంతుని సుఖమే తన సుఖముగా భావించుకొనే, తన సంకల్పము కూడ లేకుండ, కేవలము పరమాత్మ చేతిలో ఒక పరికరముగా నున్నవాడు ఉత్తమోత్తముడు.

ఇట్టివారిని "జ్ఞానతపసా పూతా" అన్నాడు పరమాత్మ. "జ్ఞానతపస్సుచేత పవిత్రులైనవారు" అని అర్థము. భగవంతుని యందు అనన్యమైన భక్తిగల ప్రపన్నుల హృదయములలో భగవంతుడే స్వయముగా భగవత్తత్వ జ్ఞానాగ్నిని మహోజ్జ్వలముగా ప్రజ్వలింపజేయును. ఆ అగ్నితో వారి సర్వకర్మలును భస్మమైపోవును. పుణ్యము, పాపముకూడ భస్మమైపోయిన, ఇంక పరమపవిత్రముగాక మరేమి? వీరినిగురించియే ఈ అధ్యాయములోనే ముందు "జ్ఞానాగ్ని దగ్ధకర్మాణం" అని చెప్పబడినది.

"బహవో మద్భావమాగతాః" - "పెక్కుమంది నన్ను పొందుచున్నారు" అని - ఇది పన్నెండవ అధ్యాయములో రాబోవు "అహం సముద్ధర్తా" అను కృష్ణపరమాత్మ అభయ మును ముందుగ సూచనచేయుచున్నది. ఇట్లు భగవంతుని ఆశ్రయించినవారి రక్షణభారము ఆయనదేకనుక, ఇక వారు భగవంతుని బలమైన మాయనుజూచి భయపడవలసినపని లేదు. ఈ మృత్యురూపమైన సంసారసముద్రమునుండి వీరిని భగవంతుడే స్వయముగా ఉద్ధరించును. కనుక, వారి ఉద్ధరణ విషయములో ఈషణ్మాత్రమైనను సందేహము ఉండదు.

ఆశ్రయించవలెనేకాని అందరును తరింతురు. కాక, తమ శక్తి సామర్థ్యములను నమ్ముకొని సంసారసముద్రమునీది, భగవంతునిదగ్గరకు తామే చేరుటకు ప్రయత్నించెడివారికి "క్లేశో౽ధికతర స్తేషాం" అన్నట్లు, చాల కష్టములు సంభవించును. నూటికి - కాదు కోటికి - ఒక్కడు చేరగలడో లేడో! ఈభావమును వ్యక్తముచేయుటకే పరమాత్మ "నన్ను నమ్ముకొన్నవారు అట్లుకాదు; అందరును - ఒక్కరుకూడ బీరువోకుండ-నావద్దకురావలసినదే!" అనుభావమును సూచించుచు "బహవో మద్భావ మాగతాః" అన్నాడు.

శ్లో॥ యే యథా మాం ప్రపద్యన్తే
తాం స్తథైవ భజా మ్యహమ్।
మమ వర్త్మానువ ర్తన్తే
మనుష్యాః పార్థ! సర్వశః ॥ ౧౧

ప. వి :— యే, యథా, మాం, ప్రపద్యన్తే, తాన్, తథా, ఏవ, భజామి, అహం, మమ, వర్త్మ, అనువర్తన్తే, మనుష్యాః, పార్థ, సర్వశః -

టీక :—

హేపార్థ ! = ఓ అర్జునా !
యే = ఎవ్వరు,
యథా = ఏప్రకారముగా (ఏభావముతో),
మాం = నన్ను,

ప్రపద్యన్తే = భజించుచున్నారో,
తాన్ = వారలను,
తథైవ = ఆప్రకారమే,
అహం = నేను,
భజామి = భజించుచున్నాను,
మనుష్యాః = మనుష్యులు,
మమ = నాయొక్క,
వర్త్మ = మార్గమునే,
సర్వశః = అన్నివిధములచేతను,
అనువర్తన్తే = అనుసరించుచున్నారు.

తా. అర్జునా! ఎవరు నన్నెట్లు భజింతురో, నేను కూడ వారిని అట్లే భజింతును. మానవులు అన్నివిధములను నామార్గమునే అనుసరించుచున్నారు,

అ మృ త వా హి ని :-

"అర్జునా! ఎవరు నన్నెట్లు భజించిన, వారిని నేనట్లే అనుగ్రహింతును" అని అభయహస్త మిచ్చుచున్నాడు కృష్ణపరమాత్మ.

ఈ విషయమునే కొంచెము విపులముగా ఏడవ అధ్యాయములో చెప్పినాడు. "ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ!" "ఆర్తుడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థి, జ్ఞాని అని భక్తులలో నాలుగు తరగతులు గలవు. ఆపదల నివారణార్థము నన్ను భజించినయెడల, ఆ ఆపదలనే నివారణ మొనర్తును. జిజ్ఞాసు

వులు జ్ఞానము నభిలషించి భజించెదరు. వారికి యథార్థతత్త్వజ్ఞానమును ప్రసాదింతును. అర్థార్థులు ఇహలోకపరలోక భోగములు కావలయునని భజింతురు. వారికి వారి వారి మనోరథములను ప్రసాదింతును. జ్ఞాని : ఈయనకు నాయనుగ్రహముచే యథార్థతత్త్వమంతయును కరతలామలకమువలెనుండుటచే, భ్రమాత్మక దృష్టి నశించినది. కనుక మనోగత కామములన్నియును, ఆ జ్ఞానాగ్నిలో దూదిపింజెలవలె భస్మమైపోయినవి. దేనియందును కాంక్షలు లేకపోవుటచే, అతని దృష్టిలో ఆపదలు, అనర్థములు లేనే లేవు. జ్ఞానము కరతలామలకమగుటచే, జిజ్ఞాసుదశ దాటిపోయినది. బ్రహ్మాదిలోక పర్యంతమైన భోగములందుసైతము, వమనాన్నమునందువలె వైరాగ్యము కలుగుటచే, అర్థార్థిత్వము అడుగంటిపోయినది. ఇక మిగిలినది భగవంతుడనైన నేనే. సర్వకాలసర్వావస్థలయందును, భక్తిరసామృత మహాంబుధిలో, వ్యక్తిత్వమును కూడ పోగొట్టుకొని నాతో ఆడుకొనుచు, పాడుకొనుచు ఉండుటయే. ఇతనికి ఈ స్థితియే శాశ్వతముగా అనుగ్రహింతును. ఎవరు ఎట్లు భజించిన వారిని అట్లే అనుగ్రహింతును.

ఇంకొకవిధముగకూడ విచారణ చేయవచ్చును :

భగవంతుని అనన్యభక్తులే భగవంతుని వారి వారి మనోభావముల ననుసరించి, అభిరుచిని అనుసరించి, అనేక ప్రకారములుగ భజింతురు. అందరును పరిపూర్ణ భక్తులే.

అందరకును యథార్థజ్ఞానమున్నది. అయినను, వారి వారి నుండి వేరు వేరు ప్రకారములుగా భజనము పైకి విజృంభించుచున్నది. కాని వారి హృదయములలో భేదభావము మాత్రము లేదు.

కొంతమంది భగవంతుని విష్ణుస్వరూపముగా భజింతురు. కొంతమంది రామరూపమున, కొంతమంది కృష్ణరూపమున, కొంతమంది నారసింహరూపమున భజింతురు. వారికి అట్లే దర్శనమిచ్చి అనుగ్రహించును. ఈవిధమునగాక ఇంకొకవిధమైన భేదములుకూడ గలవు. ఇవి నారద భగవానులు భక్తిసూత్రములలో చెప్పియున్నారు-"గుణమాహాత్మ్యాసక్తి, రూపాసక్తి, పూజాసక్తి, స్మరణాసక్తి, దాస్యాసక్తి, సఖ్యాసక్తి, వాత్సల్యాసక్తి, కాన్తాసక్తి, ఆత్మనివేదనాసక్తి, తన్మయాసక్తి, పరమవిరహాసక్తి, రూపైకధాప్యేకాదశధా భవతి" అని.

౧. భగవంతుని గుణములయందును, మహిమలయందునుగల ప్రేమ, ౨. ఆయనయొక్క అప్రాకృత దివ్యమంగళ స్వరూపసౌందర్యమునందు ప్రేమ, ౩. ఆయనను పూజించుటయందు ప్రేమ, ౪. ఆయనను స్మరించుటయందు ప్రేమ, ౫. ఆయనకు దాస్యము చేయుటయందు ప్రేమ, ౬. ఆయనతో సఖ్యముచేయుటయందు ప్రేమ, ౭. ఆయనను చిన్నబిడ్డనువలె భావించి సేవచేయుటయందు ప్రేమ, ౮. ఆయనకు భార్యగ నుండుటయందు ప్రేమ, ౯. ఆయనకు

సర్వార్పణము చేసికొనుటయందు ప్రేమ, ౧౦. తన్మయత్వము నందు ప్రేమ, ౧౧. ఆయనతో అర్ధక్షణముకూడ వియోగమును సహించలేకపోవుటయందు ప్రేమ.

ఇన్ని విధములలో ఏవిధముగ భజించినవారినైనను, వారి భజన ప్రక్రియకు అనుగుణముగ అనుగ్రహించును.

ఈ శ్లోకములో అట్టి అనన్యభక్తులయందు భగవంతుని కున్న గౌరవాతిశయముకూడ కనిపించుచున్నది - "భజామ్యహం" అని ప్రయోగింపబడియున్నది. భగవంతుడు కూడ భక్తులను భజించునట! భగవంతునికి భక్తులయం దెట్టి ప్రేమ! ఎట్టివాత్సల్యము! ఎంతగౌరవము! అన్నికల్యాణగుణములతో పాటు, ఇవియును అపారములు, అనంతములే. భక్తులయందు తనకెంత మహోత్కృష్ట గౌరవమున్నదో, ఉద్ధవునితో కృష్ణ పరమాత్మ చెప్పిన ఈ వాక్యములవలన గ్రహింపవచ్చును.

"నతథా మే ప్రియతమ ఆత్మయోని ర్నశంకరః
నచ సంకర్షణో న శ్రీ ర్నైవాత్మాచ యథాభవాన్
నిరపేక్షం మునిం శాంతం నిర్వైరం సమదర్శినమ్
అనువ్రజామ్యహం నిత్యం - పూయేయే త్యంఘ్రిరేణుభిః"॥

(శ్రీభాగవతము)

"ఉద్ధవా! నీవంటిభక్తులు నాకు ఎంతప్రియతములో అంతగ బ్రహ్మ, శంకరుడు, బలరాముడు; లక్ష్మి - వీరుకూడ ప్రియతములుకారు. చివరకు నామీద నాకుకూడ అంత

ప్రేమ లేదు. ఎంతమాత్రమును కాంక్షలు లేనట్టియును, మును లును, శాంతులును, వైరభావము లేనివారును, సర్వత్ర సమ దర్శులును అయిన ఇట్టిమహాత్ముల పాదధూళిచేత, నన్ను నేను పావనమొనర్చుకొనుటకై వెంటతిరుగుచుందును"

పాదధూళియే శిరస్సున ధరించెదనన్నవానికి, భజించెద ననుటలో నాశ్చర్యమేమున్నది? అది ఆయనకు భక్తుల యందున్న అపారకరుణకు చిహ్నము.

"మమ వర్త్మానువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థ! సర్వశః" పూర్తిగ ఇదేపాదము మూడవ అధ్యాయములోని ఇరువది మూడవ శ్లోకముయొక్క ఉత్తరభాగముగా, ఏమియును మార్పులేకుండ నున్నది. అక్కడి సందర్భము వేరుగాని, ఇట్టిదే. అక్కడ "నేను కర్మలు చేయకపోయినయెడల, మాన వులు నన్నే అనుసరించి చెడిపోదురు" అని. ఇక్కడ "నేను నాభక్తులను ఇంతగ ప్రేమించుటచేత, మనుష్యులు కూడ పరస్పరము ప్రేమించుకొని బాగుపడుదురు" అని.

ఇంకొక విధమునకూడ విచారణ చేయవచ్చును - "మానవులు అన్నివిధములను, నామార్గమునే అనుసరించు చున్నారు" అనగా, లోకములో ఎన్నిమతములున్నవో, ఎన్ని సంప్రదాయములున్నవో, అన్నియును భగవంతుని పొందు టకై ఏర్పరుపబడిన మార్గములే. ఇంతియుకాక, అన్యదేవతల

నారాధించువారుకూడ భగవంతుని ఆరాధించువారే అగు చున్నారు - ఆయా దేవతలందరును భగవంతునికి అవయవ భూతులే కనుక. కాని, ఆయా దేవతల నారాధించువారికి ఆ జ్ఞానములేక, ప్రత్యేకముగా ఆయా దేవతలకే పరత్వమిచ్చు చున్నారు. ఆకారణమున ఆ ఆరాధనము అవిధిపూర్వకమైనది- అనగా అక్రమమైనది. ఈ విషయమే తొమ్మిదవ అధ్యాయములో ఇరువదిమూడవ శ్లోకములో చెప్పబడినది.

అ వ తా రి క :_

అయిన మొదల ముక్తికొరకు సర్వులును నిన్ను భజించ వచ్చునుగదా! అటుల ఏల భజించుటలేదు అనినచో, సమాధానము చెప్పుచున్నాడు :-

శ్లో॥ కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం
యజన్త ఇహ దేవతాః
క్షిప్రం హి మానుషే లోకే
సిద్ధి ర్భవతి కర్మజా॥ ౧౨

ప. వి :—కాంక్షన్తః, కర్మణాం, సిద్ధిం, యజన్త, ఇహ, దేవతాః, క్షిప్రం, హి, మానుషే, లోకే, సిద్ధిః, భవతి, కర్మజా.

టీక :—

ఇహ = ఈ భూలోకమందు,
కర్మణాం = కర్మములయొక్క,
సిద్ధిం = ఫలసిద్ధిని,

కాంక్షన్తః = అపేక్షించువారు,
దేవతాః = ఇంద్రాది దేవతలనుగూర్చి,
యజన్త = ఆరాధించుచున్నారు,
హి = కారణమేమనగా,
మానుషేలోకే = ఈ మానవలోకమందు,
కర్మజా = కర్మవలన గలిగెడి,
సిద్ధిః = ఫలము,
క్షిప్రం = శీఘ్రముగా,
భవతి = అగుచున్నది.

తా. కర్మఫలమునందు అసక్తిగలవారు, కర్మలయొక్క సిద్ధిని కోరినవారై, ఈలోకమున దేవతల నారాధించుచున్నారు. కారణమేమనగా మానవలోకమునందు కర్మఫలము శీఘ్రముగా లభించుచున్నది.

అమృతవాహిని :-

ఈ శ్లోకములో ప్రస్తావించిన విషయమే, ఏడవ అధ్యాయములో మరల విచారణ చేయబడినది. మానవులలో అధికసంఖ్యాకులు విషయోపభోగములయందు కాంక్షలు గలిగి యుందురు. ఈ విషయోపభోగములు దేవతలిచ్చెదరని వారికి బాగుగ నమ్మకము. శాస్త్రజ్ఞానముచేత విషయోపభోగములు శాశ్వతములు కావనియును, శాశ్వతబ్రహ్మానందానుభవము నకు భోగకాంక్ష ప్రతిబంధకము అనియును తెలిసినను, అనాదికాలసంబంధముచే పెరిగి వచ్చుచున్న పాపసంస్కార,

ములు మనస్సును విషయాసక్తముగజేసి విషయోపభోగముల
వైపునకే ఈడ్చును. సామాన్యమానవులందరును ఆ సంస్కా
రములకే లోబడి అటువైపునకే పోదురు. కనుకనే, "మను
ష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిత్ యతతి సిద్ధయే యతతామపి
సిద్ధానాం కశ్చిన్మాం వేత్తి తత్త్వతః" అని చెప్పబడినది.

ఈ కారణమున ఇక్కడ పుత్త్రులను, భార్యను, ఐశ్వర్య
మును కోరియో, స్వర్గాది ఊర్ధ్వలోక సుఖములను కోరియో,
మానవులలో చాలమంది ఇంద్రాదిదేవతలను ఆరాధింతురు.
కాంక్షలయొక్క ప్రభావము అట్టిది.

"కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యన్తేఽన్యదేవతాః"
అని ఏడవ అధ్యాయములో చెప్పబడినది. విషయము
తెలిసినను, అంతమాత్రము చాలదు. కాంక్షలు పోయినగాని
భగవంతుని భజించలేరు. "ఇహ మానుషే లోకే" అనుటచేత
కర్మచేయుటకు ఒక్క మానవజన్మలోనే అధికారముగలదని
ధ్వనించుచున్నది.

కాంక్షలతో కూడియున్నవారు ఇతరదేవతల నారా
ధించుటకు ఇంకొక ప్రబలకారణముకూడ గలదు. ఇతర
దేవతలు సర్వజ్ఞులు కాకపోవుటచేత, తమను ఉపాసనచేయు
వారికి వారి కోరికప్రకారము ఫలమిచ్చినయెడల వారికి అది
హితమా అహితమా అని ఆలోచించలేరు. వారు కోరిన
కోరికకు తగినకర్మ, సక్రమముగా చేసిరా లేదా అని మాత్రమే

చూతురు. కర్మ సక్రమముగా జేసినయెడల ఫలమిత్తురు. ఆ ఫలముయొక్క ఫలము కోరినవారే అనుభవించవలయును, తమకేమియును సంబంధములేదు అన్నట్లుందురు. మరి భగవంతు డట్లుకాదు. తన భక్తులవిషయములో వారి హితాహితములు విచారించునుగాని, వారు ఏదికోరిన అది ప్రసాదించడు. భక్తుల యథార్థ హితాహితముల నాలోచించి ఫలమును ప్రసాదించును. ఒకవేళ భక్తుడు సకామభావముతో భగవంతుని భజించినయెడల, ఆ కామము నెరవేర్చినచో దానివలన భక్తునకు నెమ్మదినెమ్మదిగ వైరాగ్యముగలిగి భగవంతునిమీాది ప్రేమ వృద్ధిపొందుట కవకాశమున్నయెడల ఆ కామమును నేరవేర్చును. పోనీ, వైరాగ్యమునకును, ప్రేమకును ప్రతిబంధకము కాకుండనైనను ఉండవలయును గదా! ప్రతిబంధకమగునెడల వారెంత ఉపాసనచేసినను, ఎంతప్రార్థించినను, అహితమైన ఫలమును మాత్రము ఈయడు. కనుక, ఇంతదూరమాలోచించలేని మందబుద్ధులైన సాంసారిక ప్రజలు, భగవంతుని భజించక ఇతర దేవతలనే భజింతురు.

ఇంకొక రహస్యముగూడ గలదు. ఇంద్రాది ఇతర దేవతలను ఉపాసనజేసి ఫలములను పొందుటకు కర్మ సక్రమముగా నెరవేర్చగలిగితిమా లేదా అని మాత్రము చూచిన చాలును. భావము పరిశుద్ధమగుటగాని, కామక్రోధాది దుర్గుణములు పూర్తిగ నశించుటగాని అవసరములేదు. కర్మ

సక్రమముగా జరిగిన చాలును. దేవతలు ఫలమును ప్రసాదింతురు. భగవంతు డట్లుకాదు. ఆయన అనుగ్రహమును పొందవలయుననిన, బాహ్యకర్మ కాదు కారణము - భావశుద్ధి. 'భావగ్రాహీ జనార్దనః' అని యున్నదిగదా! భావపరిశుద్ధిలేని దేహాద్యాదులను? బాహ్యమునకు కర్మ ఎంత సక్రమముగ జరిగినను ఫలము రాదు. భావపరిశుద్ధి కలిగిననాడు, ఏ ప్రబలకారణముల చేతనైనను బాహ్యమునకు కర్మ సక్రమముగా జరుపలేక పోయినను, కర్మ పూర్తికాకపోయినను, పూర్తిఫలమును పొందుటలో ఎంతమాత్రమును సందేహము లేదు. సామాన్య సాంసారిక ప్రజలు శారీరకముగ ఎంతకష్టమైన పడగలరుగాని, మానసికముగా కొద్దికష్టముకూడ పడలేరు. అనగా, కాంక్షలు పోగొట్టుకొనుటకు మాత్రము ఈషణ్మాత్రమైనను శ్రమపడలేరు. ఈ కారణముచే, భగవంతునివైపు వారి చిత్తములు పోవు. ఇతర దేవతలనే ఆశ్రయించుటకు పరుగులెత్తుచుండును.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం
గుణకర్మ విభాగశః ।
తస్య కర్తార మపి మాం
విద్ధ్యకర్తార మవ్యయమ్ ॥ 13

ప. వి :— చాతుర్వర్ణ్యం, మయా, సృష్టం, గుణకర్మవిభాగశః, తస్య, కర్తారం, అపి, మాం, విద్ధి, అకర్తారం, అవ్యయమ్.

టీక :—

చాతుర్వర్ణ్యం = నాలుగువర్ణముల వ్యవస్థయు,
మయా = నాచేత,
గుణ కర్మ విభాగశః = గుణములయొక్కయును, కర్మల యొక్కయును విభజననుబట్టి,
సృష్టం = సృజింపబడినది,
తస్య = ఆ సృష్టికి,
కర్తారం అపి = కర్తనైనను,
మాం = నన్ను,
అకర్తారం = కర్తకానివానినిగను,
అవ్యయం = నాశనము లేనివానినిగను,
విద్ధి = తెలిసికొనుము !

తా. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులను ఈ నాలుగు వర్ణముల వ్యవస్థను గుణకర్మ విభాగమునను సరించి నేనే సృష్టించితిని. కనుక దానికి నేనే కర్తనైనను, నన్ను అకర్తగను, అవ్యయునిగను తెలిసికొనుము.

అ మృ త వా హి ని :—

జీవుడు అనాది కాలమునుండియును అనేక జన్మలనెత్తి యున్నాడు. ఆ జన్మలన్నిటిలోను, అపారముగ కర్మ చేసి యున్నాడు. ఆ చేసినకర్మను ప్రతిజన్మలోను కొంతకొంత అనుభవించుచున్నాడు. అనుభవించినదానికంటె అత్యధికముగా ప్రతిజన్మలోను మరల కర్మ చేయుచున్నాడు. ఇట్లు అనుభవించబడిన కర్మకంటె చేయబడుచుండు కర్మ మిక్కుట

మగుచుండుటచే, వ్యయముకంటె సంపాదన ఎక్కువగుచుండుటచే, కర్మ పర్వతమువలె నిలువయుండును. ఆ కర్మ సత్త్వరజస్తమోగుణములయొక్క హెచ్చుతగ్గుపాళ్ళతో కూడుకొని యుండును. పరమాత్మ సృష్టిసమయములో, జీవుని కర్మలోని గుణములననుసరించి, జీవుని బ్రాహ్మణాది జన్మలలో పుట్టించుచుండును. దీనిని గుణకర్మ విభాగమందురు.

ఈ పద్ధతిలో వర్ణవ్యవస్థ జగత్తులో నడిచిపోవుచున్నది. ఒకేవర్ణములోని స్త్రీ పురుషుల సంయోగము చేత సంతానము గనుట ధర్మశాస్త్ర పద్ధతిని సమంజసము. ఇట్లు జరుగుచున్నంత కాలము వర్ణశుద్ధి జాగ్రత్తగ రక్షింపబడుచుండును. కాని, మానవులలో పారమార్థికదృష్టికి ప్రాధాన్యము తగ్గిననాడు, వారి విచారణ పద్ధతియే వేరుగానుండును. ఏపని చేసినను ఐహికముగ దీనిచేత నేమిప్రయోజనము, ఎంతప్రయోజనము, అని మాత్రమే విచారింతురు. పారమార్థికదృష్టి సన్నగిల్లి, ఐహికదృష్టికి ప్రాధాన్యము పెరుగుచున్నకొలదిని, పారమార్థిక దృష్టితో ఏర్పాటుచేయబడిన ధర్మములు, అర్థముకావు. అనవసరముగనో, తెలివితక్కువగనో, లేకపోయిన తమ స్వార్థపూరణముకొరకో, తమ ఆధిక్యముకొరకో, ఏర్పాటు చేసికొన్నవిగా తోచును. కనుక, సాత్త్వికముగనో, దౌర్జన్యముగనో, సంస్కరణ ప్రారంభింతురు. వారికే సంఘములో బలమబ్బినకొలదిని, పారమార్థికదృష్టిగలవారు ఎంతగోలచేసినను ఎవరును వినరు, వివాహములు వర్ణాంతరములలో చేసికొనిన

నష్టమేమి అని ప్రారంభము. దానితో వర్ణసంకర సంతానము కలుగును. వర్ణశుద్ధికి హానికలుగును. కేవలము ఈ దృష్టియే ప్రబలిననాడు సంతానము కనుటకు వివాహ మెందులకు ? వివాహము జరుగనియెడల సంతానము కలుగదా ? ఎవరికి ఎవరియందు ప్రేమకలిగిన, వారు వారు భార్యాభర్తలుగ నుండవచ్చును - ఇట్టి విచారణ బలమగును. తరువాత సంతానము కలుగుటయు, కామతృప్తియు ప్రధానముగాని, ఒక స్త్రీ ఒక పురుషునితోనే ఉండవలయునను నియమ మెందులకు ? ఇది అర్థములేని కట్టుబాటు అను సిద్ధాంతము బయలుదేరును. ఈ విధముగా ధర్మము ఎన్నెన్ని బొర్లాలుకొట్టునో ఎవరికి తెలియును ? అన్ని శాఖలలోను ఇట్లే విచారణ సాగును. నెత్తిని నోరుపెట్టుకొని ఎవరు ఎంత మొత్తుకొన్నను విను వారుండరు. వాతావరణకు లొంగిపోయెడి దుర్బలహృదయు లందరును, తమ తమ అంతఃకరణములను చంపుకొని ఐహికము లైన ఇబ్బందులను తట్టుకొనలేక ఈ మార్గముననే వత్తురు. పట్టువలగలవారు ఏ అడవులకో, కొండలకోపోయి, ఏమియును చేయలేక, జగత్తునుచూచి ఊరుకొనలేక పరమాత్మనుగూర్చి మొరబెట్టుకొనుచు, ప్రారబ్ధకర్మ తీరిపోగానే ఈ భౌతికశరీర మును ఎక్కడనో ఒకచోట వదలిబెట్టి, వారి గతికొలదిని వారు పోదురు.

ఇప్పుడు అరణ్యములలోను, కొండలలోనుగూడ స్వేచ్ఛగనుండుటకు వీలులేనిస్థితి ఏర్పడినది. ఇట్టి స్థితియే

ంతుని అవతారమునకు తగినసమయము. ఆయన
మే మరల ధర్మసంస్థాపనము చేయవలయును; చేయును
ఆయన ధర్మసంస్థాపనములో ఈ చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థ
ప్రధానమైనది అని ఈ శ్లోకములో చెప్పబడినది. మానవ
ులలో ఈ చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థ ప్రధానమైనది గనుక
క చెప్పియున్నాడు. కాని, దీనిని ఉపలక్షణముగా తీసి
ఇంకను జీవునియొక్క దేవ పితృ పశుపక్ష్యాది సమస్త
కు యీ గుణకర్మవిభాగమే కారణమని గ్రహించవల
. ఈ సృష్టి అంతయును భగవంతుడే చేయుచున్నాడు.
ఆయనలో విషమదృష్టి లేకపోవుటచే ఈ కర్తృత్వము
ను అంటుటలేదు. కావున ఆయన అకర్తయే.

మన భారతదేశములో ప్రస్తుతము ఈ వర్ణవ్యవస్థ ఒక
మస్యగా బయలుదేరి ప్రతివారి హృదయములోను ఒక
ందోళన కలిగించుచున్నది. మేము శాస్త్రములను
ము అనువారు, ఈ వర్ణవ్యవస్థ మానవులలో మానవులు
టు చేసికొన్నదేగాని, పరమాత్మ ఏర్పాటు చేయలే
, కాబట్టి, దేశకాలానుగుణముగా దాని స్వరూపమును
్చటయో, లేక పూర్తిగా తీసివేయుటయో చేయవచ్చు
, చేయవలయుననియు అనుచున్నారు.

ఇక శాస్త్రములను నమ్ముచుము అను వారి విషయము.
వీరిలో రెండురకములవారు కలరు.

శాస్త్రములను నమ్మెదమందురు; శాస్త్రములే మాకు ప్రమాణము అందురు. కాని, వారికి నచ్చిన విషయములు మాత్రము నమ్మెదురు; నచ్చనివి త్రోసివేయుదురు.

దీనికి కారణము, వారాచరించు ఆచారములు ఒక అలవాటు చొప్పున ఆచరింతురేగాని, నిజముగా పరమార్థము కొరకుగాదు. వారి కుటుంబములో పరంపరగా వచ్చుచున్న ఆచారములు కొన్ని శాస్త్రవిరుద్ధములైనవిగూడ ఆచరించుట కును, మొదటినుండియు ఆచారము లేనివి శాస్త్రములకు అను కూలములైనవానినిగూడ ఆచరించకపోవుటకును ఇదియే కార ణము. కాబట్టియే ఆచారములు తప్పరాదని పైకి ఉపన్యా సము లిచ్చుచు, పూటకూళ్ళలో తినుచుండుట, శాస్త్రసమ్మ తముగా నడుచుకొను నిజమైన అనుష్ఠానపరులనుకూడ తమ పంక్తికి రానీయకపోవుట, తమకుమాళ్ళుగాని, దగ్గర దేహ బంధువులుగాని, లేక మొగమోటమి కలవారుగాని యైనచో ప్రతిచోటను ప్రతివారితోడను తిని తిరుగువారినైనను సరియే, తమపంక్తిని కూర్చుండబెట్టుకొని భుజించుట చేయుచుందురు. వీరికి తాము అనుష్ఠానపరులని ప్రజలు అనుకొనుచుండిన చాలును. వీరుచేయు అనాచారములు ప్రజలు చూడకుండిన చాలును. పైన భగవంతుడు చూచుచున్నాడను భీతి వీరి కుండదు. మన పూర్వులు, ఇట్టివారికే 'ఆస్తికనాస్తికులు' అని పేరుపెట్టినారు. అనగా, ఆస్తికులవలె పైకినటించుచు, నాస్తి

కుల వలె శాస్త్రములకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించువారు. వీరి వలననే ధర్మప్రచారమునకు ఎక్కువ ప్రమాదము.

వీరును వర్ణవ్యవస్థ ఉండితీరవలయును అని చెప్పు దురు. కాని, ఈ వర్ణవ్యవస్థ ఎట్లు ఏర్పడినది అనుప్రశ్న వచ్చు నప్పటికి, శాస్త్రములకు కొంచెము భేదముగానే సిద్ధాంతము చేయుచున్నారు.

ఇక రెండవవారు : వీరు శాస్త్రములే మాకు ప్రమాణ మందురు. తమకు నచ్చినను నచ్చకపోయినను, ఆ శాస్త్రము లలో చెప్పినదే సత్యమని విశ్వసించి దాని ప్రకారము నడచు కొనుటకు ప్రయత్నించువారు.

వీరు తమ భావములను బయటకు ప్రచారముచేయుటకు ఇప్పటి వాతావరణమునకు జంకియును, ప్రభుత్వాదరణము లేకను లోలోపల ఆవేదనతో బాధలు పడుచున్నారు.

ఇక వర్ణవ్యవస్థ మానవులు తములోతామే ఏర్పాటు చేసికొనినారు అనువారు చెప్పునదేమనగా, "గుణకర్మ విభాగశః" అని గీతలో ఉన్నది కాబట్టి, మానవుని గుణములనుబట్టియును, చేయబడునట్టి కర్మలను బట్టియును వర్ణములు ఏర్పడినవి. కనుక సత్త్వగుణము గలవాడే బ్రాహ్మణుడు. పాళ్ళకలయిక భేదములనుబట్టి, రాజస తామస గుణములు గలవాడే ఛండా లుడు. ఈ విధముగ నిర్ణయించవలయునే గాని ఎవడును

పుట్టుకతో బ్రాహ్మణుడుగాని, శూద్రుడుగాని, ఛండాలుడు గాని కాడు అని.

అవును; నిజమే; గుణకర్మలనుబట్టియే వర్ణవ్యవస్థ ఏర్పడినది. కాదని ఎవరనగలరు ? ఎవరును అనలేరు. అయితే, బోధనలో సౌకర్యముకొరకు వారి నొకవిధముగ ప్రశ్నించుచున్నాము -

ఒక మానవుని గుణమునుబట్టి జాతిని నిర్ణయించుటకు ముందు వాని గుణమును పరిశీలించవలయునుగదా ! ఎట్లు పరిశీలించుట ? ఒకరిమాట అటుంచి కేవలము తన మనస్సు లోనే ఏ సమయములో ఏగుణము పనిచేయుచున్నదో తెలిసి కొనలేడే మానవుడు ! ఇక ఇతరుల హృదయములలో దూరి వారికి ఏయే గుణములు పనిచేయుచున్నవో చూడగలడా ?

ప్రతి మానవునకును-మానవునకేమి-ప్రతిజీవికిని సత్త్వ రజస్తమోగుణములు మూడును సర్వదా'గస్తీ'తిరుగుచుండును. వారి వారి మానసిక స్వభావములనుబట్టి, ఒక్కొక్క-గుణము పనిచేయుకాలము ఎక్కువ తక్కువలు గలదిగ ఉండును. కేవలము స్థితప్రజ్ఞులైన మహాత్ములకు తప్ప - నూటికి నూరు మందికికూడ ఇట్లే జరుగుచుండును. ఇది కొంచెము సూక్ష్మ ముగ విచారించుకొనగలిగినవారికి మాత్రమే తెలియును. ఏ గుణమైనను తీవ్రముగా ప్రకోపించినప్పుడు మాత్రమే సామాన్యులు తెలిసికొనగలరు.

ఒకడు తన కుమార్తెను ఒక బ్రాహ్మణునకిచ్చి వివాహము చేయ సంకల్పించుకొని, బ్రాహ్మణుడు ఎవరా అని ఆలోచించుకొని, చివరకు సత్త్వగుణప్రధానుడు అని ఒకనిని నిర్ణయించుకొని, ఆతనిని తీసికొనివచ్చి పెండ్లిపీటలమీద కూర్చుండబెట్టెననుకొనుడు. తక్కిన తతంగమంతయును జరిపి, చివరకు మంగళసూత్రము కట్టించవలసిన సమయమునకు, ఏ కారణముచేతనైనను పెండ్లికుమారునికి రజోగుణమో తమోగుణమో ప్రకోపించి, వికారుపడు ననుకొనుడు! అప్పుడేమి చేయవలయును? ఆ పిల్లను వానికిచ్చి వివాహము చేయుటయా మానుటయా? లేక ఆ గుణములు పెండ్లికుమార్తెకే కలిగెననుకొనుడు! అప్పుడేమి చేయవలయును? కేవలము గుణములనుబట్టియే జాతిని నిర్ణయించుట ఎట్లు?

అయితే దీనికి మీరుమాత్ర మెట్లు చెప్పుదురు? గుణములను బట్టి వర్ణము లేర్పడినవని మీ రంగీకరింపరా అని వారు ప్రశ్నింపవచ్చును.

మేమును గుణములనుబట్టియే వర్ణములని అంగీకరింతుము. అయితే, దీనిలో వారికిని మాకును కొంచెము భేదమున్నది. గుణములనుబట్టియే నిర్ణయించినను, ఆ నిర్ణయముచేయు బాధ్యత, వారు మానవులమీద పెట్టినారు; మేము భగవంతుని మీద పెట్టినాము. భగవంతునిమీధ మేము పెట్టుటేమి?

ఆయనయే స్వయముగా 'మయా సృష్టం' 'నేను సృష్టించి నాను' అని చెప్పినాడుగదా యీ శ్లోకములోనే! అట్లుకాదు, మానవులే ఏర్పాటుచేసినారు అని చెప్పుటకు ఆధారముగాని అధికారముగాని ఎవరికి గలదు ?

ఇక ఆయనచేయు నిర్ణయము ఎట్లుండుననగా, ఎవనికి గాని ఈ జన్మలోని గుణములు ఈ జన్మలోనే అతని వర్ణమునకు కారణములుగావు. మానవుడు పుట్టి,జ్ఞానము గలిగినదిమొదలు చనిపోవువరకును వానిచేత చేయబడిన కర్మలను, వానిగుణము లను పరీక్షించి, భగవంతుడు మరుజన్మలో దానికి తగిన వర్ణములో పుట్టించును. పాఠశాలలోని విద్యార్థి సంవత్సరము పొడుగునను చదివిన విద్యనుబట్టి వచ్చిన అంకములనుబట్టి మరుసంవత్సరములో విద్యార్థిని ఉపాధ్యాయులు పైతరగతి లోనో, క్రిందితరగతిలోనో కూర్చుండబెట్టుదురుగాని, పిల్ల వాడు ఎంత తెలివిగలవాడైనను, సంవత్సరము పూర్తికానిదే పైతరగతిలో కూర్చుండబెట్టుటగాని, తెలివితక్కువవాడైనచో క్రిందితరగతిలో కూర్చుండబెట్టుటగాని చేయరుగదా! అట్లే పరమాత్మయును ఈ జీవులయొక్క ఈ జన్మలోని గుణములను బట్టి, ఈజన్మలోనే వర్ణముల నేర్పాటుచేయడు.

ఈ పద్ధతి పూర్వమునుండియును ఆచరణలో బాగుగ కనుపించుచున్నది, శ్రీరామచంద్రమూర్తిగాని, శ్రీకృష్ణ

పరమాత్మగాని, లేక ఇతరులైన మహాత్ములుగాని అవతరించి ధర్మప్రచారము చేయునప్పుడు కూడ, ఇట్లే జరిగినది.

ధర్మరాజువంటి సాత్త్వికపురుషుడు దాదపు ఋషులలో కూడ లేడని చెప్పినచో అతిశయోక్తి కాదు. కేవలము ధర్మదేవతయొక్క అంశముచేత జనించిన మహాత్ముడు. అయినను సర్వులును ధర్మరాజును "ఓ రాజోత్తమా !" అని సంబోధించిరేగాని బ్రాహ్మణోత్తమా - అని ఎవరును సంబోధించలేదు. నిజముగ ఎవరికి సత్త్వగుణముండిన వాడే బ్రాహ్మణుడు, వర్ణములు పుట్టుకతో రాలేదు, గుణములవల్లనే వచ్చినవి అను పక్షములో, ధర్మరాజును బ్రాహ్మణుడనియే పేర్కొనవలయును. కాని, ఎవరును, ఏపురాణములోను, అట్లు పేర్కొనలేదు. వివాహాది వ్యవహారములలో క్షత్త్రియ జాతితోనే సంబంధము కలుపుకొనెనుగాని, ఎచ్చటను బ్రాహ్మణాది వర్ణములతో జరుపుకొనలేదు. ద్రోణాచార్యులు, అశ్వత్థామ మొదలైనవారు కొందరు అతిరాజసులు. అయినను వారిని బ్రాహ్మణోత్తములనియే వ్యవహరించెడివారు. చివరకు కృష్ణపరమాత్మకూడ అట్లే పిలిచినాడు. కారణమేమి ? విదురుడు గొప్పమహాత్ముడు. పరమసత్త్వగుణప్రధానుడు. అయినను వానిని సచ్ఛూద్రుడని రేగాని, బ్రాహ్మణుడనలేదు. పవిత్రతలో బ్రాహ్మణసమానుడేగాని, యిచ్చిపుచ్చుకొను వివాహాది విషయములలో కాదు. విదురునకు శూద్రకన్యనే యిచ్చి వివాహము చేసిరికాని, బ్రాహ్మణకన్యనుగాని, క్షత్త్రియ

కన్యనుగాని యిచ్చి వివాహము చేయలేదు. దీనినిబట్టి ఈ జన్మలోని గుణములు ఈ జన్మలోని వర్ణమునకు కారణములు కావని రూఢి యగుచున్నది.

అయితే, పురాణములలో అక్కడక్కడ, కొంతమంది తపస్సుచేసి యీ జన్మలోనే వర్ణములు మార్చుకొనినట్లు కనుపించుచున్నదే అను సందేహము రావచ్చును. అవును నిజమే. అవి ప్రత్యేక పరిస్థితులు. పూర్వమైనను; ఎంతమంది క్షత్రియులుతపస్సు చేయలేదు? వారందరును బ్రాహ్మణులైరా? ఎవరో కొద్దిమందిమాత్రము తపస్సుచేసి, వరములను పొందినవారుమాత్రము అట్లు కాగలిగినారు. మిగిలినవారు ఎంత సత్త్వగుణప్రధానులైనను, పవిత్రతలో బ్రాహ్మణ సమానులైరిగాని, వర్ణములు మారలేదు.

ఇంకొక విషయము గమనింపవలయును. పురాణములలో చాలచోట్ల బ్రాహ్మణుడైనను కోపమున్నచో, ఛండాలునితో సమానుడు అనియును, ఛండాలుడైనను విష్ణుభక్తియున్నచో బ్రాహ్మణుడే అనియును ఉన్నది. దీని ప్రకారము చూసినను పుట్టుకనుబట్టియే వర్ణము ఏర్పడినవని రూఢియగుచున్నది.

అయితే, ఇక్కడ ఒక సందేహము కలుగుటకు అవకాశమున్నది. క్రిందటి జన్మలో సాత్త్వికకర్మలుచేసి సాత్త్విక గుణములు కలిగియున్నవాడే ఈ జన్మలో బ్రాహ్మణుడై

చెప్పుచున్నారు గదా ! అదే నిజమైనచో ఈజన్మలో
నుపించు బ్రాహ్మణులందరును పూర్వజన్మ సంస్కార
సత్త్వగుణప్రధానులుగనే ఉండవలయును. అట్లు
లేదే ! మహాకోపిష్ఠులుగను, రాజస తామస కర్మ
వారుగను కూడ ఉన్నారే! ఈ జన్మలో కనుపించు
గాని, పంచములుగాని, రాజసతామస ప్రధానులుగనే
యును; అట్లు ఉండుట లేదు. వారలలో కూడ మహా
భావులు ఉన్నారు గదా ! ఇది ఎట్లు పొసగును ? అని.

కాని ఈ సందేహము వర్ణములు పుట్టుకనుబట్టి
ను సిద్ధాంతమునకు ఏమియును అనుకూలించదు.
ను సమాధానము చెప్పుకొనుట మంచిది.

శాస్త్రములు "నీవు సత్పుత్రుని గనుము" అని శాసించు
కలుగబోవు సంతానముయొక్క గుణముల మంచి
తల్లిదండ్రుల బాధ్యత ఏమున్నది ? బాధ్యత
ను మంచిసంతానమునుకనుమని శాస్త్రము ఎందులకు
ంచున్నది ? అని విచారించినచో అట్టి బాధ్యత తల్లి
కు ఉన్నది. అట్టి రహస్యములు తెలిసికొని ప్రవర్తించ
ను.

భార్యాభర్తలు కలియునప్పుడు తాత్కాలికముగ వారి
భావములనుబట్టియును, వారు కలియు వేళను
ను, కలుగబోవు సంతానమునకు బుద్ధులు, గుణములు

మారుచుండును. ఒక్క స్థితప్రజ్ఞునకు తప్ప ప్రతివారికీ సత్వరజస్తమోగుణములు గ్రోతిరుగుచుండునని చెప్పికొంటిమి గదా! భార్యాభర్తలు కలిసినప్పుడు గర్భమగుసమయములో ఏకారణముచేతనైనను ఈ ఇరువురిలో ఎవరికైనను సత్వగుణమో, రజోగుణమో, తమోగుణమో ప్రకోపించినచో ఆ గుణముల యొక్క పాళ్ళభేదమునుబట్టి పుట్టబోవు శిశువునకు సత్వగుణమో, రజోగుణమో, తమోగుణమో సంక్రమించును. కాబట్టి, తక్కువ కులములో పుట్టినవారైనను, ఆదంపతులకు ఆసమయములో సత్వగుణము ప్రకోపించినచో ఆ పుట్టబోవు శిశువు మహాసాత్వికుడై యుండును.

ఈ విధముగానే అన్నివర్ణములలోను కూడ వారు కలిసిన కాలమునుబట్టికూడ జరుగును.

హిరణ్యకశిపుని తండ్రి కశ్యపప్రజాపతి. చాలా గొప్ప మహాత్ముడు. కేవల సత్వగుణప్రధానుడు. అయినను భార్యబలవంతముమీద సాయంసంధ్యా సమయములో భార్యతో కలియుటచేత తమోగుణప్రధానుడైన ఘోరరాక్షసుడు హిరణ్యకశిపుడు పుట్టినాడు.

ఇదియునుగాక సహవాసబలము విశేషముగా ఉన్నయెడలకూడ మంచివారు చెడ్డవారుగను, చెడ్డవారు మంచివారుగను మారుచుందురు.

ఇక పరమాత్మ సృష్టించినవర్ణములు నాలుగేగదా! పంచములను ఐదవవర్ణమెచటనుండి వచ్చినది ?

ఈ సందేహము రావచ్చును.

దీని నొక ఉదాహరణరూపమున వివరింతుము మనము నాలుగు రకములైన మామిడిపండ్లను కొన్నాము. బాగుగాపండుటకు నాలుగు ప్రోగులుగ పెట్టినాము. ఒక వారమురోజులు అగునప్పటికి, ఈ నాలుగు ప్రోగులునుకాక, ఐదవప్రోగు ఒకటి ఏర్పడును. మనము ముందు పెట్టినది నాలుగు ప్రోగులేకదా ! ఈ ఐదవ ప్రోగు ఎక్కడిది ? ఈ నాలుగింటిలోనే, కుళ్ళిపోయినవియును, డాగులుపడినవియును, ఇతరకారణములచేత రుచితప్పిపోయినవియును, తినినచో ఆరోగ్యము పాడుచేయునవియును బయలుదేరును. ఇట్లు చెడిపోయిన పండ్లను పై నాలుగింటిలో ఏ ప్రోగులో కలుపుదుము ? దేనిలో కలుపుటకును వీలులేక ప్రత్యేకముగా, ఎడముగా ఒకచోట ప్రోగుపెట్టుదుము.

ఆ విధముగనే పరమాత్మ సృష్టించినది నాలుగు వర్ణములేయైనను, కొంతకాలమునకు వర్ణసాంకర్యమేర్పడి, దాని ఫలముగ ఈ అయిదవవర్ణము ఏర్పడినది.

శ్లో॥ న మాం కర్మాణి లింపంతి
న మే కర్మఫలే స్పృహా।
ఇతి మాం యోఽభిజానాతి
కర్మభి ర్న స బధ్యతే॥ ౧౪

ప. వి. :— న, మాం, కర్మాణి, లింపంతి, న, మే, కర్మఫలే, స్పృహా, ఇతి, మాం, యః, అభిజానాతి, కర్మభిః, న, సః, బధ్యతే.

టీక :—

మాం = నన్ను,
కర్మాణి = (సృష్ట్యాది) కర్మలు,
నలింపంతి = అంటవు,
మే = నాకు,
కర్మఫలే = కర్మఫలమునందు,
స్పృహా = కోరిక (ఇచ్ఛ)
న = లేదు,
ఇతి = ఈ ప్రకారముగా,
మాం = నన్ను,
యః = ఎవడు
అభిజానాతి = తెలిసికొనుచున్నాడో,
సః = వాడు,
కర్మభిః = కర్మలచే,
నబధ్యతే = బంధింపబడడు.

తా. నన్ను సృష్ట్యాది కర్మలు బంధింపవు. ఏలయన, నాకీకర్మ ఫలమునందెట్టి యిచ్ఛయునులేదు. ఈ ప్రకారముగ నన్నెవడు తెలిసికొను చున్నాడో, వాడుకూడ కర్మలచేత బంధింపబడడు.

అమృతవాహిని :-

కర్మ చేయు మానవునియొక్క అంతఃకరణములో, అహంకారము, మమకారము, ఆసక్తి ఫలాభిలాష ఉన్నప్పుడు అతనిచేత చేయబడుకర్మలు సంస్కారరూపమున అతని అంతఃకరణమున దాగియుండును. అనగా అప్పుడు మాత్రమే ఆ కర్మలు అంతఃకరణమున సంస్కారములను పుట్టించగలవు. ఆ సంస్కారములే కారణములుగా దానికి మరల జన్మలును, సుఖదుఃఖములును సంప్రాప్తములగుచుండును. కర్మలచేత బంధింపబడుటయనగా ఇదియే అర్థము. భగవంతునికి ఏ భోగములందును కోరిక లేదు. ఆయన అవాప్త సమస్తకాముడు. కావున ఆయనకు ఏమియును కొరత లేదు. అహంకారము లేదు, మమకారము లేదు, ఆసక్తి లేదు; అయితే, కర్మలు మాత్రము చేయుచున్నాడు. కారణము? నిర్హేతుక కారుణ్యము. కారుణ్యమహోదధి గనుక, జగత్కల్యాణార్థము కర్మలు చేయక ఎట్లుండగలడు? కనుక ఆయనను ఈ కర్మలు ఎంతమాత్రమును అంటవు. ఇదే విషయము మూడవ అధ్యాయములోని ఇరువది రెండవ శ్లోకములో చెప్పియున్నాడు - "న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్త ఏవచ కర్మణి" అని. ఇంతేకాదు - "ఇతి మాం యోఽభిజనాతి కర్మభి ర్న స బధ్యతే" "ఈ విధముగ నన్నెవడు తెలిసికొనుచున్నాడో, వాడుకూడ కర్మలచేత బంధింపబడడు" అనికూడ చెప్పుచున్నాడు. పదమూడవ

పదునాల్గు శ్లోకములలో చెప్పియున్నట్లు జగత్తుయొక్క సృష్టి స్థితి సంహారములు మొదలగా సమస్త కర్మలును చేయు చున్నప్పటికిని ఆయన అకర్తయే అనియును, ఆ కర్మలతో ఆయన కెట్టి సంబంధము లేదనియును, కర్మలు చేయుటలో గాని, కర్మఫలముల ననుభవింపజేయునప్పుడు ఆ వ్యక్తుల యందుగాని, ఆయనకు ఈషణ్మాత్రమును విషమభావము లేదనియును, కర్మఫలమందాసక్తి, మమకారము మొదలైనవి ఎంతమాత్రమును లేవనియును, కనుక ఆయనకు కర్మలు బంధనములు కాజాలవనియును తెలిసికొని మహాత్ములుకూడ కర్మబంధనములో పడరు. అట్టి మహాత్ములనుకూడ కర్మలు బంధించలేవు.

భగవంతుని యథార్థస్వరూపము అనుభవపూర్వకముగ తెలిసిన మహాత్ములకుగూడ, వారిచేత చేయబడు కర్మల యందుగాని, కర్మఫలమునందుగాని అహంకారము, మమ కారము, ఆసక్తి, కోరిక, అభిమానము మొదలైనవి లేశ మాత్రమును ఉండవు. వారుకూడ కేవలము లోకసంగ్రహము కొరకే కర్మలు చేయుదురు. కాబట్టి వారినికూడ ఆ కర్మలు బంధించలేవు అని భగవంతుని అభిప్రాయము.

నిష్కామముగ కర్మలుచేయు సాధకునే కర్మలు బంధించ లేక పోయినప్పుడు, ఇక మహాత్ములను బంధించునా ? సాధకు లను వారి నిష్కామకర్మలు బంధించకపోగా, అంతఃకరణ పరిశుద్ధిని కలిగించి, అందువలన పూర్వకర్మలయొక్క

బంధనమునుకూడ తొలగించుచున్నవి. మహాత్ములకు బంధనములే లేవు కనుక, ఇక వారిచేత చేయబడు కర్మలు, వారి బంధనములను తొలగించుననుట భ్రమయే కాగలదు. అయితే, వారిచేత చేయబడు కర్మల ప్రయోజనమేమి ? లోకకల్యాణమే. కనుక ఎవరికి కర్మలయందు, కర్మఫలములయందు, అహంకారము, మమకారము, అభిమానము, ఆసక్తి, కోరిక మొదలగునవి కలవో, వారు భగవంతుని జన్మలయొక్కయు, కర్మలయొక్కయు, దివ్యత్వమును తెలిసికొనలేరు అని గ్రహించవలయును.

అవతారిక :-

భగవంతుడు తనజన్మలయొక్కయు, కర్మలయొక్కయు దివ్యత్వమును, దానిని యథార్థముగ తెలిసికొనుటలోగల మహత్త్వమును చెప్పి, ఇప్పుడు పూర్వపు ముముక్షువులను ఆదర్శముగ ఉంచుకొని, నీవుకూడ నిష్కామముగ కర్మలు చేయవలయును అని అర్జునుని ఆజ్ఞాపించుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ
పూర్వైరపి ముముక్షుభిః।
కురు కర్మైవ తస్మాత్త్వం
పూర్వైః పూర్వతరం కృతమ్ ॥ ౧౫

ప. వి :—ఏవం, జ్ఞాత్వా, కృతం, కర్మ, పూర్వైః, అపి, ముముక్షుభిః, కురు, కర్మ, ఏవ, తస్మాత్, త్వం, పూర్వైః, పూర్వతరమ్, కృతం.

టీక :—

పూర్వైః = పూర్వులైన,
ముముక్షుభిః అపి = ముముక్షువులచేతగూడ,
కర్మ = కర్మ,
కృతం = చేయబడినది,
ఏవం జ్ఞాత్వా = ఈ విధముగ తెలిసికొని,
తస్మాత్ = ఆ కారణమువలన,
పూర్వైః = పూర్వులచేత,
కృతం = చేయబడినదియు,
పూర్వతరం = పురాతనమైనట్టిదియునగు,
కర్మైవ = కర్మనే,
త్వం = నీవు,
కురు = చేయుము.

తా. పూర్వులైన ముముక్షువులు కూడ కర్మచేసిరి. కాబట్టి ఈ విధముగ తెలిసికొని, చాల పురాతన కాలమునుండియు పూర్వులచేత చేయబడుచున్న కర్మనే నీవుకూడ చేయుము.

అమృతవాహిని :—

ముముక్షువు అనగా బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన భోగములుకూడ దుఃఖమయములు, క్షణభంగురములు అని తలచి, అన్నిటియందును వైరాగ్యముతో, జననమరణరూప సంసార సముద్రమునుండి బయటపడి, భగవదానందము ననుభవించవలయునను తీవ్రకాంక్షతో ప్రయత్నించువాడు. "అర్జునా!

నీవు ముముక్షువువు గనుక, నీవుకూడ పూర్వమునుండియు ముముక్షువులచేత అనుసరించబడు మార్గముననే నడువుము. చాల పురాతన కాలమునుండియును, పూర్వులచేత ఆచరింపబడు కర్మనే చేయుము!" అని భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

యథార్థమాలోచించిన కర్మను వదలినంతమాత్రమున బంధనమునుండి విముక్తుడుకాడు. విపరీతజ్ఞానము కలవారికి కర్మబంధనమను భ్రాంతి కలుగును. బంధనమునకు కారణము మనస్సు అని పెద్దలు చెప్పినారు - "మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః" అని.

అయితే, ఇందులో ఒక రహస్యమున్నది. మనస్సే బంధనమునకును, మోక్షమునకును కారణమెట్లగును ? ఏదైన ఒకే వస్తువు విరుద్ధఫలముల కుపయోగించునా ? చావున కుపయోగించునదే బ్రతుకునకు గూడ ఉపయోగించునా ? దీపము వెలుగు నిచ్చును. కాని చీకటినిగూడ ఇచ్చునా ? మనస్సు బంధనమునకో, మోక్షమునకోగాని, రెంటికిని ఎట్లు కారణము కాగలదు ? ఇక్కడ పెద్దల అభిప్రాయమేమనగా, నిజమాలోచించిన మనస్సుకూడ బంధనమునకు కారణము కాదు; గుణములును, కాంక్షలును కారణములు. ఎవని మనస్సులో రాగద్వేషములు, కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యములు కలవో, వానికి బంధనము; ఎవనిమనస్సులో ఇవి లేవో వానికి మోక్షము - ఇదే దానిలోని రహస్యము.

ఈ రాగద్వేషాదులను పూర్తిగ జయించినవాడు, కర్మలలో మునిగి తేలుచున్నను, వానిని కర్మలు బంధించలేవు. ఈ రాగ ద్వేషములు మనస్సులో ఉన్నవాడు, కర్మలు చేయకుండ, 'నన్నుముట్టుకోకు నామాలకాకీ' అని, దూరముగ కూరు చున్నను బంధనము తప్పదు. అయితే, కర్మచేయక ప్రపంచ ముతో సంబంధములేకుండ దూరముగ నుండుటచే, ఆ రాగ ద్వేషములు మొదలైనవి క్రియారూపముగ కనుపడక పోవచ్చును; ఆ కారణమున ఇతరులకు వానివలన ప్రమాదము కలుగకపోవచ్చును. కాని ఆ దూరముగ ఉన్నవానికి మోక్షము మాత్రము లేదు. కనుక రాగద్వేషాదులతో కూడి యున్న మనస్సు బంధనమునకు కారణము. రాగద్వేషాదులు లేక, భగవత్ప్రేమతో నిండియున్న మనస్సు మోక్షమునకు కారణము. ఈ రహస్యము తెలిసినవాడు కర్మ చేయుటకు ఎందుకు భయపడవలయును ?

ఇందులో ఇంకొక రహస్యముకూడ కలదు. రాగద్వేషా దులు లేకుండ, మనస్సును పరిశుద్ధి చేసికొనిన పిమ్మటకూడ, ఇక తాను కర్మచేయుట ఎందులకు అని ఎవరైనను అనుకొను పక్షములో, అది సరిగాదు. అట్టివాని మనస్సులోకూడ ఒక లోపమున్నది. ఏమనగా, అతడు కర్మచేసినను నష్టము లేదు; చేయకపోయినను నష్టము లేదు. అంతమాత్రమున ఏమియును చేయక ఊరకున్నయెడల, అది ఒక విధమైన స్వార్థము

కాగలదు; సంకుచితస్వభావమే కాగలదు. కర్మచేసినను, చేయకపోయినను తనకు ఒక్కటే అయినప్పుడు, ఇతరులకొరకు ఎందులకు చేయరాదు? ఒక్క తనసుఖము, తనబాగు మాత్రమే చూచుకొన్నవాడగుచున్నాడు. అప్పు డది స్వార్థమును, సంకుచితస్వభావమునుకాక మరేమి అగును?

దీని నొక ఉదాహరణము వలన స్పష్టపరుప యత్నింతుము - పదిమంది ఒక పాడునూతిలో పడినారనుకొందము. వారందరును ఎవరు వచ్చెదరో, ఎవరు పైకితీయుదురో అని ఎదురుతెన్నులు చూచుచుందురు. ఎవరును రారు - చివరకు ఏదోవిధముగ వారిలో సమర్థుడైనవాడొకడు మిక్కిలి శ్రమచేసి పైకివచ్చినాడు; వానిపని నెర వేరినది. ఇక వానికి ప్రయత్నముతో ఏమిపని? కనుక హుటాహుటిగ ఇంటికి పరుగెత్తుటయేనా? నూతిలోనుండి గోలచేయువారి మొరవినక తనకేమని పరుగెత్తినచో అది దోషము కాదా? ఆ విధముగ పైకి వచ్చినవాడు ఎప్పుడును అట్లు పరుగెత్తడు. సమర్థుడైనచో, మిగిలినవారినికూడ తానే పైకిలాగును. సమర్థుడు కానిచో పదిమందిని పిలుచుకొనివచ్చి పైకితీయించుటకు ప్రయత్నమైన చేయును. అంతేకాని, ఏమియు చేయక తన త్రోవను తాను పోవుట జరుగదు. అట్లుగాక, తమంతతాముగ ఎవ్వరును నూతినుండి పైకి రాలేకపోయినను, ఎవరో దయాస్వభావులు, నూతిలోని వారి మొరవినివచ్చి, వారిలో ఒకరిచేతిని పట్టుకొని రనుకొందము. ఇక అతడు పైకి వచ్చుటలో ఎట్టి సందేహమున్ను

లేదు. కాని అతడు క్రిందివానికి చేయి అందీయవలయును. అట్లైన అందరును పైకివత్తురు. లేక మొదటివాడు, పైవాడు తన చేయిపట్టుకొన్నాడు గనుక ఇంక తనకు ప్రమాదము లేదు అని, క్రిందివానికి చేయి అందీయక, పైకిరావచ్చునా ? వాడు తనక్రిందివానికి చేయి అందిచ్చినను, అందీయకపోయినను, తనకు వచ్చు నష్టము లేకపోవచ్చును. అందిచ్చినచో క్రింది వాడుకూడ పైకి వచ్చును గదా! లేకపోయిన వాడు రాలేడు. దయగలవాడు ఊరుకొనలేడు. తనపై ఇతరులు దయజూపవలయునని కోరువాడు, తానుకూడ ఇతరులపై దయజూపవలయును. ఇది సృష్టిసూత్రము. కాని ఉన్న రహస్యమేమన కేవలము స్వార్థపరుడై, సంకుచిత స్వభావము కలవాడై. క్రిందివానికి చేతినీయకపోయినచో, పైవాడు క్రిందివానికి కూడ చేతి నందిమ్ము అని చెప్పెడిమాటను పెడచెవిని పెట్టినచో, పైవాడు ఇతనినికూడ లేవదీయడు; మరల క్రిందికే వదలును. అప్పుడు ఇతనికి బుద్ధివచ్చి, నీవు చెప్పినట్లేవిందును బాబో అని ప్రార్థించి, మరల సరియైన మార్గములోనికి వచ్చును.

అట్లే, లోకముతో నాకు సంబంధమేమి ? లోకము ఎటుబోయిన నాకేమి అని తనమోక్షోపాయమును మాత్రము తాను వెదకుకొనువాడు, పైకి మోక్షమువైపు గమనము చేయుచున్నట్లు తాను అనుకొన్నను, ఇతరులకు అట్లు కనుపించినను, యథార్థమునకు అతనికిని, మోక్షము గగన

కుసుమమే. కారణమేమనగా, ఆతని మనస్సులో, ఆతనికి తెలియకుండ, స్వార్థము, సంకుచిత స్వభావము ఇంకను ఉన్నవి. అవి మోక్షమునకు ప్రతిబంధకసామగ్రి. కనుకనే భగవంతుడు తనకొరకు కాకపోయినను లోకముకొరకు ప్రతివాడును కర్మచేసితీరవలయును అని ముక్తకంఠముతో పలుతావుల హెచ్చరిక చేసినాడు.

శ్లో॥ కిం కర్మ కి మకర్మేతి
కవయోఽప్యత్ర మోహితాః ।
త త్తే కర్మ ప్రవక్ష్యామి
యజ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్ ॥ ౧౬

ప. వి :—కిం, కర్మ, కిం, అకర్మ, ఇతి, కవయః, అపి, అత్ర, మోహితాః, తత్, తే, కర్మ, ప్రవక్ష్యామి, యత్, జ్ఞాత్వా, మోక్ష్యసే, అశుభాత్.

టీక :—

కింకర్మ = కర్మ ఎట్టిది,
కిం అకర్మ = అకర్మ ఎట్టిది,
ఇత్యత్ర = అను నీకర్మ జ్ఞానవిషయమున,
కవయోఽపి = పండితులుకూడ,
మోహితాః = భ్రమపడుచున్నారు,
యత్ = దేనిని,
జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని,

అశుభాత్ = అశుభమునుండి (సంసారమునుండి),
మోక్ష్యసే = విడుదలపొందగలవో,
తత్ కర్మ = ఆ కర్మాకర్మలనుగూర్చి,
తే = నీకొరకు,
ప్రవక్ష్యామి = లెస్సగా చెప్పెదను.

తా. ఏదికర్మ ? ఏది అకర్మ ? అను విషయమున తెలివిగలవారు కూడ పొరబడుచున్నారు. అట్టి కర్మనుగూర్చి బాగుగా జెప్పెదను. అది తెలిసికొనుటచేత అశుభరూపమైన సంసారమునుండి తరించగలవు.

అ మృ త వా హి ని :—

ఈ శ్లోకములో అర్జునునకు భగవంతుడు కర్మతత్త్వ మును గూర్చి చెప్పెదను అని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాడు. ఈ కర్మతత్త్వమునుగూర్చి తెలిసికొనుటలో బుద్ధిమంతులైనవారుకూడ పొరబడుచున్నారు. ఈ కర్మయొక్క తత్త్వమును సరిగ తెలిసికొనుటచేత మానవుడు ఈ సంసార బంధనము నుండి సులభముగ తరించగలడు.

కేవలము శాస్త్రములనుజూచి, పరిశీలించి, ఇది కర్మ, ఇది అకర్మ అని తెలిసికొనుట కష్టమైనపని. ఎంత శాస్త్ర పరిచయము కలవాడునుకూడ ఆ నిర్ణయము చేసికొనలేడు. "సూక్ష్మా గతిర్హి ధర్మస్య దుర్జ్ఞేయా హ్యకృతాత్మభిః" అని భారతములో చెప్పబడినది. ఇక్కడ 'అకృతాత్మభిః' అనగా దుష్టులచేత అని అర్థము చెప్పరాదు. దుష్టులకు ధర్మము తెలియదు అని చెప్పుటకు శాస్త్రప్రమాణము కావలయునా

యేమి ? అకృతాత్ములు అనగా ఎవరి బుద్ధి పరిపూర్తిగ వాసనారహితము కాలేదో వారు. బుద్ధిప్రతిభ ఎంతకలవా డైనను స్వపరభేదము ఈషణ్మాత్రమున్నను, సంప్రదాయాభి మానము ఏమాత్రమున్నను, యథార్థమైనధర్మమును నిర్ణయించలేడు. ధర్మమన్నను కర్మమన్నను, ఇక్కడ ఒకటే. కర్మను అకర్మయనియు, అకర్మను కర్మయనియు పొరపడరాదు. పనిచేసినంతమాత్రమున అది కర్మయనిగాని, పనిచేయనంత మాత్రమున అది అకర్మయనిగాని తలంచుట పొరపాటు. ఈ విషయమున గొప్ప గొప్ప బుద్ధిమంతులు కూడ పొరబడు చుందురన్నచో, ఇక సామాన్యుల విషయము చెప్పవలయునా? ఈఅధ్యాయములో పదునెనిమిదవశ్లోకమునుండి ముప్పది రెండవ శ్లోకమువరకును, కర్మగాని, అకర్మ (త్యాగము) గాని, ఎట్టిభావముతో చేసిన బంధమునకు హేతువగును ? కర్మ గాని, అకర్మ (త్యాగము)గాని ఎట్టిభావముతో చేసిన మోక్షము నకు హేతువగును ? కర్మయొక్క స్వరూపమేమి ? అకర్మ (త్యాగము) యొక్క స్వరూపమేమి ? ఈ విచారణ చేయ బడినది.

శ్లో॥ కర్మణో హ్యపి బోద్ధవ్యం
బోద్ధవ్యంచ వికర్మణః ।
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం
గహనా కర్మణో గతిః॥ ౧౭

ప. వి. :— కర్మణః, అపి, బోద్ధవ్యం, బోద్ధవ్యం, చ, వికర్మణః, అకర్మణః, చ, బోద్ధవ్యం, గహనా, కర్మణః, గతిః.

టీక :—

కర్మణః = కర్మయొక్క,
(తత్త్వం) = (యథార్థస్వరూపము),
బోద్ధవ్యం = తెలియదగినది.
చ = మరియు,
వికర్మణః అపి = వికర్మయొక్క యథార్థ స్వరూపము కూడ,
బోద్ధవ్యం = తెలియదగినది.
అకర్మణశ్చ = అకర్మయొక్క యథార్థస్వరూపము కూడ,
బోద్ధవ్యం = తెలియదగినది.
హి = ఎందుచేతననగ,
కర్మణః = కర్మయొక్క,
గతిః = యథార్థస్వరూపము,
గహనా = తెలియుట కష్టసాధ్యమైనది.

తా. కర్మయనగానేమి, వికర్మయనగానేమి, అకర్మయనగానేమి తెలిసికొనవలయును. కర్మయొక్క స్వరూపమును తెలిసికొనుట చాల కష్టము.

అమృతవాహిని :-

కర్మ అనగానేమి ? కర్మ అను సంస్కృతపదమునకు ఆంధ్రమున పని అని అర్థము. కనుక, ప్రతిపనియు కర్మయే.

కాని ఇక్కడ అర్థము అదికాదు. వర్ణాశ్రమానుకూలమగు శాస్త్రవిహితకర్మ.

వికర్మ యనగా, శాస్త్రనిషిద్ధమైన దుష్కర్మ. అబద్ధము, కపటము, దొంగతనము, వ్యభిచారము, హింస, మొదలగు పాపకర్మలన్నియును వికర్మలే.

అకర్మ యనగా, ఏపనిని, ఎంతమాత్రమును, ముట్టుకొనకుండ నుండుట.

ఇది కర్మ, వికర్మ, అకర్మలయొక్క స్థూలమైన, సామాన్యమైన అర్థము.

కాని, ఇంతమాత్రముతో ఈ విచారణ పూర్తికాలేదు. ఈ శాస్త్రవిహితమగు వర్ణాశ్రమానుకూల కర్మయే, భావభేదముచేత కర్మ కావచ్చును; వికర్మ కావచ్చును; అకర్మ కావచ్చును.

కర్మ

ఏ భావముతో, ఏవిధముగా చేసిన ఎట్టి క్రియ కర్మ అనబడును ? ఏ స్థితిలో, ఏ మానవుడు శాస్త్రవిహితమైన ఎట్టికర్మను చేయవలయును ?

ఈ విషయమై, జ్ఞానులు, తత్త్వదర్శులు అయిన మహాత్ములే యథార్థమును తెలియ సమర్థులు. కాబట్టి మానవుడు వర్ణాశ్రమానుకూలమైన శాస్త్రవిహితమగు కర్మలలో,తన అధికారమునకు తగిన కర్తవ్య కర్మ ఏదో,దాని నెట్లు

ఆచరించవలయునో తత్త్వవేత్తలైన మహాత్ములవలననే తెలిసి కొనవలసియున్నది. వారి సూచనలను, ఆజ్ఞలను అనుసరించియే, ఆచరించవలయును.

వికర్మ

అట్లే వికర్మనుగూడ సామాన్యమానవుడు తెలిసికొనుట అసాధ్యమైన విషయము. పాపమును పుణ్యమని, పుణ్యమును పాపమని నిర్ణయించుకొను ప్రమాదము కలదు. శాస్త్రవిహితమైన, వర్ణాశ్రమకర్మలే, అధికారిభేదముచే ఒకనికి ధర్మమైన,కర్తవ్యమైన కర్మ; ఇంకొకనికి అధర్మము, అకర్తవ్యమునై, వికర్మ (పాపము) కావచ్చును. ఒకనికి ఒక సమయములో ధర్మము, కర్తవ్యమునైన కర్మ, ఆతనికే ఇంకొక సమయములో వికర్మ కావచ్చును. ఒక సమయములో ఒకనికి ధర్మము, కర్తవ్యము అయిన కర్మ, అవస్థాభేదమునుబట్టి ఆ సమయములోనే ఇంకొకనికి వికర్మ కావచ్చును. దానిని యథార్థముగా జ్ఞానులు, తత్త్వదర్శులు అయిన మహాత్ములు గాని తెలియలేరు. కనుక వారి సూచనలను, ఆజ్ఞలను అనుసరించియే ముముక్షువు ఆచరించవలయును.

అకర్మ

అకర్మనుగూడ సామాన్యులు తెలిసికొనలేరు. కేవలము శరీరముతోను, ఇంద్రియములతోను, మనస్సుతోను, ఏమియును చేయకుండనుండుటయే అకర్మ యని విచారణ చేయుదురు. ఇది సరియైన విచారణకాదు. ఇదికూడ భావ

భేదముచేత, కర్మగాని, వికర్మగాని, కాగలదు. అకర్మను కర్మగాను, వికర్మగాను, కర్మను, వికర్మను, అకర్మగాను అజ్ఞానులు తలంచెదరు. దానియొక్క యథార్థ స్వరూపము కూడ జ్ఞానులు, తత్త్వదర్శులు అయిన మహాత్మురే తెలిసికొన సమర్థులు. కనుక, ఏభావముతో, ఏప్రకారముగా, ఏక్రియ చేసిన, అది అకర్మ అగునో, ఏస్థితిలో, ఏమానవుడు, ఏప్రకారము ఆచరించవలయునో, ఈ విషయము ముముక్షు వైనవాడు అట్టి మహాత్ములనడిగి, వారి ఆజ్ఞలననుసరించియే ఆచరించవలయును.

కాబట్టి కర్మయొక్క స్వరూపము చాల గహనమైనది. ఏది కర్మ,ఏది వికర్మ, ఏది అకర్మ అను నిర్ణయము చేయుటలో కేవలము విద్యాబుద్ధుల దృష్టిలో ఎంత గొప్పపండితుడు, బుద్ధి మంతుడు అయినను,సామాన్యముగ పొరబడుచునే యుండును. ఇక సామాన్యమానవుని విషయము చెప్పవలయునా ?

అభిమానమును విడిచి, జ్ఞానులు, తత్త్వదర్శులు అయిన మహాత్ములవద్దనే తెలిసికొనవలసియుండును. లేకున్న విపరీత జ్ఞానమునకులోనై, ప్రమాదపడుట సిద్ధము.

అవతారిక :—

ఇప్పుడు పదునారవ శ్లోకములోని తన ప్రతిజ్ఞననుస రించి కర్మతత్త్వమును చెప్పుటకు ఉపక్రమించుచున్నాడు.

శ్లో॥ కర్మ ణ్యకర్మ యః పశ్యే
దకర్మణిచ కర్మ యః ।
స బుద్ధిమాన్ మనుష్యేషు
స యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్ ॥ ౧౮

ప. వి :— కర్మణి, అకర్మ, యః, పశ్యేత్, అకర్మణి, చ, కర్మ, యః, సః, బుద్ధిమాన్, మనుష్యేషు, సః, యుక్తః, కృత్స్న కర్మకృత్.

టీక :—

కర్మణి = కర్మయందు,
అకర్మ = అకర్మను,
అకర్మణి = అకర్మయందు,
కర్మ చ = కర్మను,
యః = ఎవ్వడు,
పశ్యేత్ = చూచునో,
సః = వాడే,
మనుష్యేషు = మనుష్యులలో,
బుద్ధిమాన్ = తెలివిగలవాడును,
యుక్తః = యోగియును,
సః = వాడే,
కృత్స్నకర్మకృత్ = సకలకర్మల నాచరించినవాడును,
(భవతి = అగుచున్నాడు).

తా. కర్మయం దకర్మను, అకర్మయందు కర్మను, ఎవడు చూచునో, వాడే మానవులందరిలో తెలివిగలవాడు; వాడే యోగి: వాడు సమస్త కర్మలను ఆచరించినవాడు అగుచున్నాడు.

అ మృ త వా హి ని :_

కర్మయొక్కయు, అకర్మయొక్కయు స్వరూప నిర్ణయములో చాల జాగ్రత్త వహించవలయును. గీతయొక్క యథార్థ రహస్యమంతయును, ఈ ఒక్క నిర్ణయము మీద ఆధారపడి యున్నది. ఇంతగీత చెప్పినదియును, ఈ ఒక్క నిర్ణయము కొంకే. కర్మ చేయవలయునా ? చేయనక్కర లేదా ? ఏది శ్రేష్ఠము ? ఇదియే తేలవలసిన సారాంశము.

పెక్కమంది, కర్మ బంధనకారణమనియు, కాన కర్మ చేయరాదనియు, స్వరూపముతో కూడ కర్మ త్యజించవలయు ననియు చెప్పుచున్నారు. కొంతమంది, కర్మ చేయవలయు ననియు, కర్మ స్వరూపముతో త్యజించుట గీతానుమతము కాదనియు చెప్పుచున్నారు. ఇది అతిజాగరూకతతో విచారించ వలసిన గహన విషయము. దీనికిముందు కర్మ అనగా నేమియో విచారించవలెను. కర్మనుగూర్చిన విచారణ పదునేడవ శ్లోక వ్యాఖ్యానములో కొంతవరకు చేసితిమి.

ఇక్కడ కర్మఅనగా, సామాన్యముగ జరుగునట్టి శారీరక ధర్మములైన చూచుట, తిరుగుట, కూర్చుండుట, నిలబడుట,

శయనించుట, వాసనజూచుట మొదలగు పనులని అర్థము చెప్పరాదు. ఈ అర్థమే సన్న్యాసమార్గీయుల అర్థమైన యెడల, వారుమాత్రము చూచుట లేదా ? వినుట లేదా ? తిరుగుట, నిలబడుట, శయనించుట, మొదలగునవి చేయుట లేదా ? కాన, వారు కర్మను స్వరూపముతో త్యజించుటను చెప్పి యున్నారనగా - ఆ కర్మ వేరు. కర్మ స్వరూపముతో త్యజించ వలయునని చెప్పినవారికిగూడ చూచుట, మొదలగు కర్మలు చేయకుండ నుండలేమని తెలియును. అవిగూడ కర్మ లేగదా అని ఆక్షేపించువారు, వారిని కర్మ చేయుట లేదను టేల ? చూచుట మొదలగునవి వారును చేయుచునే యున్నారుగదా ! కనుక, ఇక్కడ కర్మకు సన్న్యాసమార్గీయులు ఈ అర్థము చెప్పక, ఒక విశిష్టమైన అర్థమును చెప్పుచున్నారు.

కర్మయోగులుకూడ ఇవన్నియును కర్మలే అని అంగీకరింపరు. అట్లంగీకరించినచో చూచువాడు, వినువాడును కూడ కర్మయోగి కావలసివచ్చును. అయితే, కర్మ అనగా ఏమి ? శాస్త్రవిహితమైన కర్మ అని అర్థము చెప్పినారు. స్వర్గాది భోగములయందలి కాంక్షతో శాస్త్రవిహితమైన యజ్ఞయాగాదులు చేసినవాడు కర్మయోగి యగునా? గీత అభిప్రాయములో వాడు కర్మయోగికాడు. అట్టివారిని గూర్చియే రెండవ అధ్యాయములో వేదవాదరతులనియు, నాన్యదస్తీతి వాదులనియు, కామాత్మలనియును, స్వర్గపరులనియును, అవిపశ్చితులనియును, మాయాపహృత చేతసులనియును,

భోగైశ్వర్య ప్రసక్తులనియును కృష్ణపరమాత్మ పేర్కొనినాడు. ఇంకను ఆ అధ్యాయములోనే, నలుబది తొమ్మిదవ శ్లోకములో 'కృపణాః ఫలహేతవః' అని జాలిపడినాడు.

కనుక, కామ్యముతో శాస్త్రవిహిత కర్మలు చేసినంత మాత్రమున, అవి కర్మలునుగావు, వాడు కర్మయోగియును గాడు, శాస్త్రవిహితకర్మలను నిష్కామ్యముగా చేసినప్పుడు మాత్రమే, అవి కర్మలు అగుచున్నవి. వాడు కర్మయోగి యగుచున్నాడు. వీనికి కర్మలయందును, ఫలమునందును, ఆసక్తి, మమకారము, అభిలాష, మొదలైనవి ఎంతమాత్ర మును ఉండవు. కాని, తాను నిష్కామ్యముగా చేయుచున్నా ననియు, అది తనబాధ్యత అనియు స్పృహ ఉండును. ఆ స్పృహ ఉన్నంతవరకు, వానిచేత చేయబడునది కర్మ.

భగవంతుని చేతిలో ఒకపరికరముగనయి, తనకు కామ్యముగాని, సంకల్పముగాని లేక, పరమాత్మ ఇచ్ఛాను సారమే తనద్వారా పనులు జరుగుచున్నప్పుడు, అది అకర్మ అనబడును. అప్పుడు ఆతని అంతఃకరణములో తాను కర్మ చేయుచున్నాననిగాని, అది తన బాధ్యత అనిగాని స్పృహ ఉండదు. కనుక ఆతడు కర్మచేసినను, చేయనివాడే అగు చున్నాడు. ఇట్లు కర్మ చేయనివాడే అయినను, వానిచేత కర్మ జరుగుచునేయుండును. ఇదియే కర్మలో అకర్మ, అకర్మలో కర్మ అనగా. ఇట్టివాడే మానవులలో ఉత్తమోత్తముడు. వాడు

సమస్త తపస్సులు, వ్రతములు మొదలగునవన్నియును చేసిన వాడే అగుచున్నాడు. ఇట్టివానికి పరమాత్మయొక్క పరిపూర్ణ సాక్షాత్కారము అగును. కాన, ఇకవానికి చేయవలసినది ఏదియును మిగులదు.

శ్లో॥ యస్య సర్వే సమారంభాః
కామ సంకల్ప వర్జితాః ।
జ్ఞానాగ్ని దగ్ధ కర్మాణం
త మాహుః పండితం బుధాః ॥ ౧౯

ప. వి ;— యస్య, సర్వే, సమారంభాః, కామసంకల్పవర్జితాః, జ్ఞానాగ్ని దగ్ధకర్మాణం, తం, ఆహుః, పండితం, బుధాః.

టీక ;—

యస్య = ఎవనియొక్క,
సర్వే = సమస్తములయిన,
సమారంభాః = కర్మలును,
కామసంకల్పవర్జితాః = కామముచేత, సంకల్పము చేతను విడువబడియున్నవో
జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం = జ్ఞానమనెడి అగ్నిచేత తగుల బెట్టబడిన కర్మలు గలిగిన,
తం = వానిని,
బుధాః = జ్ఞానులు,
పండితం = పండితునిగా,
ఆహుః = చెప్పుదురు.

తా. ఎవనియొక్క సమస్తకర్మలును కామమును, సంకల్పమును లేక చేయబడుచున్నవో, ఎవనియొక్క కర్మలు జ్ఞానమను అగ్నిలో దహింపబడినవో, అట్టిమహాత్ముని తెలిసినవారు 'పండితుడు' అని చెప్పుదురు.

అమృతవాహిని :-

కేవలము పరమాత్మ చేతిలో పరికరముగా పరిణమించిన మహాత్ములకు కామముగాని, సంకల్పముగాని ఉండవు. వారు ఏకర్మ చేసినను, కామరహితులుగను, సంకల్పరహితులుగను చేయుదురు. యథార్థమాలోచించిన, వారు కర్మ చేయుటకాదు; వారిచేత కర్మ చేయబడును. అంతియేగాని వారు కర్మ చేయరు. వారి ద్వారమున పరమాత్మయే కర్మ చేయును. శ్రీరామచంద్ర మూర్తి చేతిలోని బాణమువలె, కృష్ణపరమాత్మ చేతిలోని సుదర్శనమువలె, వారును ఒక పరికరముగా పరిణమించిరన్న మాట. రామచంద్రమూర్తి సంకల్ప ముప్రకారమే బాణము పనిచేయును. కృష్ణపరమాత్మ సంకల్ప మెట్లుండిన సుదర్శన మట్లు చేయును. వాటికి స్వాతంత్ర్యముగాని, సంకల్పముగాని ప్రత్యేకముగ ఉండవు. అట్లే పండితులకును ప్రత్యేకముగా కామముగాని, సంకల్పముగాని ఏమాత్రమును ఉండవు. పరమాత్మ ఏదిచేయించిన అది చేయుదురు.

కామ సంకల్పవర్జితులు అనగా 'కామశ్చ సంకల్పశ్చ కామసంకల్పౌ, తాభ్యాంవర్జితాః యేతే కామసంకల్పవర్జితాః' అని.

కామమనగా ఇహలోక ఊర్ధ్వలోక భోగములయందు

ఆసక్తి, వానిని అనుభవించవలయుననెడికాంక్ష, ఫలాభిలాష. ఇట్టి కామము మహాత్ములవద్ద వాసనామాత్రముగ గూడ ఉండదు. రాముని వారికి ఇంకను భోగములందు ఆసక్తి ఎట్లుండును ? ఉండినచో రాముని వారెట్లగుదురు ? కారు. మహాభక్తశిఖామణి ముత్తీవి సుందరరామదాసుగారు చెప్పుకొన్నారు-"అమరేంద్ర భోగము లవి ఎంతమాత్రము ? కమలజునైన లక్ష్యము సేయకున్నాము, రామునివారమైనాము, ఇతరాదులగణనసేయము" అని. అట్టివారు కామవర్జితులు. అంతేకాదు, సంకల్పవర్జితులు కూడ. వారికి ప్రత్యేకముగ సంకల్పమే ఉండదు. తెలిసినవారు అట్టివారిని 'పండితులు' అందురు. పండితుడైనవాడే కర్మలో అకర్మను, అకర్మలో కర్మను చూడగలడు; అట్లు చూడగలిగినవాడే పండితుడు. అతనిచేత చేయబడిన కర్మలన్నియును జ్ఞానమనెడి అగ్నిచేత దహింపబడిపోవును. ఒక్క ప్రారబ్ధము మాత్రము అనుభవముచే నశించును. సంచితాగామికర్మలు మరల జన్మకలిగించుటకు శక్తిమంతములుకావు. ఏలయన వారి జ్ఞానమనెడి అగ్నిచేత అవి భస్మమైపోవును గనుక. ఆ కర్మలు దగ్ధపటన్యాయముగ నుండును. ఏ జ్ఞానముచేత కర్మలో అకర్మను, అకర్మలో కర్మను చూడగలుగుచున్నాడో, ఏజ్ఞానముచేత భగవంతుని అవతారముల యొక్కయు, కర్మలయొక్కయు దివ్యత్వము అనుభవములోనికివచ్చి, కామసంకల్పవర్జితుడైనాడో, అట్టి యథార్థజ్ఞానము, లోకకల్యాణార్థము చేయబడు వానికర్మ

లన్నిటిని దూదిప్రోగును అగ్ని దహించివేసినట్లు దహించి వేయును. కనుక వానికి కర్మలు బంధనములుకావు.

శ్లో॥ త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం
నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః।
కర్మ ణ్యభిప్రవృత్తోఽపి
నైవ కించి త్కరోతి సః॥ ౨౦

ప. వి :—త్యక్త్వా, కర్మఫలాసంగం, నిత్యతృప్తః, నిరాశ్రయః, కర్మణి, అభిప్రవృత్తః, అపి, న, ఏవ, కించిత్, కరోతి, సః.

టీక :—

సః = వాడు (అట్టిపండితుడు),
కర్మఫలాసంగం = కర్మయందును, దాని ఫలము నందును ఆసక్తిని,
త్యక్త్వా = విడిచి,
నిత్యతృప్తః = నిత్యతృప్తుడును,
నిరాశ్రయః = నిరాశ్రయుడును (అగుచు),
కర్మణి = కర్మయందు,
అభిప్రవృత్తోఽపి = బాగుగా ప్రవర్తించుచున్నను,
కించిత్ = కొంచెముకూడ (ఏకర్మను),
నకరోత్యేవ = చేయనివాడే (అగుచున్నాడు).

తా. అట్టిపండితుడు కర్మలయందును, ఫలమందును, ఏమాత్రమును ఆసక్తిలేక, నిత్యతృప్తుడై, నిరాశ్రయుడై, కర్మలయందు బాగుగా ప్రవర్తించుచున్నను, ఏమియును చేయనివాడే అగుచున్నాడు.

అమృతవాహిని :—

అట్టిమహాత్ములకు (పండితులకు) కర్మలయందుగాని, కర్మఫలమునందుగాని, ఆసక్తి ఎంతమాత్రమును ఉండదు.

కర్మలయం దాసక్తి యనగా కొంత వివరణ మవసరము. కొంతమందికి, ఫలమున్నను లేకపోయినను, కేవలము బాహ్య కర్మలయందు ఆసక్తి ఉండును. కనుక ఆ కర్మ చేయకుండ నుండలేరు. కర్మలో నిమగ్నులై, కర్మ చేయుచున్న సమయములో, ఇతరమైన ప్రపంచముయొక్క జ్ఞానమే ఉండదు. భగవంతుని స్మృతికూడ ఉండదు. కాని మహాత్ములకు ఏకర్మల యందును ఇట్టి ఆసక్తి ఉండదు. ఇట్లే కర్మఫలమునందును ఆసక్తి ఉండదు. బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన భోగములను తృణప్రాయముగ చూచువారికి ఏకర్మఫలమునందు ఆసక్తి యుండును? ఉండదు. వారు నిత్యతృప్తులు గనుక - నిత్యుడైన భగవంతునియందే ఆనందించుచుందురు గనుక.

భగవదనుభవముయొక్క రుచి ఏమాత్రము లభించినను, ఆ ఆనందముముందు కొన్ని కోట్ల బ్రహ్మాధిపత్యములు లభించుటచే గలిగిన ఆనందముకూడ, సూర్యునిముందు మిణుగురు పురుగువలె నుండును. మేరుపర్వతము లభించినవానికి, బొగ్గులరాశియందు ఆసక్తియుండునా? అసలు స్పృహ యుండునా? భగవద్రామానుజులనుగూర్చి "యో నిత్యమచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మరుక్మ వ్యామోహతః

తదితరాణి తృణాయమేనే" అని చెప్పియున్నారు. ఇక్కడ 'నిత్యతృప్తుడు' అనినప్పుడు, నిత్యశబ్దమునకు మేము 'పరమాత్మ' అని అర్థము చెప్పుచున్నాము. మా బుద్ధికి ఈ అర్థమే సమంజసముగా కనబడుచున్నది. ఈ శ్లోకములో పరిపూర్ణ మహానుభావుని పరిపక్వస్థితి వర్ణింపబడియున్నది. అట్టిమహానుభావులు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును భగవంతునియందే ఆనందించుచుందురు. నిత్యశబ్దమునకు భగవంతుడని అర్థము చెప్పినయెడల ఏ బాధయును కనుపడుట లేదుకూడ.

అయితే, నిత్యతృప్తుడు అనగా ఎల్లప్పుడును ఆనందముతో నుండువాడు అని అర్థము చెప్పుకొనినయెడల నష్టమేమి అని అడుగవచ్చును.

నష్టమేమియును లేదుగాని, భగవంతునియందు ఆనందించువాని విషయములో 'ఎల్లప్పుడు' అని చెప్పవలసిన పనిలేదు. భగవంతుని ఒకసారిపొందినతరువాత ఆ అనుభవమునకు ఇక తిరోభావము ఉండదు. కనుక, నిత్యశబ్దమునకు ఎల్లప్పుడు అని చెప్పుటకంటె భగవంతుడు అని చెప్పుటయే సమంజసము.

అట్టివారు నిరాశ్రయులుగనుందురు. నిరాశ్రయులనగా, ఏమియును ఆశ్రయములేనివారు అని అర్థము. వారికి ఒక్క పరమాత్మయే ఆశ్రయము. ఇంక ఏ ఆశ్రయమును వారికి

ఉండదు. ఇంక దేనిని ఆశ్రయించవలెసిన అవసరము వారికి లేదు. బ్రహ్మాండమంతటిలోను, ఏవ్యక్తినిగాని, ఏవస్తువును గాని, ఏభోగములనుగాని ఆశ్రయించవలసినపని వారికి లేదు. పరిపూర్ణ పరబ్రహ్మమును అనుభవించువారగుటచే, వారుకూడ పూర్ణకాములయ్యెదరు. పరిపూర్ణ పరబ్రహ్మముయొక్క పరిపూర్ణ సాక్షాత్కారమునుపొంది, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఆ బ్రహ్మానందములోనే మునిగిపోయి ఇతర ప్రపంచమును మరచియే యుందురు. ఇక ఆశ్రయించుట ఎట్లు ?

పానీయంబులు త్రావుచున్ గుడుచుచున్ భాషించుచున్ హాస లీ
లా నిద్రాదులు సేయుచున్ తిరుగుచున్ లక్షించుచున్ సంతత
శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద సం
ధానుండై మరచెన్ సురారిసుతు డేతద్విశ్వమున్ భూవరా !

ఇదియే ప్రహ్లాదునిస్థితిగా భాగవతమున వర్ణింపబడి యున్నది.

ఇంకొకచోట ప్రహ్లాదుడే తండ్రితో "అంబుజోదర దివ్య పాదారవింద చింతనామృతపాన విశేషమత్తచిత్త మేరీతి నితరంబు జేర నేర్చు?" 'భగవంతుని పాదారవింద ధ్యానామృతము తప్పత్రాగి, మత్తెక్కియున్న వారిచిత్తము మరల ఇంకొకవైపునకు ఎట్లు పోగలదు?' అనినాడు.

యామునాచార్యులు "తవామృతస్యందిని పాద పంకజే నివేశితాత్మా కథ మన్య దిచ్ఛతి" 'పరమాత్మా, అమృత

వాహిని ప్రవహించుచుండు నీ పాదపద్మములలో ఒక్కసారి చిత్తము ప్రవేశించవలెనేగాని, ఇక మరల బయటకు ఎట్లు రాగలదు ? రావలయునన్న ఇచ్ఛయేయుండదు' అనినారు.

పరిపూర్ణ బ్రహ్మానుభవము కలిగిన మహాత్ములందరి స్థితియును ఒక్కవిధముగనే యుండును. శంకరభగవత్పాదు లిట్లు అనుచున్నారు- "అస్మాకం యదునందనాంఘ్రి యుగళధ్యానావధానార్థినాం, కిం లోకేన దమేనకిం నృపతినా స్వర్గాపవర్గైశ్చకిం?" 'శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పాదపద్మములను ధ్యానించుటయందు రుచిమరిగిన మాకు ఇహలోక సంబంధమైనట్టియును, స్వర్గాది ఊర్ధ్వలోక సంబంధమైనట్టియును రాజ్యములతోడను, భోగములతోడను ఏమిపని? చివరకు అపవర్గము చేతకూడ మాకు ప్రయోజనములేదు' అని. కనుక నిత్యతృప్తులైనవారు నిరాశ్రయులుగ నుండక ఎట్లుందురు ?

నిరాశ్రయ శబ్దమునకు భగవంతునికంటె ఇతరమును ఆశ్రయించనివారని అర్థము చెప్పవలయునేగాని, భగవదాశ్రయముకూడ లేనివారని అర్థముచెప్పుట శాస్త్రవిరుద్ధము. నిర్గుణశబ్దమువలె - "యథా నిర్గుణః సత్త్వాది ప్రాకృతగుణరహితః, కల్యాణగుణః పరిపూర్ణః, తథా నిరాశ్రయః ఇతరాశ్రయ రహితః భగవదాశ్రయ సంపన్నః ఇతిభావః"

"నిర్గుణుడనగా సత్త్వాది ప్రాకృతగుణములు లేనివాడు.

కల్యాణగుణ పరిపూర్ణుడు. అట్లే నిరాశ్రయుడు అనగా ఇతరాశ్రయము లేనివాడు. భగవదాశ్రయ సంపన్నుడు.

ఇట్టివాడు కర్మలయందు ఎంతగా ప్రవర్తించుచున్నను, ఏమియును చేయనివాడే అగుచున్నాడు.

గీతలో చర్చింపబడిన విషయము కర్మ చేయుటయా చేయకపోవుటయా అని కాదు. కర్మ నెట్లు చేయుట అని. కర్మ ఎట్లు చేసిన బంధనమగును ? ఎట్లు చేసిన ముక్తిప్రదమగును ? ఈ విషయమే బాగుగా చర్చించబడినది. దీనినే ప్రవృత్తిమార్గమనియు, నివృత్తిమార్గమనియు పెద్దలు పలుకుదురు. కాని ఇప్పుడు కొంతమంది, ప్రవృత్తిమార్గమనిన కర్మ చేయుట అనియును, నివృత్తిమార్గమనిన కర్మ చేయకుండుట అనియును పొరబడుచున్నారు. ప్రవృత్తిమార్గమనగా మరలమరల సంసారములోనికి వచ్చుచు పోవుచునుండు మార్గమనియు, నివృత్తిమార్గమనగా మరల సంసారములోనికి రానిమార్గమనియు అర్థము. కర్మ చేయుటయా, చేయకపోవుటయా అను ప్రశ్నకిక్కడ తావులేదు. కర్మ చేయకపోవుట గీతకెంతమాత్రమును సమ్మతము కాదు. గీతలో ప్రతిపాదింపబడినది మాత్రము నివృత్తిమార్గమే. శాస్త్రవిహితమైన వర్ణాశ్రమ ధర్మములను, కర్మములను నిష్కామముగా, అహంకార మమకారములు లేక, భగవత్కైంకర్యబుద్ధితో చేసినయెడల, అది నివృత్తిమార్గము. కామ్యముతో యజ్ఞయాగాదులు చేయుట ప్రవృత్తిమార్గము. రెండవ అధ్యాయ

ములో వేదవాదరతులు, నాన్యదస్తీతివాదులు, కామాత్ములు, స్వర్గపరులు, అవిపశ్చితులు, అపహృతచేతసులు, భోగైశ్వర్య ప్రసక్తులు, అని కృష్ణపరమాత్మచేత చెప్పబడినవారు ప్రవృత్తి మార్గనిష్ఠులు. వీరు ఈలోకమునుండి ఉత్తరలోకములకును, ఉత్తరలోకములనుండి ఈలోకమునకు, మరలమరల చుట్లు పెట్టుచుందురు.

కనుక ఈ శ్లోకములో చెప్పబడిన కర్మలయందును, వానిఫలములందును, అహంకారమమకారములు, ఫలాభిసంధి లేక, పరమాత్మ చేతిలో పరికరముగానుండి నిత్యతృప్తుడై, నిరాశ్రయుడై కర్మలుచేయు మహాపురుషునకు ఆ కర్మము లంటవు. కనుక ఏమియును చేయనివాడే అగుచున్నాడు. నివృత్తిమార్గనిష్ఠుడనగా ఇతడే. కాని, ఇంద్రియముల ద్వారమున మాత్రము కర్మలు చేయక ఊరకయున్నవాడు పైకిమాత్రము కర్మలు చేయకపోయినను, మనసు పరమాత్మయందు లేక పోవుటచే అన్ని కర్మలను చేసినట్లే అయి బంధనము మాత్రము తప్పుటలేదు అని భావము.

శ్లో॥ నిరాశీ ర్యతచి త్తాత్మా
త్యక్త సర్వ పరిగ్రహః।
శారీరం కేవలం కర్మ
కుర్వ న్నాప్నోతి కిల్బిషమ్॥ ౧౨

ప. వి :—నిరాశీః, యతచిత్తాత్మా,త్యక్తసర్వపరిగ్రహః,శారీరం, కేవలం, కర్మ, కుర్వన్. న, ఆప్నోతి, కిల్బిషం.

టీక :—

నిరాశీః = ఆశలు లేనివాడును,
యతచిత్తాత్మా = స్వాధీనమైన మనస్సును, ఇంద్రియములును కలవాడును,
త్యక్తసర్వపరిగ్రహః =విడువబడిన సమస్తవస్తుసంపాదనము గలవాడునై,
శారీరం కేవలం కర్మ = కేవలము శరీరముతో కర్మలను,
కుర్వన్ = చేయుచున్నవాడైనను,
కిల్బిషం = పాపమును,
నాప్నోతి = పొందడు.

తా. ఆశలేనివాడును, మనస్సు ఇంద్రియములు వీనితో కూడ శరీరమును జయించినవాడును, తనదని ఒకటియును లేకుండ సర్వమును త్యజించినవాడును నైన మహాపురుషుడు కేవలము శరీరముతోను, ఇంద్రియములతోను కర్మలు చేయుచున్నను పాపమును పొందడు.

అ మృ త వా హి ని :—

ఇరువదియవశ్లోకములో చెప్పబడిన మహాపురుషుని కంటె, ఈమహాపురుషుడు వేరైనవాడుగా కొందరు భావించుచున్నారు. అట్లు భావించవలసిన అవసరమేమియును కనబడుటలేదు. ఇరువదియవశ్లోకము మొదలు ఇరువది మూడవ శ్లోకమువరకును ఒకమహాపురుషుని గూర్చియే

వర్ణింపబడియున్నది అనుటే సమంజసముగ కనబడుచున్నది. కొన్నిచోట్ల పైకి పునరుక్తిదోష మున్నట్లు కనబడుటవలన దానిని పరిహరించు నుద్దేశముతో కొంతమంది, ఈ నాల్గు శ్లోకములలో వర్ణింపబడినది వేరు వేరు మహాత్ములు అని సిద్ధాంతముచేసి తృప్తిపడుచున్నారు. అంత బాధపడనక్కర లేదు.

నిరాశీః - బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన భోగములందుకూడ, చివరకుమోక్షమునందుకూడ ఎంతమాత్రమును ఆశలేనివాడు. నిత్యతృప్తుడు నిరాశ్రయుడును అయినవానికి ఆశ ఉండునా ?

యతచిత్తాత్మా - శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సు స్వాధీనములో ఉన్నవాడు.

ఎవనికి ఆశలేదో, వానికి శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సు అధీనములోనే ఉండును. ఆశఉన్నవానికి ఇవి తాను చెప్పినట్లు వినవు. స్వాధీనములో ఉండవు. గీతలోనే కృష్ణ భగవానుడు, పదునారవ అధ్యాయమున "ఆశాపాశశతై ర్బద్ధాః" అని అన్నాడు. అనగా 'ఆశలనెడి వందలకొలది పాశముల చేత కట్టుబడినవారు' అని. శరీరము మోకులచేతనో, గొలుసుల చేతనో బంధింపబడియున్నప్పుడు ఆశరీరము స్వాధీనములో ఉండునా ? ఇష్టమువచ్చినట్లు ఉపయోగించుకొనుటకు వీలుండునా ? అట్లే ఆశలు మిక్కుటముగా ఉన్నవారికి, శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సు కూడ స్వాధీనములో

ఉండవు. ఇక్కడ చెప్పబడిన మహాపురుషులు ఎంతమాత్రమును ఆశ లేనివారు. కనుకనే శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సు స్వాధీనములో ఉన్నవారు అని చెప్పబడినది.

మనస్సు ఇంద్రియములు రాగద్వేషములకు స్థానములు. రాగద్వేషములు మనోబుద్ధీంద్రియములనే ఆశ్రయించుకొని ఉండును. కాని మహాత్ముల విషయముమాత్రము వేరు. వీరి మనో బుద్ధీంద్రియములు రాగద్వేషరహితములు. కనుక వారి మీద శబ్దాది విషయసాంగత్యముయొక్క ప్రభావము ఏమాత్రమును పనిచేయలేదు. వారి శరీరము కూడ ఎప్పుడు ఎక్కడ ఎట్లు ఉంచదలచిన అప్పుడు అక్కడ అట్లే ఉండును. కనుకనే వారిని 'యతచిత్తాత్ములు' అన్నారు.

త్యక్తసర్వపరిగ్రహాః - అనగా సృష్టిలో ఏవస్తువుమీద గాని, ఏవ్యక్తిమీదగాని, ఏభోగమునందుగాని మమకారము, ఆశ ఎంతమాత్రమును లేకపోవుటచే, "యద్యద్భవ్యం భవతు భగవన్ పూర్వకర్మానురూపం" అనియును, "సంతుష్టో యేన కేనచిత్" అనియును, "యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టః" అనియును చెప్పినట్లు, అనేక భోగములు సంప్రాప్తించినను, అనేక కష్టములు, నష్టములు సంభవించినను రాగద్వేషములు లేక, అనుభవించుచుండును. ఒక్కొక్క మహాత్మునిలో ఒక్కొక్క గుణము ప్రధానముగా ప్రకాశించుచుండును. కాని పూర్ణ మహానుభావునిలో అన్ని గుణములును ప్రకాశించును,

ఈ 'యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టః' అనుటకు ప్రబలమైన ఉదాహరణము అజగరమహర్షి -

అజినవల్కల దుకూలాంబరంబులు గట్టి
యైన గట్టకయైన నలరుచుండు
అందోళికా రథ హయనాగముల నెక్కి
యైన నెక్కకయైన నరుగుచుండు
కర్పూర చందన కస్తూరికాలేప
మైన భూరజమైన నలదుకొందు
తల్పశయ్యలనైన బర్ణశిలాతృణ
భస్మంబులందైన బండుచుండు

మానయుక్తమైన మానహీనంబైన
తీయనైన మిగుల తిక్తమైన
గుడుచు సగుణమైన గుణవర్జితంబైన
అల్పమైన చాల అధికమైన.

లేదని ఎవ్వరి నడుగను
రాదని చింతింప,పరులు రప్పించినచో
కాదని ఎద్దియు మానను
ఖేదముమోదములేక క్రీడింతు మదిన్.

ఇది ప్రధానమైనగుణము అజగరర్షిలో. ఈ గుణమునకుమహా ప్రతిసాధకుడును ఈఋషిని ఆదర్శముగ పెట్టుకొనవలయును.

ఇటులన్నంతమాత్రమున ఇక ఏపనియును ముట్టుకొనగూడదను భ్రమ కలుగరాదు. ఈ ఒక్కగుణము మాత్రమే నూటికినూరుపాళ్ళన్నను పూర్ణమానవుడుకాడు. మమకారము,

ఆశ మొదలగునవి ఎంతమాత్రమును లేని జనకచక్రవర్తివలె, కర్మవీరుడు కావలయును. ఆయన ఒక్కక్షణము విశ్రాంతి లేకుండ రాజకార్యకలాపములలో మునిగియుండెడివాడు. కాని ఆయన అంతఃకరణములో దేనియందును 'ఇది నాది' అనుభావమే ఈషణ్మాత్రమును లేదు. మిథిలనగరమంతయును తగులబడిపోయినను, తన దేమియును ఒక్క గడ్డిపరక కూడ పోలేదు అని చెప్పుకొన్న ధీరుడు.

ఓర్పులో ఏకనాథుడు, సమర్థరామదాసు మంచి ఆదర్శ పురుషులు.

ఏకనాథుడు ఒకనాడు గంగానదినుండి స్నానముచేసి వచ్చుచుండుగా, త్రోవలోనున్న ఒక మహామ్మదీయుడు అన్యాయచేత, తన మేడమీదనుండి ఇన్ని నీళ్ళు పుక్కిటబట్టి ఈయనమీద ఉమిసినాడు. వెంటనే చిత్తములో ఏమాత్రమును వికారములేకనే మరల గంగానదికిపోయి స్నానముచేసి వచ్చినాడు ఏకనాథుడు. మరల ఉమిసినాడు మహామ్మదీయుడు. మరల ఏకనాథుడు స్నానముచేసి వచ్చినాడు. ఇట్లు వంద మార్లు కుమించి ఉమిసినాడు మహామ్మదీయుడు. ఏకనాథుడు మామూలుగానే అన్నిమార్లును స్నానముచేసివచ్చుచున్నాడు. పాపము ఆ మహామ్మదీయునికి ఆశ్చర్యమును, వెనువెంటనే పశ్చాత్తాపమును కలిగినవి. చప్పున మేడదిగివచ్చి ఏకనాథుని పాదములపైబడి క్షమాభిక్ష వేడుకొన్నాడు. అసలు ఏకనాథుడు

క్షమాస్వరూపుడుగదా! ఆయనకు కోపమువచ్చినగదా క్షమించుటకు! అనందించి, లేవదీసి ఆశీర్వదించి పంపినాడు.

సమర్థరామదాసు శివాజీ గురువు. ఇంకను ఆయన కొరకు ప్రాణములనుగూడ అర్పించుటకు సిద్ధముగానున్న శిష్యులు ఎన్నో వేలమంది గలరు. ఒకప్పుడు ఆయన శివాజీని చూచుటకై పోవుచుండెను. ఆయన వెంట కొంతమంది శిష్యులు గలరు. కొంతదూరము పోయినతర్వాత శిష్యులు ఆకలివేయుచున్నదని చెప్పిరి. అంతట సమర్థరామదాసు ప్రక్కనేఉన్న ఒక జొన్న చేనునుజూపి 'మీరు దానిలో ఎన్ని ఊచబియ్యము తినినచో మీ ఆకలితీరునో అంతమాత్రమే తిని రావలసినది' అని చెప్పినాడు. వారుపోయి భుజించుచుండిరి. సమర్థరామదాసు ఒక చెట్టుక్రింద పరుండియున్నాడు. ఆ చేనురైతు ఐశ్వర్య సంపన్నుడు. ఆయనవచ్చి చూచునప్పటికి తన పొలములో ఈ గోచిపాతరాయుళ్ళు జొన్నకంకులు కొట్టుకొని తినుచున్నారు. పట్టలేని కోపమువచ్చిన దా యజమానికి. ఇటు జూచునప్పటికి చెట్టుక్రింద సమర్థరామదాసు కనుపడినాడు. ఈ దొంగలకు గురువు ఈయనయే యనియు, ముందుగా ఈయనకు బడితపూజ చేసిననేగాని తక్కినవారికి బుద్ధిరాదనియు భావించి, ఒకదంటుతీసికొని సమర్థరామదాసును వీపు చిట్లునట్లు, దంటువిరిగిపోవువరకును బాదినాడు. వీపు రక్తము కారుచున్నది. శిష్యులకు కోపమువచ్చినది. కాని సమర్థరామదాసుని ఆజ్ఞ - ఎవరును ఏమియును అనరాదు, ఇక

ఎవరేమి చేయుదురు ? తన కండ్లయెదుట తమగురువును బట్టి వీపు బ్రద్దలుకొట్టుచున్నను శక్తికలిగియును ఏమియును ప్రతిక్రియ చేయక ఊరకుండవలసివచ్చినది. శివాజీతో కూడ చెప్పవద్దని బాగుగా కట్టుదిట్టముచేసినాడు సమర్థరామదాసు. వారమురోజులు శివాజీయొద్దనున్న తరువాత ఒకనాడు శివాజీకి తాను స్వయముగా గురువునకు అభ్యంజనము చేయించవలయునని సంకల్పము కలిగినది. గురుదేవులపాదములపైబడి అర్థించినాడు. సమర్థరామదాసు ఏమియును అనలేకపోయినాడు. కాని రైతు తన వీపు చిట్లకొట్టినవిషయము శివాజీకి తెలిసిపోవును అని మాత్రము భయపడినాడు. అభయమొందులకన, శివాజీ ఛత్రపతి, తనగురువునకు ఇట్టి మహాపరాధము చేసినవానికి ఎంతటి ఘోరశిక్ష విధించునో! గత్యంతరములేక అంగీకరించినాడు. వీపునకు తైలము పట్టించుటకై వీపువంక చూచునప్పటికి వీపంతయును అట్లుకట్టె అప్పుడే ఎందు చూచునన్నపుండ్లు కనబడినవి. ఇదేమి అని అడిగినాడు కంగారుగా కోపముగా జరిగిన సంగతి అంతయును చెప్పినాడు సమర్థరామదాసు. వెంటనే ఆ రైతునకు కబురు పంపినాడు శివాజీ అంతకుముందే ఆ రైతునకు తెలిసినది తాను కొట్టినది సామాన్యుని కాదనియును, ఛత్రపతి శివాజీయొక్క గురువు అనియును. తనజీవితము మీద ఆశవదలుకొని యేడుచున్నాడు. ఇంతలో ఈ కబురుకూడ వచ్చినది. ఇక మరణదండనము తప్పదు. అని అందరకును అప్పగింతలు పెట్టుకొని గొల్లున

ఏడ్చుచు వచ్చినాడు. ఈ లోపల జరిగినదేమి ? ఆతనికి శిక్ష వేయు బాధ్యత తనకే విడువవలసినదిగ తన గురుత్వాధికారముతో చెప్పినాడు సమర్థరామదాసు. 'దయాస్వరూపుడు గనుక కొంచెము శిక్షతగ్గించునేమో, మనము ఏమిచేయగలము !' అని శివాజీ అంగీకరించినాడు. రైతు వచ్చినాడు - తనచేత దెబ్బలుతినిన సాధువు సింహాసనముమీద కూర్చొనియుండుట చూచినాడు. ప్రక్కన శివాజీ చేతులుకట్టుకొని నిలబడి యున్నాడు. ఇది చూచిన ఆ రైతునకు గుండె జల్లుమని పోయినది. ప్రాణములపై ఆశ పూర్తిగా వదలుకొన్నాడు. సమర్థరామదాసు తనను కొట్టినవానికి ఏమిశిక్ష విధించవలయునో ఒక కాగితముమీద వ్రాసి, చదువుటకు ఆ కాగితము శివాజీ చేతికిచ్చినాడు- శివాజీ ఆశ్చర్యపోయినాడు -

ఏమున్నదా కాగితములో ? ఒకమంచి గ్రామము - పుత్రపౌత్ర పారంపర్యముగ సర్వాధికారములతో అనుభవించవలసినది అని ఉన్నది. ఇదా శిక్ష అని శివాజీ ఉడికిపోయినాడు. అయితే ఏమిచేయగలడు - గుర్వాజ్ఞ. సరే; ఆ నేరస్థుడు విన్నాడు ఈ తీర్పు. ఆతనికి భరించలేని ఆవేదన కలిగినది. ఒక్కసారి పాదములపైబడి కన్నీటిచే పాదములు కడుగుచు, నివేదించుకొనినాడు - 'ప్రభో! ఇః మరణదండన తప్పదన్న నిర్ణయముతో ఆశలన్నియును వదలుకొని వచ్చితిని. తమరు ఇచ్చిన ఈ శిక్షవినిన గుండె బ్రద్దలైపోవుచున్నది. మీకింత

మహాపరాధముగావించిన ఈ మహాపాపియందు ఈ కరుణ చూపించుట తగునా ? తమ రీతిశు చెప్పిన తరువాత, దీని కంటె మరణదండనమే మేలని తోచుచున్నది. ఇక ఈ నా పాపమునకు పరిహారమున్నదా తండ్రీ!' అని వాపోయి నాడు. 'నాయనా! ఈపశ్చాత్తాపమే నీ పాపములన్నిటిని కడిగి వేసినది. పవిత్రుడవైతివి పొమ్ము! సుఖముగానుండుము!' అని సమర్థరామదాసు ఓదార్చి పంపినాడు.

ఈ ఓర్పు అనన్యసామాన్యముగదా! కేవలము ఓర్పే సమర్థరామదాసుగా అవతరించెనేమో అనిపించును.

కేవలము అహింసయొక్క అవతారమే బుద్ధభగవానుడు. ఇట్లు ఒక్కొక్క మహాగుణము ఒక్కొక్కరిలో బాగుగా ప్రజ్వరిల్లుచుండును. పూర్ణ మానవునిలో అన్ని మహాగుణములును మహోజ్జ్వలముగా ప్రజ్వరిల్లుచుండును. ఇట్లు ఈవిషయ మంతయును ప్రసంగాంతరముగా వచ్చినది.

ప్రస్తుతమేమనిన 'త్యక్తసర్వపరిగ్రహాః' అని - దేని మీదను వారికి మమకారము ఆసక్తి మొదలగునవి ఉండవు. ఇట్టి మహాత్ములు కర్మలు చేసినను బంధనములంటవు. శరీరము ఇంద్రియములు మాత్రము కర్మలో ప్రవర్తించుచున్నను, మనస్సుమాత్రము పరమాత్మయందే చలనములేకుండ నిలచి యుండుటచే ఆ కర్మలు ఇతనిని బంధించలేవు.

కొందరు 'శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్' 'కేవలము

శారీరక కర్మలు' అని అర్థముచెప్పి, 'ఏయే కర్మలు చేయక పోయిన శరీరము నిలువదో, ఆ కర్మలు మాత్రము' అని వ్రాసి యున్నారు.

కాని, కర్మలను జూచి అంతభయపడవలసిన పనిలేదని మా అభిప్రాయము.

ఇట్టిమహాత్ములు కర్మ చేసినను పుణ్యకర్మలే చేయుదురు గాని పాపకర్మలు చేయరుగదా ! ఇక వారు కర్మలు చేసినను పాపమంటదు అనుట ఎందులకు ? అట్లనుటచేత మహాత్ము లైన తరువాత పాపము చేసినను భయములేదు; ఆ పాపము వీరి నంటదు అను అర్థము ధ్వనించుటలేదా అని ప్రశ్న రావచ్చును.

ఇక్కడ 'కిల్బిషం' అనగా రెండు రకములుగా అర్థము చెప్పవలయును -

మొదటిది - బంధము అని. పుణ్యమును బంధనమే; పాపమును బంధనమే. పాపము చేయక పుణ్యముచేసినను, స్వర్గాదిభోగములచేతను, మంచి జన్మలచేతను పరమగతికి పోనీయక బంధించుచున్నది పుణ్యము. కనుక ఈ బంధ నమును దృష్టిలో ఉంచుకొని బంధనమును 'కల్బిషం' అని ప్రయోగించినాడు.

రెండవ అర్థము - 'కిల్బిషం' అనగా పాపమే. జగత్తులో పాపపుణ్యమిశ్రితముకాని కర్మయే లేదు. ఆ పాపపుణ్యముల

పాళ్ళు హెచ్చుతగ్గులు కావచ్చును. ఇతర జీవులకు బాధ కలిగించుటయే పాపము; హితము కలిగించుటయే పుణ్యము. మానవుడు కాయిక వాచిక మానసికకర్మలలో దేనిని చేసినను, కొంతమందిజీవులకు అహితము, కొంతమందిజీవులకు హితము జరుగుచుండునేగాని, ఏపనిలోను కేవలము అందరికిని హితమే గాని, అహితమేగాని జరుగదు. పోనీ కొంతమందికి హితము గలిగి, మిగిలినవారికి హితముగాని, అహితముగాని, ఏది యునులేక ఉండునేమో అని అనుకొనుటకును వీలులేదు. నూటికి ఒక్కనికి హితము గలిగి మిగిలిన తొంబది తొమ్మిది మందికిని హితము, అహితము కూడ లేకుండనున్నచో అదికూడ పాపమిశ్రితముకాని పుణ్యమే. అట్లుండదు. తొంబది తొమ్మిది మందికిని హితము కలిగి, ఒక్కనికి అహితము కలిగినచో అదియును పాపమిశ్రితమే.

ఇట్లు విచారణ చేసికొన్నయెడల, ఏ పనిలో ఇతరుల కెక్కువ హితము, తక్కువ అహితమును ఉండునో, ఏపనిలో ఎక్కువమందికి హితము, తక్కువమందికి అహితము ఉండునో, అవన్నియును పుణ్యకార్యములే. ఆ పనులు మానవుడు చేయక తప్పదు. అప్పుడు ఆ పనిలోని పాపము ఇట్టి మహాత్ములనంటదు. 'నాచేత ఒక్క జీవికిగూడ అహితము జరుగరాదు. అట్లు జరిగినయెడల ఆ పనిని నేను ముట్టుకొనను' అని అనరాదు. అట్లు ముట్టుకొనకుండ కూర్చొనుటకు మానవునకు అధికారమునులేదు; అట్లు కూర్చొననులేదు. కనుక, ఈ

లోకమున జన్మించిన తరువాత పాపము చేయను అనుకొనుటకు ఎవ్వనికిని అధికారములేదు; శక్తియునులేదు. ఎవరైనను అట్లు భీష్మించుకొని కూర్చున్నను, ఆ భీష్మించుకొనుట వృథయే కాగలదు. అవసరము వచ్చినప్పుడు చేయడు. అనవసరసమయములో చేసియేతీరును. ఇదే అభిప్రాయమును కృష్ణపరమాత్మ అర్జునునితో "యదహంకార మాశ్రిత్య న యోత్స్య ఇతి మన్యసే, మిథ్యైష వ్యవసాయ స్తే ప్రకృతి స్త్వాం నియోక్ష్యతి" 'అర్జునా! యుద్ధముచేయను అని నీవు పట్టుదలతో ఊరకొన్నను, నీ పట్టుదల వృథయే అగును. నీ ప్రకృతియే నిన్ను బలవంతముగా యుద్ధము చేయించును' అని చెప్పియున్నాడు.

కాన, ఎవడును, ఎప్పుడును, ఏమియును చేయకుండ ఎట్లును ఉండలేడు. తనకు విధ్యుక్తమైన ధర్మమును జూచి, దీనిచేత మనకు దోషముకూడ సంభవించును అను భయముతో ఎవడైనను అప్పుడు ఆ పనిచేయక ఊరకున్నను, అతనిని ప్రకృతి ఆ వ్రతముమీద నిలచి ఉండనీయదు. "కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజై ర్గుణైః" అని మూడవ అధ్యాయములో అయిదవ శ్లోకమున చెప్పబడియున్నది. కనుక, ఎట్లును చేయక తప్పనప్పుడు, దేశము, కాలము, పరిస్థితి గమనించి తన విధ్యుక్త ధర్మములను, తన కర్తవ్య కర్మలను చేయుచుండవలయును. అట్లు నిష్కామ్యముగా తన విధ్యుక్త

కర్మలను, ధర్మములను చేయుచున్న యెడల, ఆ కర్మలోని పుణ్యపాపములంటవు.

ఒకడు రైలుబండిని నడుపుచున్నాడు - దగ్గరకు వచ్చిన తరువాత ఆ పట్టాలమీద ఒక మనుష్యుడు కూర్చొని కనుపించినాడు. ఆతనికి ఘోరమైన చెవుడు. అందువలన వెనుక నుండి బండివచ్చుధ్వని వినలేడు. అప్పుడా నడుపువాడు ఏమిచేయవలయును ? బండి అకస్మాత్తుగా ఆపినయెడల బండిలోని కొన్ని వందలమందికి మరణము సంభవించును. పోనిచ్చినయెడల పట్టాలమీదనున్న ఆ వ్యక్తి మరణించును. ఆ నడుపువాడు, బండిని ఆపుట ధర్మమా ? పోనిచ్చుట ధర్మమా ? ఈ రెండును కాకుండ చేయదగినది ఏది ? ఈ రెండును పనులే. ఏది ధర్మమో తెలియనప్పుడు ఊరక కూర్చొందును అనుటకును వీలులేదు. ఈ కూర్చొనుట ఈ రెండుపనులలో ఒకటైన బండిని పోనిచ్చుటలోనికే వచ్చును. అయితే, అప్పుడు ఆపుట, పోనిచ్చుట - ఏదిచేసినను ప్రమాదము తప్పదు. కాని ఈ రెండు ప్రమాదములలో ఏది హెచ్చు? ఏది తగ్గు? ఏది అన్యాయము ? ఏదిన్యాయము? ఆలోచించవలయును. జాలిపడుచు అయినను, బండినిమాత్రము ఆ పట్టాలమీదనున్న మనుష్యునిమీదనుండి పోనీయవలసినదే. అదే నడుపువాని ధర్మము, విధియునుకూడా. అట్లు చేయుటలో ఆ పట్టాలమీదనున్న మనుష్యుడు మరణించుట చేత కలిగెడి పాపము ఈ నడుపువానికి అంటదు. ధర్మముల

స్వరూపము బాహ్యముగా అనేకభేదములుగా కనుపడవచ్చును. మానవపుష్టైనవాడు ఏధర్మమునుగూర్చి ఆలోచించినను, ఇతరులకు హితముచేయుట, హితముజరుగుట అను మూలసిద్ధాంతమును ఆశ్రయించియే ఆలోచించవలయును. మానవజీవితము ఇతరులకు హితముచేయుటకే ఏర్పడినది. ఇక్కడఉన్న రహస్యమేమనగా, ఎవరును అందరకు హితముగా ప్రవర్తించలేరు. తనవలన ఇతరులకు జరుగు హితము న్యాయమైనదా, అన్యాయమైనదా అని ఆలోచించవలయును.

ఇద్దరిమధ్య ఒకవ్యవహారము జరుగుచున్నది. రెండు పక్షములవారును తన పక్షమే నెగ్గవలెననెడి అభిలాషతోనే ఉందురు. కనుక తమపక్షము నెగ్గుటయే తమకు హితమని తలంచుచుందురు. కాని న్యాయాధిపతి ఇద్దరకును హితము చేయగలడా ? ఎవరికో ఒకరికి హితము జరుగును. ఒకరికి అహితము జరుగును. అయితే, ఎవరిపక్షము న్యాయమో విచారించి, మొగమోటము, అభిమానము, మమకారము మొదలైనవి లేకుండ న్యాయాధిపతి తీర్పుచెప్పినప్పుడు ఒకరికి హితముకలిగి, మరొకరికి అహితము కలుగుటలో, న్యాయాధిపతికి ఆ పాపమంటదు. ఇట్లే ప్రతివ్యవహారమును ఆలోచించవలయును.

అందరకును మంచిగా ఉండవలయునని ప్రయత్నించువాడు వెఱ్ఱివాడు. ఆహారపదార్థములకు సంబంధించినపంటకు

నష్టముకలుగజేయు పురుగులకు రైతు మందు వేయును. ఎలుకలను చంపించును. వీనివలన రైతుకు పాపము లేదు. పరిసరగ్రామములకు ప్రమాదమును గలుగజేయు క్రూర జంతువులను రాజులు వేటాడుదురు. ఆ క్రూరమృగములను చంపుటచేత రాజులకు పాపము లేదు. దానివలన ప్రజల కెంతయో మేలుకలుగుచున్నది. అన్ని పనులలోను మంచి, చెడ్డ, కలిసియే యుండును. విచారణశీలుడు ఏపనిలో మంచి ఎక్కువ ఉన్నది అను విషయమును గమనించి, ఆపనిని చేయవలయును. ఏపనిలో ఎక్కువచెడ్డఉన్నది. అనునది గమనించి ఆపనిని విడిచి పెట్టవలయును.

ఈ సిద్ధాంతము మీదనే ఆధారపడి కృష్ణపరమాత్మ పైన చెప్పిన 'మహాత్ములు కర్మలుచేసినను పాపమంటదు' అనుట. అంతియేకాని మహాత్ములు పాపము చేయుదురు; అయినను వారికి పాపము అంటదు అని విపరీతార్థము చెప్ప రాదు.

శ్లో॥ యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో
ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః ।
సమ స్సిద్ధావసిద్ధౌ చ
కృత్వాపి న నిబధ్యతే॥ ౨౨

ప. వి :—యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టః, ద్వంద్వాతీతః, విమత్సరః, సమః, సిద్ధౌ, అసిద్ధౌ, చ, కృత్వా, అపి, న, నిబధ్యతే.

టీక :—

యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టః = అయాచితముగా లభించిన దానితో తృప్తిపడియుండువాడును,
ద్వంద్వాతీతః = ద్వంద్వముల కతీతుడును,
విమత్సరః = అసూయ లేనివాడును,
సమస్సిద్ధావసిద్ధౌ చ = సిద్ధించుటయందును, సిద్ధించక పోవుటయందును సమభావము వాడును అయిన మహాత్ముడు,
కృత్వాపి = కర్మలను చేసియును గూడ,
న నిబధ్యతే = బంధింపబడడు.

తా. ప్రారబ్ధకర్మానుసారము లభించినదానితో తృప్తి బొందియుండు వాడును, ద్వంద్వముల కతీతుడును, ఎంతమాత్రమును అసూయలేని వాడును, సిద్ధించుటయందును, సిద్ధించకపోవుటయందును సమత్వముగల వాడునునైన మహాత్ముడు కర్మలు చేసియును కూడ బంధింపబడడు.

అమృతవాహిని :-

ఈ శ్లోకములో కూడ పరిపూర్ణమైన మహాత్ముల విషయమే చెప్పుచున్నాడు.

'యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టః' అనగా ఏ సమయమునకు ఏది ఎట్లు లభించిన దానితోడనే సంతుష్టి చెందియుండువాడు.

యథార్థమాలోచించిన ఏ మానవునకును తనయిచ్ఛాను సారముగా ఈ జన్మలో జరుగదు. వెనుకటి జన్మలలో తాను

చేసిన కర్మలయొక్క ఫలము ఇప్పుడు అనుభవించుచున్నాడు. మరల క్రొత్తగా కర్మలు చేయుటకు మానవునకు అధికార మున్నదేగాని, వెనుకటి జన్మలలో చేసిన కర్మలలో ఎంత భాగము ప్రారబ్ధముగా పంచబడినదో, దానినుండి తప్పించుకొనుటకుగాని, దానినిమించి అనుభవించుటకుగాని అధికారములేదు. మంచిగాని, చెడ్డగాని, ప్రారబ్ధము అనుభవించక ఎవరికిని తప్పదు. దానిని బ్రహ్మదేవుడుకూడ తప్పించలేడు; భగవంతుడు తప్పించడు; మార్చడు; తగ్గించడు; హెచ్చింపడు. ఇది అచలమైన భగవన్నియమము. ఈ రహస్యము తెలిసిన మహాత్ములు దేనికొరకును ఏకారరు. ఏది లభించిన అదియే భగవత్ప్రసాదమని ఆనందముతో తలదాల్చి అనుభవింతురు. అది లాభమా, నష్టమా, జయమా, అపజయమా, సుఖమా, కష్టమా, బ్రతుకా, చావా - ఈ భేదభావమే వారికుండదు. "యద్యద్భవ్యం భవతు భగవన్ పూర్వకర్మానురూపం" అని యుందురు. వారికి అనుకూల పదార్థములు లభించినప్పుడు సంతసించుటయును, వానిని కాపాడుకొనుటకును, వృద్ధిపొందించుటకును ప్రయత్నించుటయును, ప్రతికూల పదార్థములు లభించినప్పుడు ద్వేషించుటయును, దుఃఖించుటయును ఉండదు. అన్ని సందర్భములలోను, ప్రారబ్ధమని, భగవంతుని విధానమని తెలిసికొని శాంతముతోను, ప్రసన్నచిత్తముతోను ఉందురు.

దేవాలయమునకు పోవుట భగవత్ప్రసాదమండలి

పూజ్యభావముతోనేగదా ! అక్కడ ప్రసాదముగ పులిహోర లభించిననేమి ? దధ్యన్నము లభించిననేమి ? శర్కరపొంగలి లభించిననేమి ? చప్పిడి పొంగలి లభించిననేమి ? ఏది దొరికి నను మహాభాగ్యమని కండ్లకద్దుకొని, ఆనందముతో అనుభ వింతుము. కారమెక్కువైనదని, బెల్లము తక్కువైనదని తేలిక భావముతో ప్రసాదమందు ఏమాత్రమైనను నిరసన చూపువాడు మహాపాపి.

అట్లే భగవంతునిచేతనే మనకర్మల యొక్క ఫలముగా ప్రసాదించబడిన ప్రారబ్ధము మహాప్రసాదముగా ఆనందముతో అంగీకరించి అనుభవించవలయును. పూర్తిగా కాంక్షలు పోయిన మహాత్ములుగాని అట్లుండలేరు.

'ద్వంద్వాతీతః' అనగా ద్వంద్వములకు అతీతుడైన వాడు. ద్వంద్వములనగా సుఖదుఃఖములు, లాభనష్టములు, జయాపజయములు, శీతోష్ణములు మొదలైన అనుభవములు. వీనిని జయించనివారు యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టులుగా ఉండ లేరు. ప్రారబ్ధకర్మానుసారము ఏది లభించినను, ఒకరు తిట్టినను, పొగడినను, ఒకరు కొట్టినను, పూజించినను, అంతఃకరణమునందు ఏవిధమైన వికారమును లేకయుండుట ద్వంద్వాతీతస్థితి.

'విమత్సరః' - ఇతరుల ఉన్నతి చూచి ఓర్వలేని తనముచేత - అనగా విద్యలోగాని, బుద్ధియోగాని, ఐశ్వర్య

ములోగాని, గౌరవమర్యాదలలోగాని, సుగుణసంపత్తిలోగాని, ఇంకను ఏ విషయములోగాని, ఇతరులు పైకి వచ్చుచున్న యెడల సహించలేనితనముచేత అంతఃకరణములో కలిగెడి ఒకవిధమైన వికారమును మత్సరము అందురు. మహాత్ములకు ఈ గుణము ఎంతమాత్రమును ఉండదు. అసూయ ఉన్నవాడు, భగవద్విషయము వినుటకే అర్హుడుకాడు. ఇంక మహాత్ముడెట్లగును ? కనుక 'మత్సరములేనివారు' అని చెప్పబడినది.

'సమస్సిద్ధావసిద్ధౌ' అనగా నెరవేరుటయందును, నెరవేరకపోవుటయందును సమముగా నుండువారు.

ప్రారంభించినపని నిర్విఘ్నముగా పరిసమాప్తి చెందుట సిద్ధి. మధ్యలో విఘ్నముచెందుట అసిద్ధి. ఏ ఉద్దేశముతో కర్మచేయుచున్నామో, ఆ ఉద్దేశము నెరవేరుట సిద్ధి. ఆ ఉద్దేశము నెరవేరకపోవుట అసిద్ధి. ఇట్టి సిద్ధ్యసిద్ధులయందు సంతోషించుట, దుఃఖించుట సామాన్యమానవుని లక్షణము. మహాత్ములలో ఈ లక్షణము ఉండదు. 1

ఇట్టి మహాత్ములు కర్మచేసియును బంధింపబడరు. కర్మలు వీరిని బంధించలేవు. 2

---

1 ఈ లక్షణమును గురించి రెండవ అధ్యాయములోని నలుబది ఎనిమిదవ శ్లోకముయొక్క వ్యాఖ్యానము చూడుడు.

2 కర్మలు ఎందువలన బంధించలేవో మూడవ అధ్యాయములోని నాల్గవశ్లోకముయొక్క వ్యాఖ్యానమున చూడుడు.

శ్లో॥ గతసంగస్య ముక్తస్య
జ్ఞానావస్థిత చేతసః ।
యజ్ఞా యాచరతః కర్మ
సమగ్రం ప్రవిలీయతే ॥ ౨౩

ప. వి :— గతసంగస్య, ముక్తస్య, జ్ఞానావస్థితచేతసః, యజ్ఞాయ' ఆచరతః, కర్మ, సమగ్రం, ప్రవిలీయతే.

టీక :—

గతసంగస్య = ఆసక్తిలేనివాడును,
ముక్తస్య = (అరిషడ్వర్గమునుండి) విడువబడినవాడును,
జ్ఞానావస్థితచేతసః = బ్రహ్మజ్ఞానమందు నిలిచియున్న మనస్సుగలవాడును.
యజ్ఞాయాచరతః = యజ్ఞముకొరకే కర్మలు చేయువాడును అగు,
(అస్య = వానియొక్క)
కర్మ = కర్మ,
సమగ్రం = పూర్తిగా,
ప్రవిలీయతే = నశించిపోవుచున్నది.

తా. ఎవనియొక్క ఆసక్తిపూర్తిగ నశించినదో, ఎవడు ముక్తుడో, ఎవనియొక్క చిత్తము భగవద్విషయజ్ఞానమునందు నిలిచియున్నదో, ఎవడు యజ్ఞముకొరకే కర్మలు చేయుచున్నాడో, అట్టివానియొక్క సమస్త కర్మలును పూర్తిగ విలీనమై పోవుచున్నవి.

అమృతవాహిని :-

భగవద్విషయజ్ఞానము బాగుగ కలిగిన మహాత్ములకు ఆసక్తి యుండదు; పూర్తిగ నశించును. కర్మయందుగాని, కర్మఫలస్వరూపములైన భోగములయందుగాని, ఎంతమాత్ర మును కోరికయే ఉండదు. భగవద్ధ్యానామృతముయొక్క రుచిమరిగినవారికి ఇతరభోగము లెట్లు రుచించును? ప్రహ్లాదుడు -

"మందారమకరంద మాధుర్యమున దేలు
మధుపంబు వోవునే మదనములకు
నిర్మల మందాకినీవీచికల దూరు
రాయంచ చనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు
కోయిల సేరునే కుటజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫురితచకోరకం
బరుగునే సాంద్రనీహారములకు
అంబుజోదర దివ్య పాదారవింద
చింతనామృత పాన విశేష మత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబు జేరనేర్చు" అనియును,

యామునాచార్యులవారు - 'తవామృత స్యందిని పాదపంకజే నివేశితాత్మాకథ మన్యదిచ్ఛతి' అనియును, శంకరాచార్యులవారు - 'అస్మాకం యదునందనాంఘ్రియుగళ ధ్యానావధానార్థినాం కిం లోకేన దమేన కింనృపతినా స్వర్గాప

వరేశ్చకిమ్' అనియును చెప్పియున్నారు. అట్టివారినిగూర్చియే, 'గతసంగస్య' అని చెప్పబడినది.

'ము క్తస్య' - ము క్తుడు అనగా సర్వబంధములనుండి విడివడినవాడు. సమ స్తబంధములకును అనర్థములకును మూల కారణములు దేహాభిమానము, మమత్వము - ఈ రెండే. ఈ రెండును లేనివాడు మానవుడు ము క్తుడే.

'జ్ఞానావస్థిత చేతసః' - సర్వకాల సర్వావస్థలయందును భగవత్సంబంధమైన జ్ఞానమందే చలించకయుండు చి త్తము కలవాడు. కేవలము భగవదనుభవములోనే అచంచలముగా మగ్నుడై యుండువాడు. భగవంతుని జన్మలయొక్కయును కర్మల యొక్కయును దివ్యత్వమును బాగుగా తెలిసికొని అనుభవములో కలవాడై, ఒక్కక్షణముకూడ భగవంతుని మరువలేనివాడు.

ఇట్టిమహాత్ములు యజ్ఞముకొరకే కర్మలు చేయుదురు. వారి కర్మలలో పరమార్థమేగాని ఈషణ్మాత్రముకూడ స్వార్థము ఉండదు.

యజ్ఞముకొరకు అనగా లోకసంగ్రహముకొరకు, లోక కల్యాణము కొరకు అని చెప్పికొనవలెను.

ఏమానవుడైనను లోకసంగ్రహమునే-అనగా పరమార్థ మునే-దృష్టిలో ఉంచుకొని, తన వర్ణమునకును, ఆశ్రమము, నకును, అర్హమగు శాస్త్రవిహితమైన ఏకర్మ చేసినను, ఆ కర్మ

లన్నియును యజ్ఞముకొఱకు చేయబడినవే. ఇక్కడ యజ్ఞమనగా లోకసంగ్రహమే. మూడవ అధ్యాయములోని తొమ్మిదవ శ్లోకములోగూడ "యజ్ఞార్థాత్కర్మణః" అని ఈ భావమే సూచించబడినది.

ఇట్టి మహాత్ముల యొక్క సమస్తకర్మలును పూర్తిగ నశించుచున్నవి. అనేక జన్మలలో చేయబడి, సంచిత రూపముగా మిగిలియున్న అన్నికర్మలును, ఆ కర్మలయొక్క సంస్కారములును, అంతఃకరణములో ఉండుటచే ఆ సంస్కారములవలన చేయబడినట్టియును, జ్ఞానము కలిగిన తరువాత లోకసంగ్రహార్థము చేయబడినట్టియును, ఈ జన్మలోని నవీన కర్మలు ఏ విధముగను బంధింపలేవు. బంధనహేతువులైన వెనుకటి జన్మలలోని కర్మలును, జ్ఞానము కలుగుటకు పూర్వమాచరించిన ఈ జన్మములోని కర్మలును నశించుచున్నవి. జ్ఞానము గలిగిన తరువాత చేయబడిన కర్మలు బంధించవు సరిగదా, లోకకల్యాణమున కుపకరించును.

ఇట్లు సమస్తకర్మలయొక్క బంధనములును నశించు చున్నవి.

అవతారిక :–

భగవత్ప్రాప్తికొఱకు వర్ణాశ్రమ పద్ధతుల ననుసరించి ఎవరికి కర్తవ్యముగా ఏ యే కర్మలను శాస్త్రము విధించు చున్నదో, ఆ కర్మలు వారికి యజ్ఞములు. ఆ యజ్ఞముల

నెర వేర్చుటకై ఆవశ్యకములైన క్రియాకలాపములను నిస్స్వార్థ భావముతో, భగవత్కైంకర్యరూపముగా చేయుటయే యజ్ఞము కొరకు కర్మచేయుటయనగా. ఈ విధముగ భగవత్ప్రాప్తికి సాధనములైన కర్తవ్యకర్మలను అనేక విధములైన యజ్ఞములుగా వర్ణించిచెప్పుచు, ఈ శ్లోకములో సర్వము బ్రహ్మాత్మకమే గనుక, కర్మయొక్క బ్రహ్మాత్మకత్వము చెప్పుచున్నాడు :

శ్లో॥ బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి
ర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్
బ్రహ్మైవ తేన గన్తవ్యం
బ్రహ్మకర్మసమాధినా ॥ ౨౪

ప. వి :— బ్రహ్మ, అర్పణం, బ్రహ్మ, హవిః, బ్రహ్మాగ్నౌ, బ్రహ్మణా, హుతం, బ్రహ్మ, ఏవ, తేన, గన్తవ్యం, బ్రహ్మకర్మసమాధినా.

టీక :—

అర్పణం = స్రుక్ స్రువములనెడిపాత్రములు,
బ్రహ్మ = బ్రహ్మస్వరూపమే;
హవిః = నేయి,అన్నము మొదలగు హోమద్రవ్యములును,
బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే;
బ్రహ్మాగ్నౌ = బ్రహ్మరూపమైన అగ్నియందు,
బ్రహ్మణా = బ్రహ్మస్వరూపుడైన యజమానిచేత,

హుతం = చేయబడు హోమమును,
బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే;
బ్రహ్మకర్మసమాధినా = సర్వము బ్రహ్మస్వరూపమని యెడి జ్ఞానముతో యజ్ఞమును చేయు,
తేన = బ్రహ్మజ్ఞానిచేత,
గన్తవ్యం = పొందదగినఫలమును,
బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే.

తా. అర్పణము బ్రహ్మము. హవిస్సు బ్రహ్మము. అగ్ని బ్రహ్మము. హోత బ్రహ్మము. హోమముచేయుట అనెడి క్రియ బ్రహ్మము. ఇట్లు కర్మయందు బ్రహ్మభావన గలిగిన మానవుని వలన పొందబడు ఫలమును బ్రహ్మమే.

అ మృ త వా హి ని :—

భగవత్ప్రాప్తికి సాధనమైన కర్మను యజ్ఞమని చెప్పుట తత్త్వజ్ఞానులమతము. "సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" "వాసుదేవ స్సర్వం" అను సంప్రదాయమునుబట్టి విశ్వమంతయును బ్రహ్మము వ్యాపించియుండుటచేత సర్వమును బ్రహ్మాత్మక ముగ చూచుట అను అభ్యాస మీశ్లోకమున చెప్పబడినది. యథార్థమునకు సర్వమునందును వ్యాపించియుండినది బ్రహ్మవస్తు వే. "అంత ర్బహిశ్చ నారాయణః" అనియును, "వ్యాప్య నారాయణస్థితః" అనియును శ్రుతులయందు చెప్ప బడియున్నట్లు, ఆ పరమాత్మయే సర్వమునందును వ్యాపించి

నిండియుండుటచే సకలమును బ్రహ్మాత్మకముగా జూచుట సాధకుడు అభ్యసించవలయును.

అర్పణము బ్రహ్మము. దేనిద్వారా హవనసామగ్రి అగ్నియందు సమర్పింపబడునో ఆ పదార్థములకు 'అర్పణ ములు' అని పేరు.

"అర్ప్యతే అనేన ఇతి అర్పణం" అని. ఘృతము మొద లగు హోమద్రవ్యములు అగ్నిలో వేల్చుటకు ఉపకరించు పరికరములైన స్రుక్ స్రువములు అర్పణములు అని చెప్పవల యును. అనగా స్రుక్ స్రువాదులుకూడ బ్రహ్మాత్మకములే. హోమద్రవ్యములుకూడ బ్రహ్మాత్మకములే. కర్త బ్రహ్మాత్మ కము. అగ్ని బ్రహ్మాత్మకము. హోమము చేయుట అను క్రియ బ్రహ్మాత్మకము.

ఇట్లు అన్నియును బ్రహ్మాత్మకములగుటచే బ్రహ్మ మయములు. ఈ విధముగ నెవడు దృఢనిశ్చయముగలిగి యున్నాడో వాడు 'బ్రహ్మకర్మసమాధి'. ఇట్లు బ్రహ్మకర్మ సమాధియైన పురుషునిచేత పొందబడునది బ్రహ్మమే. ఈ విధ ముగ సర్వమును బ్రహ్మాత్మకముగా తలంచి కర్మచేయు వానిచే ఇతరఫలములు పొందబడవు. వానికి లభించునది బ్రహ్మమే.

"స్రుక్స్రువాదులు బ్రహ్మము; హోమద్రవ్యములు బ్రహ్మము; అగ్ని బ్రహ్మము; హోమముచేయుటయను క్రియ

బ్రహ్మము; కర్త బ్రహ్మము; ఫలము బ్రహ్మము" అని యజ్ఞము చేయువారు తాముచేయు యజ్ఞము బ్రహ్మాత్మకముగా జూతురు. (బ్రహ్మత్వ మారోపించుకొందురు)

బ్రహ్మమే స్రుక్స్రువాదులు. బ్రహ్మమే హోమ ద్రవ్యము. బ్రహ్మమే అగ్ని. బ్రహ్మమే హోమక్రియ. బ్రహ్మమే కర్త. బ్రహ్మమే ఫలము - ఇది బ్రహ్మరూపమైన యజ్ఞము.

అ వ తా రి క :-

ఇంకను, ఇతరములైన యజ్ఞములను కూడ చెప్పు చున్నాడు :

శ్లో॥ దైవ మే వాపరే యజ్ఞం
యోగినః పర్యుపాసతే ।
బ్రహ్మాగ్నా వపరే యజ్ఞం
యజ్ఞే నై వోపజుహ్వతి ॥ —25

ప. వి :— దైవం, ఏవ, అపరే, యజ్ఞం, యోగినః, పర్యుపాసతే, బ్రహ్మాగ్నౌ, అపరే, యజ్ఞం, యజ్ఞేన, ఏవ, ఉప జుహ్వతి.

టీక :—

అపరేయోగినః = కొందరు కర్మనిష్ఠులు,
దైవం = దేవతల నుద్దేశించి చేయబడు,
యజ్ఞమేవ = యజ్ఞమునే,
పర్యుపాసతే = అనుష్ఠించుచున్నారు;

అపరే = మరికొందరు,
బ్రహ్మాగ్నౌ = బ్రహ్మమనెడి అగ్నియందు,
యజ్ఞేనైవ = యజ్ఞముచేతనే,
యజ్ఞం = యజ్ఞమును,
ఉపజుహ్వతి = హోమము చేయుచున్నారు.

తా. కొందరు కర్మనిష్ఠులు దేవతాపూజారూపమైన యజ్ఞమునే ప్రధానముగ అనుష్ఠించుచున్నారు. మరికొందరు పరబ్రహ్మరూపమైన అగ్నియందు యజ్ఞముచేతనే యజ్ఞము చేయుచున్నారు.

అమృతవాహిని :—

కొంతమంది యోగులు బ్రహ్మ, శివుడు, ఇంద్రుడు మొదలైన శాస్త్రసమ్మతమైన దేవతలనుద్దేశించి, శాస్త్రసమ్మతమైన యజ్ఞములను జేయుచున్నారు. మమత్వము, ఆసక్తి, ఫలాభిలాష లేక, కేవలము పరబ్రహ్మప్రాప్తికొరకే ఈ యజ్ఞములను శ్రద్ధాభక్తులతో శాస్త్రవిధి ననుసరించి చక్కగా ఆచరించెదరు. కనుక వీటినిగూడ యజ్ఞము లనుచున్నారు. ఇంకను ఆ యా దేవతలనుద్దేశించిచేయు మంత్రజపము, ఆ యా దేవతలనుద్దేశించిచేయు ఉత్సవములు, బ్రాహ్మణ భోజనములు కూడ ఈ యజ్ఞములలో అంతర్గతములే. తన కర్తవ్యమనియెంచి, మమకారము ఆసక్తి ఫలాభిలాష ఏమాత్రమును లేక, కేవలము భగవత్ప్రాప్తియే ఫలముగా శ్రద్ధాభక్తులతో శాస్త్రవిధిననుసరించిపూర్తిగ అనుష్ఠించుటయే

పర్యుపాసనము - దైవయజ్ఞమును చక్కగా ఆచరించుట - అనగా.

"కొందరు బ్రహ్మమనెడి అగ్నియందే యజ్ఞముచేతనే యజ్ఞమును చేయుచున్నారు" అని. పురుషసూక్తములోకూడ "యజ్ఞేనయజ్ఞ మయజంత దేవాః" అని యున్నది. కొద్ది మార్పుతో ఇదే గీతలో చెప్పబడినది. "యజ్ఞం యజ్ఞేనైవోప జుహ్వతి" అని.

"సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" "వాసుదేవ స్సర్వం" అని చెప్పబడినట్లు విశ్వమంతయును పరబ్రహ్మ పదార్థముచే సందులేక నిండియున్నది.

ప్రహ్లాదుడు చెప్పినాడు - "ఇందుగల డందు లేడని సందేహమువలదు చక్రి సర్వోపగతుం డెందెందు వెదకిజూచిన అందందేగలడు దానవాగ్రణి! వింటే !" అని.

నిష్కామభావనతో, లోకసంగ్రహార్థము, లోకకల్యాణ దృష్టితో, లోకమునందు వేదమునందుకూడ తనకు విధింప బడిన సర్వవ్యవహారములను చేయుచుండుటయే దీనికర్థము.

అనాదికాలమునుండియును వెంటబడి వచ్చుచున్న అజ్ఞానము కారణముగా, స్వస్వరూపమును, పరస్వరూపమును కూడ తెలియలేక, జననమరణరూప సంసార సముద్రములో దిక్కులేక అల్లాడుచున్నాడు జీవుడు. పరమాత్మకు తనకును

ఉన్న యథార్థసంబంధమును మరచిపోయి మరియు అధోగతి పాలగుచున్నాడు.

ఆచార్యోపదేశముద్వారా, శాస్త్రముద్వారా తన స్వరూపమును పరమాత్మ స్వరూపమును తెలిసికొని, తనకును పరమాత్మకును ఉన్నసంబంధము తెలిసికొని, లోకకల్యాణ హేతువులైన ఆయన కల్యాణగుణములను సర్వకాల సర్వావస్థయందును సంకీర్తన చేయుచు, స్మరించుకొనుచు, మనన విచారణలు చేసికొనుచు, తన జీవితమును పరమాత్మ సేవ యందు పూర్తిగ అర్పణము చేయుటయే ఈ శ్లోకముయొక్క ఉత్తరార్ధమునకు ముఖ్యమైన అర్థము.

అ వ తా రి క :—

ఇంకను పలువిధములైన యజ్ఞములు చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ శ్రోత్రాదీ నీంద్రియా ణ్యన్యే
సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి ।
శబ్దాదీన్ విషయా నన్యే
ఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి ॥ ౨౬

ప. వి :— శ్రోత్రాదీని, ఇంద్రియాణి, అన్యే, సంయమాగ్నిషు, జుహ్వతి, శబ్దాదీన్, విషయాన్, అన్యే, ఇంద్రియాగ్నిషు, జుహ్వతి.

టీక :—

అన్యే = కొందరు,
శ్రోత్రాదీని = శ్రోత్రము మొదలైన,

ఇంద్రియాణి = ఇంద్రియములను,
సంయమాగ్నిషు = నిగ్రహమనెడి అగ్నియందు,
జుహ్వతి = హోమము జేయుచున్నారు;
అన్యే = మరికొందరు,
శబ్దాదీన్ = శబ్దము మొదలైన,
విషయాన్ = విషయములను,
ఇంద్రియాగ్నిషు = ఇంద్రియములనెడి అగ్నియందు,
జుహ్వతి = హోమము జేయుచున్నారు.

తా. కొందరు శ్రోత్రాది ఇంద్రియములను సంయమమను అగ్నియందు హోమము చేయుచున్నారు. మరికొందరు శబ్దాదివిషయములను ఇంద్రియములనెడి అగ్నియందు హోమము చేయుచున్నారు.

అమృతవాహిని :—

గీతయొక్క అభిప్రాయముప్రకారము, శాస్త్రవిహితమైన ప్రతిసత్కర్మయును - వర్ణమునకును ఆశ్రమమునకును అనుగుణముగా ఆచరించబడినయెడల - అది యజ్ఞమే అగును. అయితే, యజ్ఞములో అగ్నికావలయును. అగ్నియందు హోమము చేయుటకు హోమద్రవ్యములు కావలయును. కనుక ప్రతిసత్కర్మమును- అనగా ప్రతిసాధనను - యజ్ఞముగా నిరూపించుటకు రూపకాలంకారము ఉపయోగించబడినది.

ఈ శ్లోకములో రెండు విధములైన యజ్ఞములు చెప్పబడినవి. మొదటిది అగ్నిసంయమము. సంయమనే అగ్ని.

హోమద్రవ్యములు ఇంద్రియములు. సంయమములనెడి అగ్నులయందు ఇంద్రియములనెడి హోమద్రవ్యములను ఆహుతి చేయుచున్నారు. ఒక్కొక్క యింద్రియమునకు ప్రత్యేక సంయమ విధానముగలదు. కాబట్టి 'సంయమాగ్నిషు' అని బహువచన ప్రయోగము. సంయమము అనగా ఇంద్రియములను తన వశమునందుంచుకొనుట. రెండవ అధ్యాయములో "ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః" "ఇంద్రియములు వివేకియైనవాని మనస్సునుకూడ బలాత్కారముగ ఆకర్షించి విషయములలోనికి లాగును" అని యున్నది. అట్టి బలవంతములైన, ప్రమాదకరములైన ఇంద్రియములను తనవశమందుంచుకొనుటయే, వాటి స్వాతంత్ర్యమును లేకుండ జేయుటయే, మనస్సును చలింపజేయు గుణమును రూపుమాపుటయే, సంసారభోగములందు ప్రవర్తించకుండ నిలుపుటయే సంయమములనెడి అగ్నులయందు ఇంద్రియములను హోమముచేయుట - దీనినే అష్టాంగయోగ ప్రక్రియలో ప్రత్యాహారమందురు. "స్వవిషయాసంప్రయోగే చిత్తస్య స్వరూపానుకార ఇవేంద్రియాణాం ప్రత్యాహారః" అని.

ఈ విషయమునే రెండవ అధ్యాయములోని ఏబది యెనిమిదవ శ్లోకములో తాబేలును దృష్టాంతముగా చెప్పియున్నాడు కృష్ణపరమాత్మ

మరికొందరు ఇంద్రియములనెడి అగ్నులయందు శబ్దాది విషయములను హోమము చేయుచున్నారు.

ఇంద్రియములను అగ్నులుగా ఉపమించినారు. రాగ ద్వేషరహితములై పూర్తిగ వశమైన ఇంద్రియములతో మహాత్ములు ఎన్ని విషయములమధ్య సంచరించుచున్నను, వారికి విషయములంటవు అను విషయము ఇచ్చట చెప్పబడినది.

అట్టివారు విషయముల ననుభవించుచున్నను వారికి ప్రమాదములేదు అని కొందరు అర్థము చెప్పుచున్నారు. కాని అది సరియైన అర్థముకాదు. అట్టి మహాత్ముల ఇంద్రియములను విషయములు ఎంతమాత్రమును చలింపజేయలేవు. విషయముల ప్రభావము ఇంద్రియములద్వారా పోయి చిత్తముమీద తన శక్తిని ప్రసరింపజేయలేదు. ఇంద్రియములు అగ్నిరూపములగుటచేత, ఇంద్రియములలో పడిన విషయములు భస్మమైపోవునేగాని, చిత్తముమీద వాటి ప్రభావము పడదు.

ఉదాహరణమునకు- ఒక మహాత్మునివద్దకు ఒకడు వచ్చి "మహానుభావా! మీరు పరమత్మస్వరూపులు. లోకమును ఉద్ధరించుటకు అవతరించినారు" అని ఏమేమో పొగడును. ఆ పొగడ్తలు అతని శ్రవణేంద్రియమునకు సోకునుకాని, అవి అంతటితో భస్మమైపోవును. ఆ కారణమున ఆ పొగడ్తలవలన చిత్తములో 'పొంగుట' అను వికారము కలుగదు.

అట్లే ఒకడువచ్చి ఆ మహాత్మునిని దూషించును. అది కూడ అంతే. కనులకు అనేక దృశ్యములు గోచరించును. ఆ దృశ్యములలో మంచివి చెడ్డవి కూడ ఉండును. కాని ఆ దృశ్యముల ఆకారములు నేత్రేంద్రియమువరకే పోవును. అక్కడ అవి భస్మమగుటచే ఆ ఆకారములవలన - మంచివిగాని, చెడ్డవిగాని-వికారములు చిత్తములో కలుగవు. సామాన్య మానవునకు సుందరియైన ఒక స్త్రీ కనుపించినప్పుడు - ఆ రూపము నేత్రేంద్రియములో పడినప్పుడు - చిత్తములో కామవికారము చెలరేగును. మహాత్ములకు చిత్తమునకు తెలియును కాని వికారము మాత్రము కలుగదు. అనగా ఆ రూపముయొక్క ప్రభావము చిత్తమును ఏమియు చేయలేదు.

ఈ స్థితినిగురించియే రెండవ అధ్యాయములో అరువది నాల్గవ శ్లోకమున "రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయా నింద్రియైశ్చరన్, ఆత్మవశ్యై ర్విధేయాత్మా ప్రసాద మధిగచ్ఛతి" "రాగద్వేషరహితములైనట్టియును, స్వాధీనములైనట్టియును ఇంద్రియములచేత విషయములందు సంచరించుచున్నను, స్వాధీనమైన మనస్సుకలవాడు తనస్థితియందే క్షేమముగ ఉండగలుగుచున్నాడు" అని యున్నది.

మహాత్ములు ప్రపంచములో సంచరించునప్పుడు ఏయే విషయములతో ఇంద్రియములకు సంయోగము కలిగినప్పటికిని, వారి చిత్తములో ఏవిధమైన వికారమును, ఎంతమాత్ర

మును కలుగదు అని భావము. ఇట్టివారినే గుణాతీతులు అని కూడ అందురు.

"ఉదాసీనవదాసీనో గుణైర్యో నవిచాల్యతే" 'దేనికిని తగులవడక ఉదాసీనునివలె నున్నవాడై గుణములచేత చలించడు" అనిన దిట్టివారిని గూర్చియే.

ప్రారబ్ధవశమున ఏది లభించినను పొంగక, క్రుంగక, సంతుష్టచిత్తులై, స్థిరచిత్తముతో తమ విధ్యుక్త ధర్మమును నిర్విఘ్నముగ, నిర్దుష్టముగ, నిరభిమానముగ భగవత్సేవా బుద్ధితో ఆచరించుకొనుచు పోవుటయే వారి స్వభావము. ఇట్టిస్థితియే ఇంద్రియములనెడి అగ్నులయందు శబ్దాదివిషయ ములను హోమము చేయుటయని ఈ శ్లోకములో చెప్ప బడినది.

అ వ తా రి క :-

ఇప్పుడు మరియొక విధమైన యజ్ఞమును చెప్పు చున్నాడు :

శ్లో॥ సర్వాణీన్ద్రియకర్మాణి
ప్రాణకర్మాణి చాపరే ।
ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ
జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే ॥ ౨౭

ప. వి :—సర్వాణి, ఇంద్రియకర్మాణి, ప్రాణకర్మాణి, చ, అపరే, ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ, జుహ్వతి, జ్ఞానదీపితే.

టీక :—

అపరే = మరికొందరు,
సర్వాణి ఇన్ద్రియకర్మాణి=సమస్తేంద్రియములయొక్క-
కర్మలను,
ప్రాణకర్మాణిచ = ప్రాణకర్మలను,
జ్ఞానదీపితే = జ్ఞానముచేత ప్రకాశింపజేయబడిన,
ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ = మనస్సంయమమనెడి
అగ్నియందు,
జుహ్వతి = హోమము చేయుచున్నారు.

తా. మరికొందరు సమస్తేంద్రియములయొక్క- కర్మలను, ప్రాణముల కర్మలను, జ్ఞానముచేత ప్రజ్వలింపజేయబడిన మనస్సంయమమనెడి అగ్నియందు హోమము చేయుచున్నారు.

అ మృ త వా హి ని :—

ఈ శ్లోకమున సమాధి చెప్పబడినది. ఈ సమాధినే యజ్ఞరూపమున చెప్పుచున్నాడు. దీనిలో అగ్ని ఆత్మసంయమము. అనగా మనస్సంయమము. ఈ అగ్నియందు వేల్చబడు పదార్థములు సకలేంద్రియములయొక్క-యును పంచప్రాణ వాయువుల యొక్క-యును కర్మలు - అనగా చేష్టలు.

ఈ మనస్సంయమము జ్ఞానముచేత ప్రకాశింపజేయబడినది. అనగా సమాధికాలములో సుషుప్తిలోవలె శూన్యస్థితి కాదని భావము. సుషుప్తికిని, సమాధికిని ఉన్న భేదమును

గమనింపజేయుటకై 'జ్ఞానదీపితే' అను విశేషణము ప్రయోగింప బడినది. అనగా సమాధికాలములో సుషుప్తిలోవలె శూన్య స్థితిగా ఉండక వివేకవిజ్ఞానములు జాగృతములై యుండునని భావము.

భగవద్ధ్యానములో మనస్సును లగ్నముచేయుటకు రెండుమార్గములు ప్రచారములో నున్నవి.

ఒకటి : ఇంద్రియములను నియమించుకొని, తరువాత మనస్సును భగవంతునియందు లగ్నముచేయుట.

ఇది ఇరువది యారవ శ్లోకము పూర్వార్ధమున చెప్పబడినది.

రెండు : మొదట మనస్సుతో భగవంతుని చింతన చేయుచు, చేయుచు, అభ్యాసవశమున నెమ్మది నెమ్మదిగా మనస్సును భగవంతునియందు సంలగ్నముచేయుట. అప్పుడు సమాధిసిద్ధించును. ఆ సమాధిసమయమున ఇంద్రియముల యొక్కయును, ప్రాణములయొక్కయును కర్మలు - చేష్టలు - అన్నియును తమంతతామే ఆగిపోవును.

ఈ రెండవ ప్రక్రియ ఈ శ్లోకమున చెప్పబడినది.

అ వ తా రి క :_

ద్రవ్యయజ్ఞము, తపోయజ్ఞము, యోగయజ్ఞము, స్వాధ్యాయయజ్ఞము - వీటిని గురించి చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా
యోగయజ్ఞా స్తథాఽపరే ।
స్వాధ్యాయ జ్ఞానయజ్ఞాశ్చ
యతయ స్సంశితవ్రతాః । ౨౮

ప. వి:— ద్రవ్యయజ్ఞాః, తపోయజ్ఞాః, యోగయజ్ఞాః, తథా, అపరే, స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాః, చ, యతయః, సంశితవ్రతాః.

టీక :—

అపరే = కొందరు,
ద్రవ్యయజ్ఞాః = ద్రవ్యసంబంధమైన యజ్ఞములను చేయుదురు,
(అపరే = మరికొందరు),
తపోయజ్ఞాః = తపోరూపమైన యజ్ఞములను చేయుదురు;
(అపరే = మరికొందరు),
యోగయజ్ఞాః = యోగరూపమైన యజ్ఞములను చేయుదురు;
తథా = అట్లే,
సంశితవ్రతాః = దృఢమైన వ్రతములుగల,
యతయః = యతీశ్వరులు,
స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాశ్చ = స్వాధ్యాయ రూపమైన జ్ఞానయజ్ఞములను చేయుదురు.

తా. కొందరు ద్రవ్యసంబంధమైన యజ్ఞములు చేయుదురు. కొందరు తపోరూపమైన యజ్ఞములను చేయుదురు. కొందరు యోగరూపమైన యజ్ఞములను చేయుదురు. కొంతమంది దృఢసంకల్పముగలయతులు స్వాధ్యాయరూపమైన జ్ఞానయజ్ఞములను చేయుదురు.

అమృతవాహిని :–

ఈ శ్లోకమున నాలుగు యజ్ఞములు చెప్పబడినవి.

మొదటిది - ద్రవ్యయజ్ఞము. ధనము మొదలగు ప్రాపంచిక పదార్థములే ప్రధానముగ వినియోగించి చేయబడు యజ్ఞము. తన వర్ణమునకును, ఆశ్రమమునకును తగినట్లు, విధ్యుక్తముగ సంపాదించబడిన పదార్థములతో, ఇంద్రాది దేవతల యజించుటయును, లోకసేవ చేయుటయును - నూతులు చెరువులు మొదలగునవి త్రవ్వించుట, దేవాలయములు, ఆసుపత్రులు, సత్రములు మొదలగునవి కట్టించుట, తోటలు వేయించుట, ఆకలిగొన్నవారికిని, అనాథులకును, రోగులకును, దుఃఖములోనున్నవారికిని, అసమర్థులైనవారికిని, భిక్షుకులకును ఇంకను ఇట్టివారికి తన శక్తికి తగినట్లు అన్నము, వస్త్రము, ఔషధములు, మొదలగునవి యిచ్చి సేవజేయుటయును, చదువుకొన్నవారికిని, బ్రాహ్మణులకును, సాధులకును, గో భూ వస్త్రాభరణాదులను దానముచేసి సత్కరించుటయును, ఇంకను అనేకవిధములుగ తన ద్రవ్యమును అవసరము వచ్చినప్పుడు ధర్మకార్యములకుగాని, ఇతర ప్రాణులకుగాని,

ఇతరప్రాణులకుగాని ఉపయోగించుట - మొదలగునవన్నియును ద్రవ్యయజ్ఞములగును.

ఈ యజ్ఞములన్నియును మమకారము, కర్తృత్వాభిమానము, ఆసక్తి, ఫలాభిలాష, మొదలగునవి త్యజించి చేసినయెడల, ఇవన్నియును భగవత్ప్రాప్తికి సాధనములగును. కాని, ఈ యజ్ఞములకు గృహస్థే అధికారి యని చెప్పవలయును. ఎందులకనగ, ధనసంపాదనచేసినగాని ఈ యజ్ఞములు చేయ వీలులేదు.

రెండవది తపోయజ్ఞము - భగవత్ప్రాప్తియే పరమోద్దేశముగా అంతఃకరణమును, ఇంద్రియములను పరిశుద్ధిచేసికొనుటకై మమకారము, ఆసక్తి, కర్తృత్వాభిమానము, ఫలాభిలాష - వీనిని విడిచి, వ్రతములు, ఉపవాసములు, చేయుట, తన వర్ణాశ్రమ ధర్మమును నెరవేర్చునప్పుడు కలుగు శారీరక మానసిక కష్టములను ఓర్చుకొనుట, మౌనము ఆహారనియమము, అరణ్యవాసము మొదలగు శాస్త్రవిహిత కర్మలన్నియును తపోయజ్ఞములు.

దీనికి అధికారము ప్రధానముగా వానప్రస్థులకే కలదు. కాని ఇతరాశ్రమములవారుకూడ యథాశక్తిగ, శాస్త్రానుమతి ననుసరించి ఆచరించవచ్చును. కనుక తమ తమ యోగ్యతాను సారముగా - అన్ని ఆశ్రమములవారికిని ఈ యజ్ఞములందు అధికారముగలదు.

మూడవది యోగయజ్ఞము - ఇక్కడ యోగశబ్దమునకు అష్టాంగయోగమని అర్థము చెప్పుట సమంజసముగా కనపడుచున్నది. కర్మయోగమనిగాని, జ్ఞానయోగమనిగాని చెప్పరాదు. చెప్పబడిన యజ్ఞములన్నియును ఈ రెండు మార్గములలో దేనికో ఒకదానికి చెందియే యుండును. కనుక ప్రత్యేకించి ఈ అర్థమును చెప్పక అష్టాంగయోగమనియే అర్థము చెప్పుట తగును. అనగా పాతంజలియోగ ప్రక్రియాను రూపమైన 'చిత్తవృత్తినిరోధ' రూప యజ్ఞమే ఇచ్చట ప్రస్తావింపబడినది.

ఈ యజ్ఞము కూడ మమకారము, ఆసక్తి, కర్తృత్వాభిమానము, ఫలాభిలాష లేక ఆచరించబడినయెడల భగవత్ప్రాప్తికి ఉపయోగపడగలదు. పతంజలి ఈ యోగమునకు ఎనిమిది అంగములు చెప్పియున్నాడు.

"యమ నియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణా
ధ్యాన సమాధయోఽష్టావంగాని" (౨-౨౯)

"యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణ, ధ్యానము, సమాధి - ఈ ఎనిమిదియును యోగముయొక్క అంగములు"

వీనిలో యమ నియమ ఆసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారములను మొదటి అయిదు అంగములును బహిరంగ సాధనలనియును, ధారణ ధ్యాన సమాధులను చివరి మూడు అంగములును అంతరంగసాధనలనియును చెప్పబడినవి.

యమములు :—"అహింసా సత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహాః యమాః" (2-30)

అహింస, సత్యము, అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము అపరిగ్రహము - అను నీ అయిదును యమములు.

(1) అహింస : ఏ ప్రాణికిని ఎప్పుడును ఏ విధముగను ఏమాత్రమును కష్టమును కలిగించకుండుట. *

(2) సత్యము : భూతహితమునే ఆదర్శముగ నుంచుకొని కపటరహితముగను, ప్రియముగను చేయు యథార్థ భాషణము.

(3) అస్తేయము : ఏవిధముగను ఎవరియొక్క స్వత్వమును దొంగిలించకుండుటయును, లాగుకొనకుండుటయును.

(4) బ్రహ్మచర్యము : మనోవాక్కాయములతో ఏ అవస్థలోగాని, ఏ పరిస్థితిలోగాని, అన్ని విధములైన మైథునములను పూర్తిగ త్యజించుట - వీర్యమును ఏవిధముగను వ్యయపెట్టకుండుట.

(5) అపరిగ్రహము : జీవితమునకు ఎంత అవసరమో అంతవరకేతప్ప, ఎక్కువ ప్రాపంచిక పదార్థములను సేకరించకుండుట. ఇంక విలాసముల సంగతి చెప్పవలయునా ?

ఈ అయిదును యమములు.

---

* విపులముగ పదునారవ అధ్యాయవ్యాఖ్యయందు చూడగలరు.

నియమములు : "శౌచ సంతోష తపస్స్వాధ్యాయేశ్వర ప్రణిధానాః నియమాః" (2-32)

"శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వరప్రణిధానము అను నీ అయిదును నియమములు"

(1) శౌచము : అన్నివిధములను, లోపల, బయట, పవిత్రముగను, శుభ్రముగను ఉండుట.

(2) సంతోషము : ప్రియముగాని, అప్రియముగాని, సుఖముగాని, దుఃఖముగాని ఏవి ప్రాప్తించినను, ఎప్పుడును వికార రహితముగ సంతుష్టుడై ఉండుట.

(3) తపము : ఏకాదశి ఉపవాసము, ధనుర్మాస వ్రతము- ఇట్టివ్రతములను- తమతమ సంప్రదాయ నిర్ణయము ప్రకారము ఏర్పడిన వానిని - మమకారము, ఆసక్తి, కర్తృత్వాభిమానము, ఫలాభిలాష లేక ఆచరించుట; ఆ వ్రతముల మూలమున కలిగిన శారీరక మానసిక శ్రమలను ఉత్సాహముతో సహించుట.

(4) స్వాధ్యాయము : యథార్థతత్త్వజ్ఞానప్రదములును, ముక్తిదాయకములును అగు ఆధ్యాత్మిక ఉద్గ్రంథములగు వేదము, భగవద్గీత, శ్రీమద్రామాయణము, శ్రీభాగవతము, మహాభారతము మొదలగువాటిని, శ్రద్ధాభక్తులతో, అర్థవిచారణతో - అధ్యయనముచేయుట; సర్వశాస్త్రముల సార్థ

మైన దివ్యములైన భగవన్నామసంకీర్తనము, భగవద్గుణాను భవము- భగవంతుని జన్మలను, కర్మలను గూర్చిన విచారణ చేయుట.

(5) ఈశ్వర ప్రణిధానము : సర్వస్వమును ఈశ్వరునికి సమర్పణముజేసి ఆయన ఆజ్ఞలను పాలించుచు ఉండుట. ఈ అయిదును నియమములు.

ఆసనములు : "స్థిరసుఖాసనం". (౨-౪౬)

'స్థిరముగా, సుఖముగా కూర్చొనుటకు ఆసనము.'

యోగసంప్రదాయములో అనేక ఆసనములు చెప్పబడినవి. అవి వందలకొలదిగ గలవు. అవి అన్నియును శారీరకముగను, బౌద్ధికముగను చాల ఉపయోగకరమైనవిగనే ఉన్నవి. కాని, కేవలము ఆధ్యాత్మిక సాధకులకు పూర్తిగ ఉపయోగపడునవి సిద్ధ, పద్మ, స్వస్తికాసనములు మాత్రమే. ఆసనములందు ముఖ్యముగా చూడదగిన విషయము మేరుదండము (అనగా వెన్ను), కంఠము, శిరస్సు-ఈ మూడును నిటారుగ వంకరటింకరలు లేకుండ నిలబెట్టబడియుండవలయును. నిద్రరాకుండనుండు నెడల, కండ్లుమూసికొని యుండుటకూడ ఉత్తమమే. కొంతమందికి కండ్లుమూయగనే నిద్ర వెంటబడును. అట్టివారు కండ్లు తెరచియుండుట మంచిది. కాని నిద్రను స్వాధీనములోనుంచుకొనుటకు బాగుగ ప్రయత్నించి, కండ్లు మూయుగలుగుట ఉత్తమపద్ధతి. ఎవరు ఏ ఆసనము మీద

బాధలేకుండ, ఎక్కువసమయము కూర్చొనగలరో, వారికి ఆ ఆసనము ఉత్తమమైనది.

ప్రాణాయామము

"శ్వాసప్రశ్వాసయోర్గతివిచ్ఛేదః ప్రాణాయామః" (౨-౪౯)

"శ్వాస ప్రశ్వాసలయొక్క గతినిరోధము ప్రాణాయామము."

శ్వాసమనగా బయటిగాలిని లోపలకు పీల్చుకొనుట. ప్రశ్వాసమనగా లోపలిగాలిని బయటకు వదలుట. ఈ రెంటిని నిరోధించుటయే ప్రాణాయామము.

దీనిని అనుభవపరులవద్ద జాగ్రత్తగ నభ్యసించవలయునే గాని గ్రంథములలో జూచి ఎవరును స్వతంత్రముగా అభ్యసించ రాదు. అట్లు అభ్యసించినయెడల నిష్ప్రయోజనము మాత్రమే గాదు, ప్రమాదముకూడ తటస్థించును. కనుక హెచ్చరిక గలిగి యుండవలయును.

ప్రత్యాహారము

"స్వవిషయాసంప్రయోగే చిత్తస్వరూపానుకార
ఇవేంద్రియాణాం ప్రత్యాహారః" (౨-౫౪)

"ఇంద్రియములు తమతమవిషయములతో సంయోగము త్యజించి చిత్తముయొక్క స్వరూపమును పొందుటయే ప్రత్యాహారము"

ధారణము

"దేశబంధ శ్చిత్తస్య ధారణా" (3-౧)

చిత్తమును ఏదో ఒకచోట స్థిరము చేయుటయే ధారణ అనబడును.

స్థూలములుగాని, సూక్ష్మములుగాని, బాహ్యములుగాని, ఆంతరములుగాని, ఏదో ఒక వస్తువుమీద, లేక ఏదో ఒకవిషయముమీద - ఏదో ఒకచోట - చిత్తమును బంధించి, స్థిరముగ నిలుపవలయును. ఇదియే 'ధారణ' అని చెప్పబడును.

ఇక్కడ విషయము భగవంతుడే గనుక, ధారణ ధ్యాన సమాధులు భగవంతునియందే అభ్యసించవలయును.

ధ్యానము

"తత్ర ప్రత్యయైకతానతా ధ్యానం" (3-౨)

ధారణచేయు ప్రదేశమందు చిత్తము ఏకధారగా ప్రవహించుటయే ధ్యానము.

నదీప్రవాహమువలె అవిచ్ఛిన్నముగా మనస్సును ధ్యేయవస్తువునందు నిలుపగలిగినయెడల అది ధ్యానమనబడును.

సమాధి

"తదే వార్థమాత్ర నిర్భాసం స్వరూపశూన్యమివ సమాధిః" (3-3)

ధ్యేయవస్తువు మాత్రము తెలియుచు, తన వ్యక్తిత్వము లేనట్లుగా నుండు స్థితిని సమాధి అందురు.

సాధకుడు ఒకవస్తువును ధ్యానించునపుడు, ధ్యానము చేయగా, చేయగా కొంతకాలమునకు చిత్తము కేవలము ధ్యేయమునందే నిలుకడ చెందును. ఆ స్థితిలో తాను ధ్యేయ వస్తువుకంటె భిన్నముగా నున్నట్లే తోచదు- ఇట్టి స్థితి సమాధి అనబడును.

అష్టాంగయోగమునందు అభిరుచి గలిగి, జాగ్రత్తగ అభ్యసించువారికి ఏమాత్రమైన ఉపకరించుననను అభిప్రాయ ముతో ఈ సంక్షిప్త పరిచయము చేయబడినది.

ఇరువదియేడవ శ్లోకములో గూడ ఆత్మసంయమ యోగమును గూర్చి చెప్పబడియున్నది. దానికిని ఈయోగమ నకును భేదమేమను సంశయము కలుగవచ్చును.

అచ్చట యమ నియమా మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యా హారముల అభ్యాసమునకు ప్రాధాన్యము లేదు. కేవలము ధారణ ధ్యాన సమాధులకే ప్రాధాన్యముకలదు. ఈ ధారణా ధ్యాన సమాధుల నభ్యసించుటలోనే ఈ మొదటి అయిదును సిద్ధించగలవు.

ఇచ్చట మొదటనుండియును ఒక క్రమముగా అభ్య సించుట చెప్పబడినది - ఇదియే భేదము.

ఈ అష్టాంగయోగమునందుకూడ అన్ని ఆశ్రమముల వారికిని అధికారమున్నది. కాని వానప్రస్థులకును, సన్యాసులకును అభ్యసించుటకు అవకాశము ఎక్కువ కలదు.

స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞము

స్వాధ్యాయమనగా భగవంతుని యథార్థతత్త్వము, ఆయనయొక్క గుణములు, ప్రభావములు, లీలలు, జన్మలు, కర్మలు, చరిత్రలు మొదలగునవి ప్రధానముగ వర్ణింపబడియున్న శాస్త్రములను నిత్యమును యథాక్రమముగ అధ్యయనముచేయుట, అర్థవిచారణము చేయుట, భగవత్స్తోత్రములు పఠించుట, భగవంతుని నామములను, గుణవైభవములను సంకీర్తనము చేయుట - ఇదే స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞమనబడును.

ఉపనిషత్తులు, శ్రీమద్రామాయణము, భాగవతము, భగవద్గీత మొదలగు గ్రంథములను సక్రమముగ అధ్యయనము చేయవలయును. వాటి అర్థవిచారణ చేయవలయును. అర్థవిచారణమునే జ్ఞానమందురు. దానినే అహంకారము, మమకారము, కర్తృత్వాభిమానము, ఆసక్తి, ఫలాభిలాష ఎంతమాత్రమునులేక చేయవలయును. వ్యాజ్యములు గెలుపవలయుననియో, ఇంకను ఆస్తిరావలయుననియో, సుందరకాండ పారాయణము చేయుట మొదలగునవి 'పసగాని రేగుబండ్లకును ముక్తికముల్ వెలబోసినట్లు' అజ్ఞానమే కాగలదు.

ఇక్కడ స్వాధ్యాయ శబ్దముతోపాటు జ్ఞాన శబ్దమును జోడించుటలో స్వాధ్యాయము భగవత్ జ్ఞానమునకు హేతువగుటచేత, దానిని జ్ఞానయజ్ఞ మనవలయునను భావము ధ్వనించుచున్నది. పదునెనిమిదవ అధ్యాయములో కూడ

"అధ్యేష్యతేచ య ఇమం ధర్మ్యం సంవాద మావయోః
జ్ఞాన యజ్ఞేన తే నాహ మిష్టస్యామితి మేమతిః" (౧౮-౭౦)

'మనకిద్దరకును జరిగిన సంవాదరూపమైన ఈ ధర్మమగు ఈ గీతాశాస్త్రమును ఎవడు అధ్యయనము చేయునో, వాడు నన్ను జ్ఞానయజ్ఞముచేత పూజించినవాడు; ఇది నా అభిప్రాయము' అని కృష్ణపరమాత్మయే అధ్యయనమును జ్ఞానయజ్ఞముగా చెప్పియున్నాడు.

కొంతమంది 'స్వాధ్యాయ యజ్ఞము' 'జ్ఞానయజ్ఞము' అని రెండుగా విడదీసి అర్థము చెప్పియున్నారు. పై కారణముచే అట్లు చెప్పుట అంత సమంజసముకాదని తేలుచున్నది.

'సంశితవ్రతాః యతయః' సంశితవ్రతులైన యతులు ఈ స్వాధ్యాయ జ్ఞానయజ్ఞమును చేయుదురని. సంశితవ్రతులు అనగా దృఢమైన సంకల్పము, పట్టుదల కలవారని భావము. అట్టి సంకల్పము పట్టుదలగలిగి, యతయః అనగా యత్నము చేయువారు అని అర్థము.

అయితే, కొంతమంది యతయః అనుదానికి సన్న్యాసాశ్రమస్వీకారము చేసినవారు అని అర్థమును చెప్పినారు.

కాని 'సంశితవ్రతులైనయతులు' అనగా 'దృఢసంకల్పము పట్టుదలకల వారై, భగవత్ప్రాప్తియేతప్ప ఇంకొక స్పృహయే లేక ప్రయత్నము చేయునట్టి సర్వసంగపరిత్యాగులు' అను అర్థము నిష్కర్షగా చెప్పవచ్చును. ఆ అవకాశము సన్న్యాసాశ్రమములో ఎక్కువగ ఉన్నదని మాత్రము చెప్పవచ్చును.

చేయగలిగిన అందరును చేయవచ్చును; నిషేధము లేదు. కాని ఇతరులకు ఆ అవకాశములు మాత్రము చాల తక్కువ.

శ్లో॥ అపానే జుహ్వతి ప్రాణం
ప్రాణేఽపానం తథా పరే ।
ప్రాణాపానగతీ రుద్ధ్వా
ప్రాణాయామ పరాయణాః ॥

శ్లో॥ అపరే నియతాహారాః
ప్రాణాన్ ప్రాణేషు జుహ్వతి।
సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో
యజ్ఞక్షపిత కల్మషాః॥

ప. వి :—అపానే, జుహ్వతి, ప్రాణం, ప్రాణే, అపానం, తథా అపరే, ప్రాణాపానగతీ, రుద్ధ్వా, ప్రాణాయామ పరాయణాః.

ప. వి :—అపరే, నియతాహారాః, ప్రాణాన్, ప్రాణేషు, జుహ్వతి, సర్వే, అపి, ఏతే, యజ్ఞవిదః యజ్ఞక్షపితకల్మషాః.

టీక :—

ప్రాణాయామపరాయణాః = ప్రాణాయమము చేయువారగు,
అపరే = మరికొందరు,
ప్రాణాపానగతీ రుద్ధ్వా = ప్రాణాపానవాయువుల గతులను నిగ్రహించి,
అపానే = అపానవాయు వ్యాపారమందు,
ప్రాణం = ప్రాణవాయువ్యాపారమును,
తథా = అట్లే,
ప్రాణే = ప్రాణవాయువ్యాపారమందు,
అపానం = అపానవాయువ్యాపారమును,
జుహ్వతి = హోమము చేయుచున్నారు;
అపరే = మరికొందరు,
నియతాహారాః (సన్తః) = మితాహారులగుచు,
ప్రాణాన్ = ఇంద్రియవ్యాపారములను,
ప్రాణేషు = ఇంద్రియములయందు,
జుహ్వతి = హోమము చేయుచున్నారు;
ఏతే సర్వేఽపి = ఈ సమస్తమైనవారును,
యజ్ఞవిదః = యజ్ఞమును తెలిసినవారు.
యజ్ఞక్షపితకల్మషాః = యజ్ఞముచేత నశింపజేయ బడిన పాపములు గలవారు.

తా. ప్రాణాయామమునందు ఆసక్తి, ఆహార నియమము గల కొందరు ప్రాణాయామ ప్రక్రియలో అపానమునందు ప్రాణమును

హోమముచేయుచున్నారు. కొంతమంది ప్రాణమునందు అపానమును హోమము చేయుచున్నారు. కొంతమంది ప్రాణాపాన సంచారములను నిలిపి, ప్రాణములను ప్రాణములందు హోమముచేయుచున్నారు. వీరందరునుగూడ యజ్ఞములను తెలిసినవారును, యజ్ఞములచేత పాపములు నశించినవారును అయి ఉన్నారు.

అమృతవాహిని :—

'నియతాహారులై ప్రాణాయామ పరాయణులైనవారు' అని చెప్పబడినది. ఆధ్యాత్మిక సాధకులందరును నియతాహారులుగనే ఉండవలయును. కడుపులో సగముభాగము అన్నముతో నింపవలయును. మిగిలిన సగములో సగము - అనగా మొత్తములో నాల్గవభాగము - నీటితో నింపవలయును. మిగిలిన నాల్గవభాగము వాయుసంచారముకొరకై వదలవలయును. అంతమాత్రముగ తినెడి ఆహారముకూడ సాత్త్వికాహారమై ఉండవలయును. ఇది సామాన్యముగ సాధకులకందరకును కావలసినదే. కాని ప్రాణాయామ పరాయణులకు ప్రత్యేక ఆహారవిధానము. యోగశాస్త్రములో చెప్పబడినది. ఆహారనియమమును పాటించువారే అష్టాంగయోగమును - ప్రాణాయామమును - అభ్యసించవలయును. అప్పుడే ప్రాణాయామము సులభసాధ్యము కాగలదు. యోగశాస్త్రములో యోగులు కేవలము ఆవుపాలు, నేయి, అన్నము మాత్రమే గ్రహించవలయును అని యున్నది. తరువాత ఇంకను, పండ్లు మొదలైనవి తీసికొన్నను, ముందు కనీసము ఆరునెలలు పాలు అన్నము నేయి - వీనితోనే ఉండవలయును.

ఈ విధముగ ఆహారనియమములను గురించి ప్రత్యేక ముగ చెప్పబడియున్నది. ఆ విధముగ నియతాహారులై, ప్రాణాయామపరాయణులైన వారిలో కొంతమంది అపానము నందు ప్రాణమును హోమముచేయుచున్నారు. అపానమునకు స్థానము గుదము. ప్రాణమునకు స్థానము హృదయము. బయటివాయువును లోపలికి కొనిపోవుటపేరు శ్వాసము. దీనిని అపానముయొక్క గతి అందురు. అపానముయొక్క స్థానము శరీరముయొక్క క్రిందిభాగములో కలదు. బయటి నుండి వాయువు లోపలకు పోవునప్పుడు, దాని గతి శరీరము లోని క్రిందివైపునకే ఉండును. కనుక ఇది అపానవాయుగతి అనబడినది. లోపలిగాలిని బయటకు విడుచుట ప్రశ్వాసము. దీనిని ప్రాణముయొక్కగతి అని అందురు. ప్రాణముయొక్క స్థానము అపానస్థానముకంటె పైన, హృదయములో గలదు. లోపలి వాయువు నాసికారంధ్రముల ద్వారా బయటకు వచ్చునప్పుడు శరీరముయొక్క పై వైపునకు దీనినడక ఉండును.

ఈప్రాణాయామప్రక్రియలో అపానవాయువు అగ్నిగా పోల్చబడినది. ప్రాణవాయువు హవిస్సు. శ్వాసను పూరక మనియును, ప్రశ్వాసను రేచకమనియును యోగశాస్త్రములో అందురు. పూరక ప్రాణాయామమే అపానమునందు ప్రాణ మును హోమముచేయుట అనగా. యోగి గాలిని పూరించి నప్పుడు-బయటిగాలిని లోనికి పీల్చినప్పుడు - ఆ బయటగాలి

హృదయస్థానములో నున్న ప్రాణవాయువునుకూడ తీసికొని నాభిస్థానముగుండపోయి గుదస్థానములోనున్న అపానవాయువులో విలీనమగుచున్నది.

ఈ ప్రాణాయామ ప్రక్రియలో మాటిమాటికి బయటి గాలి పీల్చబడి - అనగా పూరకముచేయబడి - లోపల నిలుపబడుచున్నది. కనుక దీనిని ఆంతరకుంభకమనికూడ అందురు. ప్రాణాయామ మాహాత్మ్యమంతయును ఈ ప్రాణాపానగతులను నిరోధించుటలోనే ఉన్నది.

కొంతమంది ప్రాణములో అపానమును హోమము చేయుచున్నారు. ఇక్కడ ప్రాణవాయువు అగ్నిగా పోల్చబడినది. అపానవాయువు హవిస్సు. అనగా రేచక ప్రాణాయామము నే ప్రాణమునందు అపానమును హోమముచేయుట అందురు. యోగి రేచక ప్రాణాయామము చేయునపుడు లోపలి వాయువు బయటకు విడువబడును. ఆ క్రమములో వాని హృదయస్థానములోనున్న వాయువు పైకి వెళ్ళినప్పుడు క్రిందినుండి అపానవాయువు దానివెంట పైకి హృదయస్థానముసకువచ్చి, అక్కడ ప్రాణవాయువులో విలీనమగును. దీనినే ప్రాణములో అపానమును హోమము చేయుట అందురు. మాటిమాటికి లోపలివాయువు బయటకు విడువబడి, అక్కడ నిలుపబడుచున్నది. కనుక, దీనిని బాహ్యకుంభకమనికూడ అందురు.

'ప్రాణాయామపరాయణాః' 'నియతాహారాః' అను విశేషణములు ఈ త్రివిధప్రాణాయామములు చేయువారికిని సంబంధించినవి. ప్రాణములను ప్రాణమునందు హోమము చేయువారి కొరకే ఆ విశేషణములు అని కొందరు వ్రాసియున్నారు. అమృతవాహిని అభిప్రాయము మాత్రము ఆ విశేషణములు త్రివిధములైన ప్రాణాయామములు చేయువారికిని వర్తించునని.

ప్రాణములయందు ప్రాణములను హోమముచేయుట అననేమి ? శరీరమునందు అయిదు వాయువులు గలవు. ప్రాణము, అపానము, సమానము, ఉదానము, వ్యానము అని. ప్రాణమునకు హృదయము, అపానమునకు గుదము, సమానమునకు నాభి, ఉదానమునకు కంఠము, వ్యానమునకు శరీరమంతయును స్థానములు. ఈ పంచవిధవాయువులను పంచప్రాణములనికూడ అందురు. ఈ పంచవాయువులను జయించి, నిరోధించుటకూడ యజ్ఞమనియే కృష్ణపరమాత్మ మతము. ఈ యజ్ఞములో అగ్నియును హవిస్సును కూడ ప్రాణములే. కనుక, ప్రాణములను ప్రాణములయందు హోమముచేయుట అని చెప్పబడినది. ఈ ప్రాణాయామములో ప్రాణాపానముల రెంటియొక్క గతి నిరోధించబడును. అనగా, రేచక పూరకములు జరుగవు; శ్వాసప్రశ్వాసలను నిరోధించి పంచప్రాణవాయువులును వానివాని స్థానములలో నిలిపివేయబడును. ఇదియే ప్రాణాపానగతులను నిరోధించి ప్రాణము

లను ప్రాణములయందు హోమముచేయుటయనగా. ఈ ప్రక్రియలో బయటివాయువును లోపలకుపీల్చి నిలుపుటగాని, లోపలివాయువును బయటకు విడిచి నిలుపుటగాని ఉండదు. వాటివాటి స్థానములలోనే యథాతథముగ నిలిపివేయ బడును. దీనినే యోగసంప్రదాయములో కేవలకుంభకము అందురు.

ఈయజ్ఞములలో ఏయజ్ఞముచేసినవారైనను, యజ్ఞము తెలిసినవారే; యజ్ఞముచేత పాపములు నశించినవారే అని చెప్పబడిన దీశ్లోకములలో. ఈ అధ్యాయములోనే ఇరువది మూడవ శ్లోకములో "యజ్ఞాయాచరతః కర్మ - సమగ్రం ప్రవిలీయతే" 'కేవలము యజ్ఞముకొరకే కర్మలు చేయువాని సమస్తకర్మలును నశించుచున్నవి' అని యున్నది. అదే విషయము ఇక్కడ ఇంకను సుస్పష్టముగ చెప్పబడినది. ఇరువదినాల్గవ శ్లోకముదగ్గరనుండి ఇంతవరకు వర్ణింపబడిన యజ్ఞములలో, అహంకారము, మమకారము, ఆసక్తి, ఫలాభిలాష, కర్తృత్వాభిమానము లేక, కేవలముభగవ త్ప్రాప్తియే ఫలముగ ఎంచుకొని, ఏ యజ్ఞమును ఆచరించిన వారైనను, వారందరును యజ్ఞస్వరూపమును బాగుగా తెలిసిన వారే అగుదురు. అంతమాత్రమే కాదు; ఆ యజ్ఞముచేత జన్మజన్మాంతరములలో చేయబడిన వారి పాపములన్నియును నశించుచున్నవి. వారు సమస్తకర్మబంధములనుండియును విముక్తులగుచున్నారు.

యజ్ఞస్వరూపము తెలియనివారును, యజ్ఞముకొరకే యజ్ఞముచేయనివారును, కర్మబంధములనుండి విముక్తులు కాకు సరిగదా, ఇంకను మిక్కిలి బలమైన క్రొత్త క్రొత్త కర్మబంధములలో బంధింపబడుచున్నారు.

శ్లో॥ యజ్ఞశిష్టామృతభుజో
యాన్తి బ్రహ్మ సనాతనమ్।
నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య
కుతోఽన్యః కురుసత్తమ ! 31

ప. వి ;— యజ్ఞశిష్టామృత భుజః, యాన్తి, బ్రహ్మ, సనాతనం, న, అయం, లోకః, అస్తి, అయజ్ఞస్య, కుతః, అన్యః, కురుసత్తమ.

టీక :—

హే కురుసత్తమ ! = ఓ అర్జునా !
యజ్ఞశిష్టామృతభుజః = యజ్ఞముచేయగా మిగిలిన అమృతమును భుజించువారు,
సనాతనంబ్రహ్మ = శాశ్వతపరబ్రహ్మమును,
యాన్తి = పొందుచున్నారు,
అయజ్ఞస్య = యజ్ఞమును చేయనివానికి,
అయం లోకః = ఈ లోకము,
నాస్తి = లేదు,
అన్యః = పరలోకము,
కుతః ? = ఎక్కడిది ?

తా. అర్జునా! యజ్ఞము చేయగా మిగిలిన ప్రసాదరూపమైన అమృతమును భుజించువారు శాశ్వతపరబ్రహ్మమును పొందుచున్నారు. ఏ విధమైన యజ్ఞమును చేయనివారికి ఈలోకమేలేదు; ఇంక పరలోక మెక్కడిది? రెండులోకములకును చెడుచున్నారు.

అమృతవాహిని :—

యజ్ఞముచేయగా మిగిలిన అమృతము - అనగా - దేవతలను గూర్చి చేయుచున్నయజ్ఞములో, అగ్నియందు, నేయి మొదలగు పదార్థములను హోమముచేయుట లోక ప్రసిద్ధము. అట్లు హోమము చేయగా మిగిలినపదార్థము 'అమృతము' అని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. ఇంకను ఋషులు పంచమహాయజ్ఞములను చెప్పియున్నారు. ఆ ప్రకారము దేవతలకు, ఋషులకు, పితరులకు, మానవులకు, ఇంకను ఇతరప్రాణులకును తమ శక్తికి తగినట్లు విధిపూర్వకముగ అన్నమును విభాగించి పంచగా, మిగిలిన అన్నముకూడ యజ్ఞశిష్టమైన అమృతము అనబడును. కాని గీతలో పరమాత్మ భగవత్ప్రాప్తి లక్ష్యముగ కలిగిన సర్వసత్కర్మలను యజ్ఞము లనియే చెప్పియున్నాడు. ఈ సాధనలన్నిటిలో అన్నమునకు సంబంధము లేదు. కనుక ఈ సాధనలన్నిటిని, సక్రమ పద్ధతులలో అహంకార మమకారములను, ఫలాభిలాషను, కర్తృత్వాభిమానమును, ఆసక్తిని వదలి అనుష్ఠించిన యెడల, అంతఃకరణము పూర్తిగ పరిశుద్ధిచెందును. అట్టి పరిశుద్ధాంతఃకరణమునందు పరమాత్మధ్యానముచేత ప్రసాదరూపమైన

ప్రసన్నత లభించును. ప్రసాదరూపమైన ఆ ప్రసన్నతతోడి ధ్యానముచేత అంతఃకరణములో కలిగిన ఆ సాత్త్వికసుఖము నందే నిత్యతృప్తుడుగా ఉండుటే అమృతమును భుజించుట యనగా.

ఈ యజ్ఞములను సాధకుడు తీవ్రమైన పట్టుదలతో, మహావిశ్వాసముతో, సక్రమముగా నిర్వహించినయెడల ఈ జన్మలోనే భగవత్ప్రాప్తి లభించగలదు. పట్టుదలలోగాని, విశ్వాసములోగాని, కొంచెము లోటు ఉన్నయెడల, ఆ లోటు యొక్క మోతాదునుబట్టి ఇంకను కొన్ని జన్మలలో భగవత్ప్రాప్తి లభించగలదు. కాని వృథామాత్రముకాదు. రెండవ అధ్యాయములో నలుబదవ శ్లోకములో "స్వల్పమప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతోభయాత్" 'ఈ ధర్మము ఎంత స్వల్పముగా చేసినను, మహాభయమునుండి- అనగా సంసార భయమునుండి-రక్షించుచున్నది' అనియును, ఆరవ అధ్యాయములో నలుబదవ శ్లోకములో "నహి కల్యాణకృత్కశ్చిత్ దుర్గతిం తాత! గచ్ఛతి" 'తండ్రీ! భగవత్ప్రాప్తి కొరకు ప్రయత్నించువాడు ఎప్పుడును దుర్గతిపాలు కాడుసుమా' అనియును ఈ భావమే సుస్పష్టము చేయబడినది. ఈశ్లోకములో "నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య - కుతోఽన్యః కురుసత్తమ" 'ఈ యజ్ఞములలో దేనిని చేయనివానికి ఈ లోకము లేదు; పరలోకమును లేదు' అని యున్నది. గీతలో చెప్పబడినవిగాని, ఇంకను ఇతర శాస్త్రములలో చెప్పబడినవిగాని, భగవ

ప్రాప్తికి సాధనములు అనేకము లున్నవి. వాటిలో ఏదియును కామ్యముగాగాని; నిష్కామ్యముగాగాని చేయక, కేవలము విషయోపభోగములే ప్రధానముగానెంచి, మానవజన్మమును వృథాచేసికొనువాడు 'అయజ్ఞస్య' అనుపదముతో చెప్పబడినాడు. అట్టివానికి ఈలోకము లేదనగా- ఈలోకము సుఖనాయకముగ ఉండవలయుననుచో ఆ యజ్ఞములను కామ్యముగానైన చేయవలయునుగదా! అట్లును చేయక, ఇప్పుడనుభవించునవి పూర్వజన్మలలో చేసిన కర్మల ఫలమని అంతకంటెను తెలియక, పూర్వజన్మలలో చేసిన సత్కర్మలయొక్క ఫలమైన భోగము లనుభవించునప్పుడు తనంతవాడు లేడని ఎగిరి పడుచు, దుష్కర్మలయొక్క ఫలమైన కష్టములు లభించినప్పుడు అయ్యో అని క్రుంగబడి గోలబెట్టుచు, ఇప్పుడు ఏ యజ్ఞమును చేయక, ఈ మానవదేహమును విడిచినవానికి మరల ఈలోకము ఎట్లు లభించును? అనగా మానవదేహమెట్లు దొరకును? దొరకనేదొరకదు. ఇక వానికి పరమపదము లభించునా? అది అసలేలేదు.

శ్లో॥ ఏవం బహువిధా యజ్ఞా
వితతా బ్రహ్మణో ముఖే।
కర్మజాన్ విద్ధి తాన్ సర్వా
నేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే ॥ 32

ప. వి ;— ఏవం, బహువిధాః, యజ్ఞాః, వితతాః, బ్రహ్మణః, ముఖే, కర్మజాన్, విద్ధి, తాన్, సర్వాన్, ఏవం, జ్ఞాత్వా, విమోక్ష్యసే.

టీక :—

ఏవం = ఇట్లు,
బహువిధాః = పలువిధములైన,
యజ్ఞాః = యజ్ఞములు,
బ్రహ్మణః ముఖే = వేదమునందు,
వితతాః = సవిస్తరముగా చెప్పబడియున్నవి,
తాన్ సర్వాన్ = యజ్ఞములన్నిటిని,
కర్మజాన్ = కర్మలవలన పుట్టినవిగా,
విద్ధి = తెలిసికొనుము !
ఏవం = ఈ విధముగా,
జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని,
విమోక్ష్యసే = బంధనములనుండి ముక్తుడవు కాగలవు.

తా. ఈ ప్రకారముగ అనేకవిధములైన యజ్ఞములు వేదమునందు విస్తరించి చెప్పబడియున్నవి. ఈ యజ్ఞము లన్నియును కర్మవలన కలిగినవని తెలియును, ఈవిధముగ తెలిసికొనుటచేత సంసారబంధము నుండి విముక్తుడవు కాగలవు.

అ మృ త వా హి ని :—

"అర్జునా! ఇప్పుడు నీకు నేను చెప్పిన ఈ యజ్ఞములు మాత్రమేకాదు-ఈప్రకారముగ అనేకవిధములైన యజ్ఞములు వేదములందు విస్తారముగ చెప్పబడియున్నవి. మమకారము, అహంకారము, కర్తృత్వాభిమానము, ఫలాభిలాష, ఆసక్తి వదలి,

వాటిలో వేసిని అనుష్ఠించినను, వాడు యజ్ఞముకొరకు కర్మ చేసినవాడే అగుచున్నాడు. వానికి భగవత్ప్రాప్తి లభించు చున్నది - కనుక ఇప్పుడు నేను పైన చెప్పిన యజ్ఞములు చేసినవారు ఎట్లు కర్మబంధములనుండి విముక్తిని బడయు చున్నారో, వారును అట్లే విముక్తిని బడయుగలరు. సనాతన బ్రహ్మమును పొందగలరు. అట్లు వేదమునందు విస్తరించి చెప్పబడిన యజ్ఞములన్నియును కర్మజములే - అనగా కర్మల చేత కలిగినవే."

సమస్త యజ్ఞములును మనస్సుయొక్కయు, శరీరము యొక్కయు క్రియలవలననే సంపన్నము లగుచున్నవి. కొన్ని యజ్ఞములు కేవలము మనస్సుచేతమాత్రమే చేయబడునవి. కొన్ని మనస్సుచేతను, ఇంద్రియములచేతను చేయబడునవి. కొన్ని మనస్సుచేతను, ఇంద్రియములచేతను, శరీరము చేతను కూడ చేయబడునవి. ఈ మూటికిని సంబంధము లేకుండ ఏ యజ్ఞమును జరుగదు. ఈ సమస్తయజ్ఞములును మనస్సుచేతను, ఇంద్రియములచేతను, శరీరముచేతను జరుగు క్రియలవలననే ఏర్పడుచున్నవి కనుక, తాను ఈ మనస్సు, ఇంద్రియములు, శరీరము మొదలైనవానిలో ఏదియును కాడు కనుక, తనద్వారా ప్రత్యేకముగా ఏక్రియయును జరుగదు కనుక, ఈ తత్త్వము తెలిసినయెడల ఈ యజ్ఞములందు

సాధకునికి కర్తృత్వాభిమానము లేకుండ పోవును అని భావము.

కర్మ బంధన హేతువని భ్రాంతిపడువారు కలరు. కర్మ చేయకుండ ఒక్కక్షణమైనను ఉండలేడే మానవుడు! కర్మ చేయకుండ ఉండలేనప్పుడు, కర్మ బంధనహేతువే అయి తీరినప్పుడు - ఇక మానవునకు బంధవిముక్తి లేనేలేదా? ఈ అభిప్రాయము సమంజసమైనది కాదు.

విముక్తికిని, భగవత్ప్రాప్తికిని హేతువులుగా చెప్పబడిన యజ్ఞము లన్నియును ఈ మానసికములైన, ఐంద్రియికములైన, శారీరకములైన కర్మలవల్లనే ఏర్పడుచున్నవి అని తెలిసికొనిననాడు కర్మ చేయుటలో భయపడవలసినది ఉండదు. మనస్సుయొక్క, ఇంద్రియములయొక్క, శరీరముయొక్క క్రియాలైన కర్మలతో సంబంధములేని భగవత్ప్రాప్తిసాధనరూపమైన యజ్ఞమేలేదు. కనుక భగవత్ప్రాప్తికోరు మానవుడు ఏ మమకారము, అహంకారము, కర్తృత్వాభిమానము, ఫలాభిలాష, ఆసక్తి, మొదలైనవి లేకుండ ఈ యజ్ఞములలో ఏదో ఒక యజ్ఞమును అవశ్యము అవలంబించియే తీరవలయును.

ఈ సమస్త యజ్ఞములును కర్మలవల్ల కలుగునవే అని తెలియుటచేత, ఈ మూడువిధములైన జ్ఞానము కలుగును. కాన యజ్ఞములుచేసి బంధనవిముక్తుడు కాగలడు - సనాతన పరబ్రహ్మమును పొందగలడు అని భావము.

శ్లో॥ శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయా ద్యజ్ఞాత్
జ్ఞానయజ్ఞః పరన్తప !
సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ !
జ్ఞానే పరిసమాప్యతే ॥ 33

ప. వి :— శ్రేయాన్, ద్రవ్యమయాత్, యజ్ఞాత్, జ్ఞానయజ్ఞః, పరన్తప, సర్వం, కర్మ, అఖిలం, పార్థ, జ్ఞానే, పరిసమాప్యతే.

టీక :—

హే పరన్తప ! = శత్రువులను తపింపజేయు ఓ అర్జునా!
ద్రవ్యమయాత్ = ద్రవ్యసాధనసాధ్యమైన,
యజ్ఞాత్ = యజ్ఞముకంటె,
జ్ఞానయజ్ఞః = జ్ఞానయజ్ఞము,
శ్రేయాన్ = శ్రేష్ఠమైనది,
హే పార్థ ! = ఓ అర్జునా !
సర్వం కర్మ = సకలకర్మయు,
అఖిలం = నాశనముకానిదగుచు,
జ్ఞానే = జ్ఞానమందు,
పరిసమాప్యతే = ముగియుచున్నది.

తా. ఓ అర్జునా ! ద్రవ్యమయ యజ్ఞముకంటె జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠమైనది. అన్నివిధములైన కర్మలను పూర్తిగ జ్ఞానమునందే ముగియుచున్నవి.

అ మృ త వా హి ని :—

యజ్ఞములు ద్రవ్యమయములని జ్ఞానమయములని రెండువిధములుగ నున్నవి. ప్రాపంచిక పదార్థముల ఆవశ్యకము, ప్రాధాన్యము ఎక్కువగా కలిగిన యజ్ఞములు ద్రవ్యమయ యజ్ఞములు. వివేకము, విచారణ, ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానము-వీనితో మాత్రమే సంబంధము. వీనికే ప్రాధాన్యము కలిగిన యజ్ఞములు జ్ఞానయజ్ఞములు.

ఈ శ్లోకములో ద్రవ్యమయ యజ్ఞములకంటె జ్ఞానమయ యజ్ఞములే శ్రేష్ఠములని చెప్పబడినది. అంతమాత్రమున ద్రవ్యమయ యజ్ఞములు చేయనక్కరలేదని భావించరాదు. అతిథికి భోజనము పెట్టుటయు ద్రవ్యమయ యజ్ఞమే దానికంటె జ్ఞానమయ యజ్ఞము గొప్పది అనిన ఇక అతిథిసత్కారము విడిచి గీతను అధ్యయనము చేసికొనుచు కూర్చుండుటకాదు. తన అధికారమునకు తగినట్లు శక్తిసామర్థ్యములననుసరించి ద్రవ్యమయయజ్ఞములను చేయవలసినదే. ద్రవ్యమయ యజ్ఞములు అప్రధానములని అందరును విడిచిపెట్టిన జగద్వ్యాపారమే ఆగిపోవలసివచ్చును. సృష్టిచక్రమునకు దెబ్బతగులును. ప్రతిమానవుడు చేయవలసిన కర్మలలోను ప్రధానములు, అప్రధానములు ఉండును. అప్రధానములన్న వాటినిగూడ విడిచిపెట్టుటకు వీలులేదు. అప్రధానములన్న పదములో వదలవలసినవి అను అర్థమేలేదు. వదలుటయో

చేయుటయో అనునది తనకు అధికారముండుట లేకపోవుటల మీద ఆధారపడియుండును గాని ప్రధానతాప్రధానతలను బట్టికాదు.

ద్రవ్యమయయజ్ఞములో జ్ఞానమయ యజ్ఞమును జూచుట మహాత్ముల లక్షణము.

"పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం" అని కృష్ణపరమాత్మ చెప్పినాడుగదా అని ప్రతిధనవంతుడును తాను దానము చేయదలచినప్పుడు తన లోభమును సమర్థించుకొనుటకై ఈ శ్లోకమును ఉపయోగించుకొని, తనకు శక్తిసామర్థ్యములు కలచోట కూడ - వందరూపాయలు ఇచ్చుటకు శక్తిగలిగి యుండియును - "పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం" అని ఒక తులసీదళమును, ఒక కాయను తెచ్చియిచ్చిన ఎట్లుండును? జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠమనినాడుగదాయని తన విధ్యుక్తధర్మము లైన కర్తవ్యకర్మలను ద్రవ్యయజ్ఞము అప్రధానము అను మిషపై అనుష్ఠించకుండ ఉండుటకాదు ఇక్కడ భావము ప్రతియజ్ఞములోను ద్రవ్యభాగమును, జ్ఞానభాగమును కలిసియే ఉన్నవి. ఈ రెంటిలో జ్ఞానభాగమునకే శ్రేష్ఠత్వము చెప్పబడి నది. ఒకొక్క యజ్ఞములో జ్ఞానభాగముకంటె ద్రవ్యభాగము ఎక్కువగను ప్రధానముగను ఉండవచ్చును. అప్పుడు దానికి ద్రవ్యమయయజ్ఞమని పేరు. ఒకొక్క యజ్ఞములో ద్రవ్య భాగముకంటె జ్ఞానభాగము ఎక్కువగను ప్రధానముగను ఉండవచ్చును, అప్పుడు దానికి జ్ఞానయజ్ఞమని పేరు. ఈ రెండు

యజ్ఞములలోకూడ బంధనములను నాశనము చేయుటలో జ్ఞానభాగమే ఉపయోగపడునది. కనుక దానికి శ్రేష్ఠత్వము సిద్ధించినది. ఈ జ్ఞానభాగమే లోపించిననాడు ఆ ద్రవ్యమయ యజ్ఞములన్నియును బంధనములకే కారణములగును. పోనీ ఆ యజ్ఞములను స్వరూపతః వదలివేయుదమన్న వీలులేదు. చేసియేతీరవలయును. చేసియేతీరవలసినవియగు ద్రవ్యమయ యజ్ఞములను చేసియును, బంధనములోపడకుండనుండుటకు ఉపయోగపడునది జ్ఞానభాగమే గనుక, ద్రవ్యమయయజ్ఞము కంటె జ్ఞానయజ్ఞమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది. ఈ తత్త్వము తెలిసినవాడు కర్మ చేయును; విముక్తుడగును. చేయబడినకర్మ దానిలో అంతర్హితమైయున్న జ్ఞానములో విలీనమగుచున్నది. కనుక సమస్తకర్మలును జ్ఞానములో విలీనమగుచున్నవి అని చెప్పబడినది.

అవతారిక :-

ఈ జ్ఞానము లభించు విధానము చెప్పుచున్నాడు -

శ్లో॥ తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన
పరిప్రశ్నేన సేవయా ।
ఉపదేక్ష్యన్తి తే జ్ఞానం
జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః ॥ 34

ప. వి :— తత్, విద్ధి, ప్రణిపాతేన, పరిప్రశ్నేన, సేవయా, ఉపదేక్ష్యన్తి, తే, జ్ఞానం, జ్ఞానినః, తత్త్వదర్శినః,

టీక :—

తత్ = ఆ జ్ఞానమును,
ప్రణిపాతేన = సాష్టాంగ నమస్కారముచేతను,
పరిప్రశ్నేన = సంశయములు తీరువరకును వేయు ప్రశ్నలచేతను,
సేవయా = సేవచేతను,
విద్ధి = తెలిసికొనుము,
జ్ఞానినః = జ్ఞానులును,
తత్త్వదర్శినః = తత్త్వదర్శులును (అయిన),
తే = వారు,
జ్ఞానం = జ్ఞానమును,
ఉపదేక్ష్యన్తి = ఉపదేశించెదరు.

తా. ఆ జ్ఞానమును జ్ఞానసంపన్నులును భగవద్దర్శనము పొందిన వారును అయిన మహాత్ముల సన్నిధికిపోయి, సాష్టాంగ నమస్కారము చేతను, చక్కగ ప్రశ్నలు వేయుటచేతను, సేవచేయుటచేతను తెలిసికొనుము. నీ శ్రద్ధాభక్తులకు సంతోషించి నీకు వారాజ్ఞానమును ఉపదేశింతురు.

అమృతవాహిని :—

పైన చెప్పబడిన జ్ఞానము మహాత్ముల అనుగ్రహముచేత లభించవలసినదే. ఇంకొకవిధముగ సాధ్యముకాదు. కేవలము శాస్త్రాధ్యయనము చేతనే జ్ఞానము సంపాదించుకొందమన్న, "శాస్త్రజ్ఞానం బహుక్లేశం,బుద్ధేశ్చలనకారణమ్, గురుద్వారా హరింబుద్ధ్వా విరమేత్సర్వకర్మసు" 'శాస్త్రమువలన సంపాదింప

బడు జ్ఞానము చాలకష్టములకు హేతువు. బుద్ధికూడ చలించును. విపరీతజ్ఞానము సంభవించును. కనుక గురువు దగ్గరకుపోయి భగవంతునిగూర్చి తెలిసికొనవలయును. ఇంతకంటె మిగిలిన ప్రయత్నములన్నియును విరమించ వలసినది' అని శాస్త్రములలోనే చెప్పబడినది.

ఇదే భావమును తెలియపరచుచు, ఉపనిషత్తు చెప్పినది - "ఉత్తిష్ఠత ! జాగ్రత ! ప్రాప్యవరాన్ నిబోధత !" 'లెమ్మా ! మేలుకొమ్మా! శ్రేష్ఠుల దగ్గర జేరి జ్ఞానమెరిగి క్షేమపడుము! 'అని. కనుక యథార్థమైన పరమార్థజ్ఞానము కావలయునన్నచో పూర్తిగ పరమార్థానుభవముగల మహాత్ముల నాశ్రయించ వలసినదే. ఎవరివద్దకుపోయి జ్ఞానమును పొందవలయునో, ఎవరు జ్ఞానము నుపదేశించ నర్హులో వారిని ఈ శ్లోకములో వర్ణించినాడు పరమాత్మ - జ్ఞానులు, తత్త్వదర్శులు అని. ఈ రెండువిశేషణములును సార్థకములు. అట్టి మహాత్ములసన్నిధికి పోయి తెలిసికొనవలయును. ఎట్లు తెలిసికొనవలయును ? -

ప్రణిపాతము : విశ్వాసముతో, శ్రద్ధాభక్తులతో దండము వలె పాదములచెంత పడవలెను. దీనినే ప్రణిపాత మందురు. ఇది అభిమానత్యాగమును సూచించును.

పరిప్రశ్నము : భగవత్తత్త్వమును తెలిసికొనవలయు ననెడి నిజమైన కాంక్షతో శ్రద్ధా భక్తి విశ్వాసపూర్వకముగా తనకు అవగతముగువరకును అడుగుట పరిప్రశ్న మనబడును -

ఈశ్వర తత్త్వమునుగూర్చి, జీవతత్త్వమునుగూర్చి, ప్రకృతి తత్త్వముగూర్చి విషయము బాగుగ తెలియువరకును ప్రశ్నలు వేయవలయును. తానెవడు ? సంసారమననేమి ? ఈ దుఃఖములు, బంధనములు కలుగుటకు కారణమేమి ? ఇవి పోవు మార్గమేమి ? భగవంతుడన నెవరు ? ఆయనకును మనకును సంబంధమేమి ? బంధనమననేమి ? ముక్తియననేమి ? భగవంతుని పొందుటకు ఉపాయమేమి ? - ఇట్టి ప్రశ్నలువేసి, విషయములను స్పష్టముగ తెలిసికొనవలయును.

తెలిసికొనవలయుననెడి సదుద్దేశముతో ప్రశ్నలమీాద ప్రశ్నలువేయుటే పరిప్రశ్నమగును. తర్కముసకో, వితండవాదమునకో, పరీక్షచేయుటకో, ప్రశ్నలు వేయరాదు.

సేవ : శ్రద్ధాభక్తివిశ్వాసములు పూర్తిగ కలిగి, ఆచార్యుని సన్నిధిలో నివసించుట, ఆజ్ఞలను పాలించుట, వారి మానసిక భావములను, ఉద్దేశములను గమనించి, అనుగుణముగ మెలగుట, వారి శరీరమునకు సుఖమును గలిగించుటకే అన్నివిధముల ప్రయత్నించుట - ఇట్టి కార్యక్రమము సేవ అనబడును.

శిష్యులు మూాడువిధములని పెద్దలు చెప్పుదురు - ఉత్తములు, మధ్యములు, అధములు అని.

గురువుయొక్క భావములు గురువు చెప్పకముందే గ్రహించి శ్రద్ధాభక్తులతో సేవచేయువారు ఉత్తములు.

గురువు చెప్పకముందు గ్రహింప లేకపోయినను, గురువు చెప్పినతరువాత అయినను, శ్రద్ధాభక్తులతో సేవచేయువారు మధ్యములు. గురువు చెప్పినతరువాతకూడ, శ్రద్ధాభక్తులు లేక, తప్పదుగదాయని సేవచేయువారు అధములు - శ్రద్ధాభక్తులు లేకపోవుటయేగాక గురువు చెప్పినతరువాతకూడ ఎట్లును సేవచేయనివారును, చేయకపోగా తిరస్కరించువారును, తిరస్కరించుటతో ఆగక వ్యతిరేకముగా దుష్ప్రచారమును చేయువారును - ఇట్టివారు ఏతరగతిలో చేరుదురో శాస్త్రములలో లేదు.

మహాత్ములు కరుణాస్వరూపులు గదా! ప్రణిపాతము, పరిప్రశ్నము, సేవలు - చేయుచునే తెలిసికొనవలయునా? ఇవి లేకుండ తెలిసికొనుటకు వీలులేదా? చెప్పరా? వారికి కూడ గౌరవముపై ఈ కాంక్ష, ఈ భేదభావము ఎందుకుండ వలయును? - ఇట్టి సందేహములు చాలమందికి కలుగు చుండును.

యథార్థమైన పరమాత్మానుభవము కలిగినవారికి ఏవిధమైన కాంక్షలుగాని, భేదభావములుగాని, రాగద్వేషములు గాని ఎంతమాత్రమును ఉండవు. వారు ఇవన్నియును కోరరు. కాని భగవద్విషయికమైన ఉపదేశము పొందుటకు శ్రద్ధ, భక్తి, విశ్వాసము, సరళత్వము, అభిమానరాహిత్యము మొదలగు లక్షణములే అర్హతను తెలియజేయునవి. అర్హతలేనివారికి ఉపదేశించరాదు. ఉపదేశించినను వృథాయగును; అంత

మాత్రమేగాక విపరీతఫలమును గూడ ఇచ్చును. కనుక అర్హతలేనివారికి చెప్పకపోవుటలో వారి కరుణయే వ్యక్తమగుచున్నది.

రోగికి జ్వరము తగ్గిన లక్షణములు కనుపడినయెడల వైద్యుడు పథ్యమును పెట్టించును. ఆ లక్షణములు కనుపడక, జ్వరమున్నట్లు తోచినయెడల, ఎంత అడిగినను, పథ్యమును పెట్టించడు. రోగికి పథ్యమును పెట్టించుటకును, పెట్టించకపోవుటకును కూడ వైద్యునకు రోగియందు గల కరుణయే కారణమైనట్లు, ఇచ్చుట గురువునకును కరుణయే హేతువు. అదియునుగాక, అడిగెడివారు చేయు గౌరవమర్యాదలు మహాత్ములకు ఆవశ్యకములు కాకపోయినను, అభిమానము, దౌర్జన్యము, పరీక్షాదృష్టి, కపటభావము - ఇట్టి లక్షణములు కనుపడినయెడల, ఆ మహాత్ముల పరిశుద్ధాంతఃకరణములో ఉపదేశముచేయవలెననెడి ప్రవృత్తి కలుగదు. కాబట్టి తత్త్వజ్ఞానము కావలయుననువారు అవశ్యము ఈ లక్షణములు కలిగియుండియే అడుగవలయును.

లేగదూడ ఆకలితో 'అంబా !' అని అరచినవెంటనే ఆ ధ్వని వినిన ఆవునకు స్తనములయందు పాలు చేపువచ్చినట్లు, ప్రశ్న వేయువాని లక్షణములు వాత్సల్యపరిపూర్ణములైన మహాత్ముల అంతఃకరణములలోని జ్ఞానసముద్రమును ఒక్కసారిగాడుప్పొంగి ప్రవహింపజేయును. కాబట్టియే శ్రుతికూడా "తద్విజ్ఞానార్థం సగురుమేవాభిగచ్ఛేత్, సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం

బ్రహ్మనిష్ఠం" 'తత్త్వజ్ఞానము కావలయునెడల, వాడు సమిధలు చేతబట్టుకొని, శ్రోత్రియుడు బ్రహ్మనిష్ఠుడు అయిన గురువునే ఆశ్రయించవలయును' అని చెప్పుచున్నది.

గీతలోని శ్లోకములోనున్న 'జ్ఞానినః', 'తత్త్వదర్శినః' అను రెండు విశేషణములకును ఈ శ్రుతియందున్న 'శ్రోత్రియం' 'బ్రహ్మనిష్ఠం' అను రెండు విశేషణములకును ఏమియును భేదము లేదు.

'జ్ఞానినః తత్త్వదర్శినః' అని బహువచనము ప్రయోగించుటచేత, 'అనేకులగు మహాత్ములవద్దకు పోయి తెలిసికొనవలసినది' అని పరమాత్మ చెప్పినట్లు కొంతమంది వ్యాఖ్యానించుచున్నారు. ఆ భావము సమంజసముగా లేదు. ఆ బహువచన ప్రయోగము అట్టి మహాత్ములయందు ఆదరభావము కొరకేగాని, పెక్కుమందిని అడుగవలసినదిగ ఆదేశించుటకు కాదు. అయితే, ఆశ్రయించవలసినది ఒక్క గురువునే అయినను, శాస్త్రము ఒకవిధమైన అవకాశము ఇచ్చినది. ఏమంటే, ఏభ్రమ ప్రమాదములచేతనైనను ఒకరిని ఆశ్రయించిన తరువాత, కొంతకాలమునకు వారిలో పరమార్థమునకు వ్యతిరేక లక్షణములు కనుపడినయెడల, వారిని త్యజించి సరియైనవారిని ఆశ్రయించవచ్చును.

అంతేకాక, క్రమశిక్షణ ప్రకారము శాస్త్రజన్యజ్ఞానము పొంది, భగవత్ప్రాప్తిమాత్రము లభించక ఉన్నవారిని కూడ అవసరమునకు ఆశ్రయించి, కొంతవరకు లాభము పొంద

వచ్చును. కాక శిష్యుడుగ కూడ నుండవచ్చును. అట్టి సందర్భమున సాధకుడు ఆ మొదటివారియందు గౌరవ ప్రపత్తులను విడువకనే, పరమార్థానుభవము పొందిన వేరొక ఆచార్యుని ఆశ్రయించవచ్చును.

మరియు, కొంతవరకు జ్ఞానముకలిగి, చక్కని మార్గములో, త్రికరణశుద్ధిగ సాధన చేయుచుండువారిని ఆశ్రయించి కూడ సాధన ప్రారంభించవచ్చును. కాని, అక్కడ శిక్షణ పూర్తి అయిన తర్వాత, అంతకు పైవారివద్దకు పోయి ఆశ్రయింపవచ్చును; నిరభిమానులైన గురువులు కొందరు తమంతతామే, తమకంటె సమర్థులైనవారివద్దకు పంపుదురు.

కాక, ఒక్కొక్కప్పుడు సమర్థులైన గురువులుకూడ శిష్యుని అభిమానము పోవుటకో, ఇంకను ఇట్టి అనేక కారణాంతరములచేతనో, తమ శిష్యులను ఇతరులవద్దకు పంపి జ్ఞానోపదేశము చేయించుటకూడ కద్దు.

వ్యాసులవారు తమ శిష్యుడును, కుమారుడును అయిన శుకుని, తమ శిష్యుడైన జనకునివద్దకు పంపినారు.

ఇట్టి ప్రత్యేక కారణములున్న తప్ప పరిపూర్ణభగవదనుభవము గలవారు లభించినప్పుడు మరల ఇంకొకరిని ఆశ్రయించరాదు.

శ్లో॥ యత్ జ్ఞాత్వా న పున ర్మోహ
మేవం యాస్యసి పాణ్డవ !
యేన భూతా న్యశేషేణ
ద్రక్ష్య స్యాత్మ న్యథో మయి ॥ 35

ప. వి :— యత్, జ్ఞాత్వా, న, పునః, మోహం, ఏవం, యాస్యసి, పాణ్డవ, యేన, భూతాని, అశేషేణ, ద్రక్ష్యసి, ఆత్మని, అథో, మయి.

టీక :—

పాణ్డవ ! = ఓ అర్జునా !
యత్ జ్ఞాత్వా = ఏ జ్ఞానమును పొంది,
పునః = మరల,
ఏవం మోహం = ఇట్టి మోహమును,
న యాస్యసి = పొందవో,
యేన = దేనిచేత,
అశేషేణ = సమస్తమైన,
భూతాని = భూతములను,
ఆత్మని = నీయందును,
అథో = అలాగుననే,
మయి = నాయందును,
ద్రక్ష్యసి = చూడగలవో (అట్టిది ఈ జ్ఞానము).

తా. అర్జునా ! ఈ జ్ఞానమును పొందిన తరువాత మరల నీ విట్టి మోహమును పొందవు. ఈ జ్ఞానముచేత సమస్త భూతములను నీ యందును, అట్లే నాయందును చూడగలవు.

అమృతవాహిని :-

"అర్జునా ! అట్లు మహాత్ముల సన్నిధికిపోయి పొందిన జ్ఞానము ఎంతటి మహిమకలదో తెలియునా ? ఆ జ్ఞానము లభించిన తరువాత, ఇప్పుడు నీకు కలిగిన అజ్ఞానజనిత మోహము మరల ఎన్నటికిని నీకు కలుగదు."

అర్జునునకు కలిగిన మోహము కొందరు తనవారు, మరికొందరు పరులు అనెడి మమకారము. తనవారి నింత మందిని చంపవలసివచ్చినదే అను దుఃఖమును, తనవారంద రును చనిపోయిన తరువాత తన కా రాజ్యము వచ్చినను, ఎవరు చూచి సంతోషింతురు అను అసంతృప్తియును, కుల ములోనున్న పెద్దలును యువకులును మొత్తము పురుషులం చనిపోయినయెడల, నిగ్రహము లేకను, చెప్పువారు లేకను కులస్త్రీలు చెడిపోదురే అను ఆందోళనమును, కులస్త్రీలు చెడిన వర్ణసంకరము, అధర్మము వ్యాపించిపోవునే అను పాపభీతియును, వర్ణసంకరమైన యెడల వర్ణసంకరపు సంతా నము పెట్టిన పిండోదకములు ముట్టక పితరులు అధోగతిని కూలుదురే అను బాధయును, ఇన్ని అనర్థములకును కారణ మైన ఈ ఘోరయుద్ధము చేయుటచేత తమకు పాపమే లభించ గలదన్న భయమును, పోనిమ్మని చేసినను యుద్ధములో జయము తమకే లభించునో, శత్రువులకే లభించునో అను సంశయమును - ఇట్టివన్నియును అర్జునుని హృదయమును అన్నివైపులనుండి చుట్టుముట్టి కలచుచుండెను.

ఈ భయంకరమైన అవస్థకు కారణము యథార్థమైన జ్ఞానము లేకపోవుటయే. కనుక అట్టి జ్ఞానము కలిగిననాడు ఈ మోహామంతయును పోవును. మరల ఎన్నిటికిని రాదు. ఎన్ని కష్టములు, నష్టములు పడినైనను, అభిమానము పూర్తిగ విడిచి మానవుడు ఈ జ్ఞానమునే సంపాదించి తీరవలయునని కృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు.

జ్ఞానము కలిగిన తరువాత మరల ఈ మోహామురాదు అని చెప్పుటలో భావమేమనగా - ఈ జ్ఞానము నిత్యమైనది. సూర్యుడు ఉదయించుటతోనే అంధకారము ఎట్లు పూర్తిగ పోవుచున్నదో, అట్లే హృదయాకాశమున జ్ఞానసూర్యుడు ఉదయించుటతోనే, మోహాంధకారము పటాపంచలై పోవును. అయితే, ఈ ప్రాకృత సూర్యుడు ఉదయించిన తరువాత అస్తమించుటయును, మరల అంధకారము వచ్చుటయును కలదు. కాని జ్ఞానసూర్యుడు ఒకసారి ఉదయించిన తరువాత అస్తమించుట యనునది లేనే లేదు; అందుచే పోయిన ఈ మోహాంధకారము మరల వచ్చుట యనునదియు లేనే లేదు. యథార్థమైన భగవత్తత్త్వజ్ఞానము నిత్యమైనది, అచలమైనది. కనుక పెద్దలవద్దకుపోయి ఈ జ్ఞానమును సంపాదించుకొనవలసినదిగ అర్జునుని హెచ్చరించుచున్నాడు పరమాత్మ.

ఇంకను "ఈ జ్ఞానము కలిగిన తరువాత సర్వభూతములను నీయందును, అట్లే నాయందును చూడగలవు" అని

చెప్పుటలో పరమాత్మ ముఖ్యమైన రెండు సమస్యలను పరిష్కరించినాడు.

బ్రహ్మముకాక ఈ జగత్తును, జీవులును సత్యముగ ఉన్నారా, లేరా అనునది ఒకటి.

మానవుడు పరమాత్మను అనుభవించునప్పుడు-సమాధి దశలో - ఈ ప్రపంచము గోచరించునా, గోచరింపదా అనునది రెండు.

ఈ రెండు సమస్యలును ముముక్షువులకు చాల అవసరమైనవి. కాబట్టి వీటిని పరిశీలింతము.

బ్రహ్మముకాక ఈ జగత్తును, జీవులును ఉన్నారా లేరా అనునది ముందు చూతము.

ఈ శ్లోకములో "ఈ జ్ఞానము కలిగిన తరువాత నీయందును నాయందును ఈ సకలచరాచర భూతములను చూడగలవు" అని కదా చెప్పబడినది !

ఎట్టి జ్ఞానము కలిగిన తరువాత ? పరిపూర్ణజ్ఞానము కలిగిన తరువాత. ఇంతటి మహత్తరమైన స్థాయిలో ఉన్న జ్ఞానికూడ ఈ ప్రపంచమును జీవులను చూచును అని చెప్పినప్పుడు, ప్రపంచమును, జీవులును కనిపించుట భ్రాంతిమూలకమేగాని, యథార్థము కాదని చెప్పుట నిరాధారమైనదిగ నిరూపింపబడినది.

"ప్రపంచమును, జీవులను చూడగలవు" అని చెప్పుటలోనే అవి సత్యముగా ఉన్నట్లు తేలుచున్నది. సత్యముగా లేనిచో

వానిని చూడగలవని ఎట్లు చెప్పినాడు ? లేనివానిని భ్రాంతిచేత చూతువని చెప్పినాడా ? కాదు. ఇది భ్రాంతిలేని జ్ఞానమేగదా!

ఈ ఒక్క శ్లోకమేగాక, గీతలో ఇంకను పలుచోట్ల ఈ శ్లోకార్థమువచ్చు శ్లోకములుగలవు. ఉదాహరణమునకు రెండు చూపెదము.

ఆరవ అధ్యాయములో ఇరువది తొమ్మిదవ శ్లోకము - "సర్వభూతస్థ మాత్మానం, సర్వభూతాని చాత్మని, ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః" 'యోగము చేత పొందబడిన పరమాత్మ గలవాడు. అనగా పరమాత్మను పొందినయోగి సర్వత్ర సమదృష్టి కలవాడగుచు పరమాత్మ యందు సర్వభూతములను, సర్వభూతములయందు పరమాత్మను చూచుచున్నాడు.'

దీని తరువాతి ముప్పదియవ శ్లోకము - "యోమాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి - తస్యాహం నప్రణశ్యామి, సచమే నప్రణశ్యతి" 'ఆ విధముగా నెవడు సర్వభూతములయందు నన్నును, నాయందు సర్వభూతములను చూచుచున్నాడో, అట్టివానికి నేను ఎప్పుడును కనుపించుచునే ఉందును. నాకు వాడు కనుపించుచునే ఉండును' అనియును చెప్పినాడు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ.

ఇంకను చూడుడు - ఇట్టి జ్ఞానమునకు సంబంధించినదే శ్రీభాగవతమున ఏకాదశస్కంధమున రెండవ అధ్యాయ

ములో నలుబదియైదవ శ్లోకమున చెప్పబడినది. "సర్వభూతేషు యఃపశ్యేత్ భగవత్ భావ మాత్మనః, భూతాని భగవత్యాత్మ న్యేష భాగవతోత్తమః" 'ఎవడు సర్వభూతములందును పరమాత్మనే చూచుచున్నాడో, తన కాత్మస్వరూపుడైన పరమాత్మయందే సర్వభూతములను చూచుచున్నాడో వాడే భాగవతోత్తముడు' అని.

దీనినిబట్టి చూచినచో కృష్ణపరమాత్మ గీతలో తత్త్వత్రయమునే ప్రతిపాదించినాడు- పరమాత్మ సత్యము, జీవులు సత్యము, ఈ ప్రపంచము సత్యము అనియే చెప్పినాడు - అని స్పష్టపడుచున్నది.

అసలు జ్ఞానమనగా ఉన్నవస్తువును, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును చూచుట కుపయోగపడునది. అట్లుపయోగపడకపోయినచో అది అజ్ఞానమే. లేనివస్తువు ఉన్నట్లు కనుపించుట ఎట్టి భ్రాంతియో, ఉన్నవస్తువు కనుపించక పోవుటకూడ అట్టి భ్రాంతియే.

ఇక సమాధిని గురించి పరిశీలింతము.

సమాధిలో ఈ ప్రపంచము గోచరించదనియు, మరల వెలికి వచ్చినతరువాత గోచరించుననియు కొందరు చెప్పుదురు. ఇదికూడ్య నిరాధారమైన సిద్ధాంతమే. సరియైన సమాధి అయినచో, లోపలకుపోవుట వెలికి వచ్చుట అని ఉండునా ఏమి? ఒకసారి పరమాత్మను స్పృశించిన మనస్సు మరల

పరమాత్మను విడిచి వెలికి ఎట్లువచ్చును? వెలికివచ్చినదనినచో అది పరమాత్మను అనుభవించ లేదన్న మాట. "అంబుజోదర దివ్య పాదారవింద చింతనామృతపాన విశేష మత్తచిత్త మేరీతి నితరంబు జేరనేర్చు" అని ప్రహ్లాదు డనలేదా!

అయితే, కొంతమంది మహాత్ములు పరమాత్మను పూర్తిగా అనుభవించికూడ, కేవలము పరమాత్మ చేతిలో పరికరమాత్రులై, పరమాత్మ ఆజ్ఞచేత మరల ప్రపంచములో వ్యవహరించుచుందురు. కాని వారి మనస్సు ప్రపంచముతో అంటిపెట్టుకొనియున్నట్లు బాహ్యమునకు ఎంతకనుపించినను, పరమాత్మలో విలీనమయియే ఉండును. వారి పరమార్థాను భవమునకు ఆవగింజంతకూడ కొరత ఉండదు. ఇట్టి స్థితియే సరియైనసమాధి. అప్పుడప్పుడు సమాధిలోనికిపోవుట, మరల వెలికి వచ్చుచుండుట అనుస్థితి పరిపూర్ణసమాధి కాదు. "పానీయంబులు ద్రావుచున్, గుడుచుచున్, భాషించుచున్, హాసలీలానిద్రాదులు సేయుచున్, తిరుగుచున్, లక్షించుచున్, సంతత శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద సంధానుండై మరచెన్ సురారిసుతు డేతద్విశ్వమున్ భూవరా!" అను ప్రహ్లాదునిస్థితియే ఆదర్శము. అదియే నిజమైన సరియైన పరిపూర్ణమైనసమాధి. ప్రపంచములో తిరుగుచు,అన్నివ్యవహార ములను చేయుచు, ప్రపంచమును మరచినాడట! ఆహా! ఎట్టిదశ! ఇట్టిస్థితి సామాన్యుల కెట్లు అర్థమగును? దీనిని సహజసమాధి అనికూడ అందురు. నిజమునకు భ్రాంతిరహిత

జ్ఞానమనగా ఇదియే. ఈశ్లోకములో కృష్ణపరమాత్మ చెప్పినది ఇట్టిజ్ఞానమే.

అయితే, కొంతమంది పండితులు "యద్ జ్ఞాత్వా నపున ర్మోహ మేవం యాస్యసి పాండవ!" అన్నచోట వేరొక విధముగ అర్థము వ్రాసినారు. ఏమంటే, "అర్జునా! ఆచార్యునిచే ఉపదేశింపబడిన ఇట్టి జ్ఞానప్రకారమును తెలిసికొనిన పిమ్మట మరల ఇట్టి 'నేను, నావారు' అను అహంకార మమకారరూపమగు మోహమును పొందబోవు. ఇట్టి జ్ఞానము వలన బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతములగు సమస్తభూతములను నీయందు చూడగలవు. అనగా, వాసుదేవుడనగు నాకును క్షేత్రజ్ఞులు (జీవులు) అనబడు భూతములకును సమస్త వేదాంతములయందును ప్రతిపాదింపబడిన ఐక్యమును కనుగొందువు, 'సర్వం బ్రహ్మ' అను నిశ్చయము కలుగునన్న మాట" - ఇదీ వారుచెప్పిన అర్థము -

ఒకవిధముగా వీరును తత్త్వత్రయమును ఒప్పుకొనక తప్పలేదు. ఐతే, సూటిగా ఒప్పుకొనక తలచుట్టును చేయి త్రిప్పి ముక్కును చూపించినట్లు కొంచెము డొంకతిరుగుడుగా ఒప్పుకొనినారు. మొత్తముమీద భ్రాంతిరహిత జ్ఞానము కలిగిన తరువాతకూడ పరమాత్మ, జీవులు, ప్రపంచము గోచరించునని ఒప్పుకొనినారు. అయితే, ఈజీవులు, ప్రపంచము పరమాత్మలో ఐక్యమైనట్లు గోచరించునట. ఇది విశిష్టాద్వైతము

నకును అద్వైతమునకును వారు జాగ్రత్తగ ఉంచుకొనగలిగినా మనుకొనిన భేదము.

దీనినిబట్టి పరమాత్మలో జీవులు ఐక్యమైన తరువాత కూడ వస్తునిచతుణ గోచరించుచుండుననకూడ వీరు ఒప్పు కొనినట్లయినది. అట్లు ఒప్పుకొని పరమాత్మ తప్ప ఈ జీవులు, ప్రపంచము మిథ్యయని ఈశ్లోకమునిరూపించినట్లు సమర్థించినా మని తృప్తిపడినారు. ఇది ఎట్లున్నదనగా, ఒకనికి జబ్బు చేసి, సంధిపుట్టి తాను త్రాగు పాలలోను, నీటిలోను పురుగు లున్నట్లు కనుపించినదట. ఆ సంధి పోవుటకు వైద్యుడు మందుఇచ్చి, కొన్నిరోజులు గడచినతరువాత ఆరోగితో "ఆ పురుగులు కనుపించుట పోయినదా?" అని అడుగగా, "ఆ. ఇబ్బందిలేదు, సంధికుదిరినది. మీరు మందుఇచ్చుటకు పూర్వము పురుగులు పాలపైని తేలియాడుచు కనుపించెడివి. ఇప్పుడు ఆ పాలలో కలిసిపోయి తిరుగుచున్నట్లు కనుపించు చున్నవి" అని చెప్పినాడట! అట్లున్నది ఈ వ్యాఖ్యానము.

పురుగులు ఏమియును కనుపించకుండ పోయినప్పుడు నిజముగా జబ్బుకుదిరినట్లు గుర్తుగాని, ఆ పురుగులు అట్లే ఉండి పైగా పదార్థములలో కలిసిపోయినట్లు కనుపించిన జబ్బుకుదిరినదని చెప్పుట కుదురునా?

అట్లే, ఈ ప్రపంచము, జీవులు మిథ్యయగుటే శాస్త్ర రీత్యా సత్యమయినచో- ఈప్రపంచము జీవులు ఉన్నట్లు కనుపించుట శాస్త్రరీత్యా భ్రాంతియే అయినచో - సరియైన

జ్ఞానము కలిగిన తరువాత అట్టి భ్రాంతిపోయి, అది కనుపించకపోవలయును. అట్లు కనుపించకపోకపోగా, పరమాత్మలో ఐక్యమైనట్లుకూడ కనుపించినచో, ఆ జ్ఞానము ఎట్టి జ్ఞానము ?

ఉన్నపదార్థములకు ఐక్యముగాని లేనిపదార్థములకు ఐక్యమేమి ? ఉన్నవస్తువును తీసికొనిపోయి లేనివస్తువులో కలుపుమని చెప్పినచో ఎట్లు కలుపుట ? ఆకాశకుసుమము రసముతీసి, దానిలో కర్పూరము రంగరించి తలనొప్పికి రాచుకొమ్మనిన ఎట్లు ? ఎన్నటికిని ఆమందు రాచుకొనుటయు జరుగదు. వీని తలనొప్పి పోవుటయును జరుగదు.

ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధము పెట్టి, పిండములు కలుపుటకు ఏ చెరువుకో, కాలువకో పోవునుగాని, తన ఇంటి ప్రక్కపట్టిపై దాపులో ఉన్నదిగదా అని ఎండమావులలో కలిపి వచ్చునా ? కలుపుటకు అచ్చట నీరుండినగదా ! ఊరకే అచ్చట భూమిమీదపారవైచి రావలసినదే. సంప్రదాయము పోషించుకొనుటకు మూలములో లేకపోయినను ఇట్టి అర్థములు చెప్పవలసివచ్చుననిన, అసలు సంప్రదాయమనగా ఏమి ? శాస్త్రములలో ఏది ఉండిన అదియే సంప్రదాయము. మన ఉద్దేశముగాక, శాస్త్రములలో ఉన్నదానిని, మనలను చేయుమని చెప్పినదానిని అనుసరించుటయే నిజమైన సంప్రదాయము.

మహాసమాధిలోనైతము ప్రపంచము గోచరించు ననుట

సరియైన సిద్ధాంతము. ఈ సందర్భముగ మహాభారతములోని ఈక్రింది విషయము గమనింపవలసినది.

కౌరవులకును పాండవులకును సంధికుదురక, యుద్ధము జరుగుటయే నిశ్చయమని తలచిన ధృతరాష్ట్రుడు ఒకనాడు తన మానసిక వేదనను నివారించుకొనుటకు సనకసనందనాదు లలో ఒకరగు సనత్సుజాతులు అను మహాత్ముని ధ్యానించెను. వెంటనే ఆ మహాత్ముడు దర్శనమిచ్చి మాట్లాడినాడు. మరల ఇంకొకమారు ఇట్లే పరితాపపడి, తన తండ్రియైన వ్యాస భగవానుని స్మరించెను. ఆ మహాత్ముడుకూడ వెంటనేవచ్చి, దర్శనమిచ్చి మాట్లాడినాడు. ఇచ్చట మనకు కావలసిన విషయమేమనగా, సర్వకాలసర్వావస్థలయందును భగవద్ధ్యాన ములోనే మునిగియుండి 'సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ' అనువిధముగా, ఎట్టిసంకల్పములును- దుష్ట సంకల్పము లేకాదు, మంచిసంకల్ప ములుకూడ లేక,అమనస్కులై, జీవన్ముక్తులైన మహాత్ములు ఎచ్చటనో ధృతరాష్ట్రుడు తమ్ము తలచుకొన్న విషయమును ఎట్లు గ్రహించగలిగినారు ?

వ్యాసభగవానుల మానసిక దశయందును, సన త్సుజాతుల మానసిక దశయందును ఎవరికిని సందేహము ఉండదు; ఉండరాదు. సనత్సుజాతులనగా బ్రహ్మమానసిక పుత్త్రులు. జ్ఞానములో వారిని మించిపోవుటకు దేహధారులకు అవకాశము లేదు. ఇక వ్యాసభగవానుడందమా, కేవలము జ్ఞాన శాఖలో, ప్రపంచమునకును, మహర్షులకునుగూడ ప్రబోధము

చేయుటకు ప్రత్యేకముగ వచ్చిన భగవదవతారము. ఇట్టి వీరు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును భగవంతునియందే లీనమై, బ్రహ్మానందములో మునిగియుందురేగాని, ఎచ్చట ఎవరు తమ్ము తలచుకొనుచున్నారో అను ఆలోచనలో ఉండరుగదా! అట్టి మహాత్ములకు ఇచ్చట ధృతరాష్ట్రుడు తలచుకొనినది ఎట్లు తెలిసినది? పరమాత్మతోపాటు ఈజీవులు, ఈప్రపంచము కూడ సత్యమనియును, అట్టి పరిపూర్ణ జ్ఞానము లభించిన తరువాత, మహాసమాధిలోకూడ, ఈ ప్రపంచము గోచరించు చునే ఉండుననియును దీనిచే స్పష్టపడినది. కృష్ణపరమాత్మ ఈ శ్లోకములో చెప్పినది ఇట్టి జ్ఞానమే.

పై ఆధారములనుబట్టి చూచినచో, పరమాత్మను అనుభవించునప్పుడు ప్రపంచము గోచరించదనియు, ప్రపంచ మును చూచుచున్నప్పుడు పరమాత్మ గోచరించదనియు చేయ బడు వాదము నిరాధారమైనదని స్పష్టపడినది.

అ వ తా రి క :_

ఇంకను ఈ జ్ఞానముయొక్క మహిమను వర్ణించు చున్నాడు పరమాత్మ.

శ్లో॥ అపి చే దసి పాపేభ్యః
సర్వేభ్యః పాపకృ త్తమః।
సర్వం జ్ఞానప్లవేనై వ
వృజినం స న్తరిష్యసి ॥ 36

ప. వి :— అపి, చేత్, అసి, పాపేభ్యః, సర్వేభ్యః, పాపకృత్తమః, సర్వం, జ్ఞానప్లవేన, ఏవ, వృజినం, సన్తరిష్యసి.

టీక; —

(త్వం = నీవు,)
సర్వేభ్యఃపాపేభ్యః = సమస్తమైన పాపులకంటెను,
పాపకృత్తమః అసిచేత్ అపి = మిక్కిలి పాపములను చేసినవాడవైనను,
సర్వం వృజినం = సమస్తమైన పాపమును,
జ్ఞానప్లవేనైవ = జ్ఞానమనెడి తెప్పచేతనే,
సన్తరిష్యసి = లెస్సగ దాటగలవు.

తా. నీవు పాపులందరికంటెను అతిశయించిన పాపములు చేయువాడవైనను, ఈ జ్ఞానమనెడి నావచేత సమస్త పాపములను నిస్సందేహముగ తరించగలవు.

అమృతవాహిని :—

"అర్జునా ! నీవు పాపులకెల్ల మేటియైన పాపివైనను, ఎన్ని ఘోరపాపములు చేసియున్నను, ఆ నీ పాపసముద్రమునకు ఈ జ్ఞానము ఓడవంటిది సుమా ! ఈ జ్ఞానమను ఓడచేత నీ పాపసముద్రమునంతను సులభముగ నిస్సందేహముగ దాటగలవు" అని కృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు.

ఈ శ్లోకములో 'అపిచేత్' అని ప్రయోగింపబడియున్నది. ఈ ప్రయోగము ఏమి తెలియజేయుననగా 'అర్జునా! యథార్థమాలోచించిన నీవు ఎంతమాత్రమును పాపివికావు.

నీవు దైవీసంపద కలవాడవు. ఆసురీసంపద ఈషన్మాత్రమును నీయందు లేదు. అయినను ఈ జ్ఞానము నీవంటి పుణ్యాత్ములనే కాదు; పాపాత్ములనైనను తరింపజేయగలదు. ఇంక నీవంటి పుణ్యాత్ముల విషయము వేరుగ చెప్పవలయునా' అని కృష్ణ పరమాత్మ చెప్పినాడు.

ఇచ్చట ఎంతపాపియైనను ఈ జ్ఞానముచేత తరించగలడు అనుటచే, జ్ఞాని అయినవాడు, పాపములు చేసినను భయము లేదు అని విపరీతార్థము చెప్పరాదు. గతజన్మపరంపరలో గాని, ఈ జన్మలో ఈ జ్ఞానము కలుగుటకు పూర్వముగాని, ఎంతపాపము చేసియున్నను, ఈజ్ఞానము కలుగుటచే, సూర్యుడు వచ్చునప్పటికి అంధకారమువలె పాపములన్నియును నశించ గలవు. ఈపాపము మహాసముద్రమువలె ఉన్నను, ఈ జ్ఞానమను ఓడచేత అతిసులభముగా ఈ పాపసముద్రమును దాట వచ్చును అనియే భావము.

అయితే, అంతమహాపాపికి ఈ జ్ఞానము లభించునా? అట్టివానికి జ్ఞానమందధికారము కలదా? అను సంశయము కలుగవచ్చును. అట్టిదియు ఒక్కొక్కప్పుడు సంభవమే. మహాత్ముల అనుగ్రహలేశముచేతనో, భగవత్కరుణ అదృష్ట ముగానుండి, ఏ అకస్మాత్ సంఘటనలవలననో ఇట్టి జ్ఞానము కలుగుట కద్దు. అదృష్టవశమున ఆ జ్ఞానము లభించవలయునే గాని, ఆ క్షణములోనే అతనికి పాపములనుండి ఉద్ధరణము జరిగితీరును. ఇక వానిని ఎవరును పాపి అనుటకు వీలులేదు.

ఇదే భావముగల శ్లోకము తొమ్మిదవ అధ్యాయములో కలదు - "అపిచే త్సుదురాచారో భజతే మా మనన్యభాక్ సాధురేవ సమంతవ్యః సమ్యగ్వ్యవసితోహిసః" 'ఎంత దురాచారుడైనను అనన్యభావముతో నన్ను పూజించినయెడల వానిని సాధువుగనే తలంచవలయును' అని భావము. ఈ భజనమును, ప్రస్తుతము మనము విమర్శించు జ్ఞానమును ఒకటే. పరమాత్మయందలి అనన్యభక్తినే జ్ఞానమనికూడ పరమాత్మ పలుచోట్ల ఉపయోగించినాడు. కనుకనే భక్తులలో శ్రేష్ఠతము డైన భక్తుని 'జ్ఞాని' అని పేర్కొనినాడు. *

ఇంకొక విధముగ కూడ చెప్పవచ్చును - పాపమనగా ప్రతిబంధకము. కామ్యముగా చేసిన పుణ్యముకూడ భగవదను భవమునకు ప్రతిబంధకమే. కనుక సమస్త పాపములనుండి తరించగలవు అనగా, సమస్త కర్మబంధములనుండి బయట పడగలవు అని భావము.

అవతారిక :-

పరమార్థ విషయము ఏ ఒక్క ఉదాహరణచేతను పూర్తిగ చెప్పుటకు వీలుపడదు. అనగా భావము పూర్తిగ వ్యక్తము చేయుటకు ఏఒక్క ఉదాహరణమును చాలదు. కనుక ఇంకొక ఉదాహరణము కూడ చెప్పుచున్నాడు.

* "ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ !" అను శ్లోకవ్యాఖ్యానము చూడుడు.

శ్లో॥ యథైధాంసి సమిద్ధోఽగ్నిః
భస్మసాత్కురుతేఽర్జున!
జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి
భస్మసాత్కురుతే తథా॥ 37

ప. వి :— యథా, ఏధాంసి, సమిద్ధః, అగ్నిః, భస్మసాత్, కురుతే, అర్జున, జ్ఞానాగ్నిః, సర్వకర్మాణి, భస్మసాత్, కురుతే, తథా.

టీక :—

హే అర్జున ! = ఓ అర్జునా !
సమిద్ధః అగ్నిః = లెస్సగా మండుచున్న అగ్ని,
ఏధాంసి = కట్టెలను,
యథా = ఏవిధముగ,
భస్మసాత్కురుతే = సంపూర్ణముగా భస్మము చేయుచున్నదో,
తథా = ఆవిధముగనే,
జ్ఞానాగ్నిః = జ్ఞానమనెడి అగ్ని,
సర్వకర్మాణి = సమస్తకర్మలను,
భస్మసాత్కురుతే = సంపూర్ణముగా భస్మము చేయుచున్నది.

తా. అర్జునా ! బాగుగ మండుచున్న అగ్ని కట్టెలను ఎట్లు భస్మము చేయుచున్నదో, అట్లే జ్ఞానాగ్ని సమస్తకర్మలను భస్మము చేయుచున్నది.

అ మృ త వా హి ని :—

అర్జునా ! జ్ఞానముయొక్క మహిమ ఎంతటిదో ఇంకను వినుము. మిక్కిలిగా ప్రజ్వలించుచున్న అగ్ని కట్టెలను ఎట్లు దహించి భస్మము చేసివేయునో, అట్లేజ్ఞానము శుభాశుభకర్మలను వాటి వాటి ఫలములైన సుఖదుఃఖములను, ఇన్నిటికిని కారణమైన అవిద్యను పూర్తిగ నాశనము చేయును.

ఈ అధ్యాయములోనే పందొమ్మిదవ శ్లోకములో "జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం" అని ఈ జ్ఞానము యొక్క మహిమ కొనియాడబడినది. జ్ఞానికి సంచితకర్మ నశించుచున్నది. ఆగామి నశించుచున్నది. ప్రారబ్ధము అనుభవించక ఎవరికిని తప్పదు, కాని, జ్ఞానికిమాత్రము శరీరము, బుద్ధి, మనస్సు, ఇంద్రియములు - వీనిమీద అభిమానము లేకపోవుటచే శరీరము అనుభవించుచున్నను అది ఆతనికి అంటదు.

శ్లో॥ నహి జ్ఞానేన సదృశం
పవిత్ర మిహ విద్యతే ।
త త్స్వయం యోగసంసిద్ధః
కాలే నాత్మని విన్దతి ॥ 38

ప. వి :—న, హి, జ్ఞానేన, సదృశం, పవిత్రం, ఇహ, విద్యతే, తత్, స్వయం, యోగసంసిద్ధః, కాలేన, ఆత్మని, విన్దతి.

టీక :—

ఇహ = ఈ లోకమందు,
జ్ఞానేన = జ్ఞానముతో,

సదృశం = తుల్యమైనదియు,
పవిత్రం = (అంత) పవిత్రమైనదియు,
నవిద్యతేహి = (ఇంకొకటి) లేదుకదా!
యోగసంసిద్ధః = కర్మయోగసిద్ధిని పొందినవాడు,
కాలేన = కాలక్రమమున,
ఆత్మని = తనయందు,
తత్ = ఆ జ్ఞానమును,
స్వయం = స్వయముగానే,
విన్దతి = పొందుచున్నాడు.

తా. జ్ఞానమునకు చాలిన పవిత్రమైన దీ లోకమున ఇంకొకటి లేదనుట నిస్సందేహము - నిష్కామబుద్ధితో కర్మయోగము నాచరించి, సిద్ధిపొందినవాడు యథాసమయమున ఆ జ్ఞానమును తన అంతఃకరణమున స్వయముగా పొందుచున్నాడు.

అ మృ త వా హి ని :_

"అర్జునా ! జ్ఞానముతో సరిపోల్చదగిన పవిత్రమైన వస్తువు జగత్తులో ఇంకటి లేదు. జ్ఞానములో ఇంత మహిమ యును, సామర్థ్యముచు కలవు. కనుకనే ఈ జ్ఞానము సమస్త పాపములను భస్మము చేయగలుగుచున్నది."

ఈ లోకములో మానవులు పవిత్రములుగా తలచునవి అనేకములున్నవి. యజ్ఞము, దానము, తపము, పూజ, సేవ, వ్రతములు, ఉపవాసములు, యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణ ధ్యాన సమాధులతో కూడిన అష్టాంగ

యోగమును, శమము, దమము, జపము, ధ్యానము మొదలగు ఎన్నిసాధనలు శాస్త్రములందు చెప్పబడి ఉన్నవో, అవన్ని యును గంగ యమున త్రివేణి భాగీరథి కృష్ణ మొదలగు పవిత్ర తీర్థములును - ఇత్యాదులన్నియును మానవుని పాపములను భస్మముచేసి, మానవుని పవిత్రుని చేయునవే. అయినను, ఇవన్నియును భగవత్తత్త్వజ్ఞానమునకు సరిపోవు. ఇవన్నియును ఆ భగవత్తత్త్వజ్ఞానమును పొందుటకు సాధనములు గనుకను, ఈ జ్ఞానము ఈ సాధనలకన్నిటికిని ఫలస్వరూపము గనుకను, ఈ సాధనలన్నియును ఈ భగవత్తత్త్వజ్ఞానము కలుగుటకు సహాయభూతములు కనుకను, వీనినన్నిటిని కూడ పవిత్రము లని చెప్పుచున్నారు. వీటికి ఈ పవిత్రత ఈ జ్ఞానముయొక్క సంబంధముచేత కలిగినదే. ఈ భగవత్తత్త్వ జ్ఞానము కలిగిన తరువాత మానవులలో దుష్టమైనభావములు దుష్టమైన ఆచరణ ఉండుటకు వీలులేదు. మోసము, చోరత్వము, జారత్వము, అసత్యము, హింస మొదలగు పాపములకు కారణము రాగద్వేషములు. ఈ రాగద్వేషములకు కారణము అహంకార మమకారములు. అహంకార మమకారములకు కారణము మోహాంధకారము. జ్ఞానసూర్యుడు ఉదయించినతరువాత ఈ మోహాంధకారము పటాపంచలై పోవును. "యద్ జ్ఞాత్వా నపునర్మోహ మేవం యాస్యసిపాండవ!" అని ఈఅధ్యాయము లోనే చెప్పబడియున్నది. మోహాంధకారము నశించిననాడు దానిచేత కలిగిన అహంకారమమకారములు, రాగద్వేషములు,

దుష్టభావనలు, దుష్టాచరణము - సమస్తము మాయమై పోవలసినదే. పునాదిచెడునప్పటికి సౌధము కూలవలసినదే కదా! వేరు నశించునప్పటికి వృక్షమునశించక ఎట్లుండును? అట్లే ఇన్ని అనర్థములకును కారణమైన మోహాంధకారము నశించిన తరువాత ఏ ఒక్క అనర్థమును ఉండజాలదు.

ఒక మాయలమారి రాక్షసుడు తనమాయచేత ఒక గ్రామములో అనేక భయంకరపరిస్థితులను కల్పించి ప్రజలకు మహాదుఃఖములను, కష్టములను కలిగించుచున్నాడు. ఆ దుఃఖములను ఆ కష్టములను పోగొట్టుకొనుటకు ఆ ప్రజలు అనేకప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. కాని అవి పోవుటలేదు. ఎందులకనగా, ఆ ప్రజలకు ఆ బాధలు ఈ దుష్టరాక్షసుని దుష్టయోగశక్తులద్వారమున వచ్చుచున్నవని తెలియదు. అందుచేత ఇంకొకవిధముగ వీరెంత ప్రయత్నము చేసినను ఆ విపత్తుతప్పుటలేదు. చివరకు కొంతమంది ఇది ఈ రాక్షసుని కృత్యమే అని గ్రహించి, ఒకనాడు మాయోపాయముచే ఆ రాక్షసుని సంహరించినారు-అంతే - వేరుగ ఏ ప్రయత్నమును అక్కరలేకయే ఆ మాయలన్నియును నశించి, ప్రజలకు సుఖము చేకూరినది.

అట్లే, ఈ మోహాంధకాసురుని సంహారమైనతరువాత ఈ అహంకారమమకారములు సర్వనాశనమైపోవలసినదే. ఈ భగవత్తత్త్వజ్ఞానము మోహాంధకారమును త్రుటిలోనాశనము చేయగలదు. అసలు జ్ఞానము మోహాంధకారమును నాశనము

చేయుటకు ప్రయత్నించవలయునా యేమి ? జ్ఞానభానుని ఎదుట మోహాంధకారము తనంతట తానే నశించును. ఇంతటి ప్రభావముగల ఈ జ్ఞానమునకు జగత్తులో సాటి ఏది గలదు ? కనుక మానవుడు ఎంతప్రయత్నించియును ఈ జ్ఞానమునే సంపాదించవలయును. ఈ జ్ఞానము ఎవరియందు యథార్థముగా కలదో, వారికి సర్వపాపములు నశించుటయే కాదు, వారి మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు, శరీరము, అత్యంతపవిత్రములైపోవును. వారి ప్రతిరోమమునుండియును ఆ జ్ఞానప్రకాశము ప్రజ్వలించుచుండును. కనుక శ్రద్ధాపూర్వకముగ చేయబడిన అట్టి మహాత్ముల దర్శన స్పర్శన సంభాషణ వందన చింతనాదులచేతకూడ మానవులు అట్టి జ్ఞానమును పొంది పరమపవిత్రులగుదురు. కనుక భగవత్తత్వ జ్ఞానమునకు మించిన పరమపవిత్రమైన వస్తు వీలోకమున ఇంకొకటి లేదు.

మూలశ్లోకమున 'ఇహ' అని ప్రయోగింపబడియున్నది. ఇహమనగా ప్రకృతిపరిణామమైన ఈ ప్రకృతిజగత్తు అని భావము.

భగవదితరమైన సృష్టినంతను ఉద్దేశించి ఈ పద ప్రయోగము చేయబడినది. బ్రహ్మలోక పర్యంతము ఎక్కడ వెదకినను ఈ జ్ఞానమునకు సరిపోలిన పవిత్రవస్తువు దొరుకదు. కాని ఈ జ్ఞానమునకు ఫలస్వరూపమైన భగవత్తత్వముకలదు. దానికంటె అని అర్థము రాకుండ 'ఇహ' అని వాడబడినది. కనుకనే, పదవ అధ్యాయములో అర్జునుడు "పరంబ్రహ్మ

పరంధామ పవిత్రం పరమం భవాన్" అనినాడు. మహాభారతములో భీష్ముడుకూడ "పవిత్రాణాం పవిత్రం యోమంగళానాం చ మంగళమ్" అని భగవంతునిగూర్చి చెప్పియున్నాడు. అట్టిపరమాత్మను సాక్షాత్తుగ అనుభవించుటకు కారణమైన ఈ భగవత్తత్త్వ జ్ఞానమునకు మించి ఈ ప్రాకృతజగత్తులో ఇంకొక పవిత్రవస్తువేమియును లేదు అని భావము.

ఈ జ్ఞానము బయటినుండి సంపాదింపబడునదికాదు. పరిశుద్ధమైన నీ అంతఃకరణమునందే, పరమాత్మయొక్కగాని, మహాత్ములయొక్కగాని అనుగ్రహముచేత కలుగవలయును. నిష్కామకర్మయోగముద్వారా పరిశుద్ధమైన అంతఃకరణములో ఇట్టి జ్ఞానము ఉదయించును.

అ వ తా రి క :-

ఈ జ్ఞానమును పొందుటకు పాత్రతను నిర్ణయించుచున్నాడు.

శ్లో॥ శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం
తత్పర స్సంయతేన్ద్రియః।
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాన్తి
మచిరే ణాధిగచ్ఛతి ॥ 39

ప. వి ;- శ్రద్ధావాన్, లభతే, జ్ఞానం, తత్పరః, సంయతేన్ద్రియః, జ్ఞానం, లబ్ధ్వా, పరాం, శాన్తిం, అచిరేణ, అధిగచ్ఛతి.

టీక :—

శ్రద్ధావాన్ = శ్రద్ధావంతుడును,
తత్పరః = తత్పరుడును,
సంయతేన్ద్రియః = జితేంద్రియుడును అయిన పురుషుడు,
జ్ఞానం = ఇట్టి జ్ఞానమును,
లభతే = పొందుచున్నాడు,
జ్ఞానం = జ్ఞానమును,
లబ్ధ్వా = పొంది,
పరాం శాన్తిం = పరమశాంతిని,
అచిరేణ = శీఘ్రముగా,
అధిగచ్ఛతి = పొందుచున్నాడు.

తా. శ్రద్ధావంతుడును, తత్పరుడును, జితేంద్రియుడును అయిన పురుషుడు ఈ జ్ఞానమును పొందుచున్నాడు. జ్ఞానమును పొంది పరమ శాంతిని పొందుచున్నాడు.

అమృతవాహిని :—

జ్ఞానము పొందుటకు అర్హత చేకూర్చు మూడు లక్షణములు ప్రధానముగా చెప్పబడినవి - శ్రద్ధ, తత్పరత, జితేంద్రియత అని.

శ్రద్ధ : జ్ఞానమును పొందవలయుననెడి శ్రద్ధ ఉండ వలయును. వేదములయందును, శాస్త్రములయందును, పరమాత్మయందును మహాత్ములవచనములయందును, పరలోకములయందును పరిపూర్ణవిశ్వాసము కలిగి, వీటిన్ని

గూర్చి, పరమోత్కృష్టములు, పరమపూజ్యములు అను భావము కలిగి ఉండుటే శ్రద్ధ. శ్రద్ధచేతనే జ్ఞానము లభించును. శ్రద్ధలేని వాడు ఎన్ని చేసినను ఫలము మాత్రము శూన్యము. కనుకనే "శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం" అని చెప్పబడియున్నది. ఈ శ్రద్ధకు వేదముకూడ ఎంతవిలువ ఇచ్చినదో చూడుడు - "శ్రద్ధయా దేవా దేవత్వ మశ్నుతే, శ్రద్ధా ప్రతిష్ఠా లోకస్య వేద" (తై ౩-౧-౨-౩) 'శ్రద్ధవలననే దేవతలు దేవత్వమును ప్రాపించిరి. శ్రద్ధయే సమస్తలోకములకు ఆధారదేవత' అనియును, శ్రద్ధయా సత్య మాప్యతే" (యజుర్వేద - ౧౯-౩౦) 'శ్రద్ధ చేతనే సత్యస్వరూపుడైన భగవంతుడు లభించుచున్నాడు' అనియును, నిరుక్తములో కూడ "శ్రద్ధా శ్రద్ధానాత్" 'సత్యము యొక్క స్థాపన దేనిచేత లభించుచున్నదో అది శ్రద్ధ' అనియును, "శ్రద్ధావిత్తో భూత్వాత్మన్యే వాత్మానం పశ్యేత్" - (బృ.ఉ. ౪-౪) 'శ్రద్ధాధనము వలననే అంతఃకరణమునందు బ్రహ్మమును చూడుము' అనియును, గీతలోనే పదునేడవ అధ్యాయములోని మూడవ శ్లోకమున "శ్రద్ధామయోఽయం పురుషః" 'ఈ పురుషుడు శ్రద్ధామయుడు' అనియును శ్రద్ధకు ప్రాముఖ్య మీయబడినది.

శ్రద్ధలేకపోయినను, మహాత్ముల సన్నిధికేగి నమస్కారములు, సేవ, ప్రశ్నలు మొదలైనవాటిచేత జ్ఞానమును పొందుట అసంభవమా అను శంక రావచ్చును.

కాని, శ్రద్ధలేనివారు మహాత్ముల సన్నిధికి ఎందుకు పోవలయును ? పరీక్షచేయుటకా ? తన యొక్క విద్యను

ప్రతిభను చూపించుటకా ? పేరుప్రతిష్ఠలకొరకా ? దంభము నకా? ఇట్టి అభిప్రాయములతో కూడ కొంతమంది మహాత్ముల సన్నిధికేగి ప్రణామాదులుచేసి ప్రశ్నించుటకద్దు. కాని దీనివలన జ్ఞానప్రాప్తిలభించదు. ఈ గీతలోనే పదునేడవ అధ్యాయములో ఇరువదియెనిమిదవ శ్లోకమున "అశ్రద్ధయా హుతం దత్తం తపస్తప్తం కృతంచయత్ అస దిత్యుచ్యతే పార్థ ! నచ తత్ప్రేత్యనో ఇహ" 'శ్రద్ధలేక చేయుబడిన హోమము, దానము, తపస్సు, కర్మలు మొదలగునవన్నియును వ్యర్థములే. ఈ లోకమునగాని పరలోకమునగాని ఏమియు లాభించునవిగావు' అని పరమాత్మ చెప్పినాడు.

కనుక శ్రద్ధలేక మహాత్ముల సన్నిధికిపోయి, దంభము నకు ఎన్ని చేసినను, జ్ఞానము లభించదు. కనుక శ్రద్ధ అత్యంత మవసరము.

ఏ మానవునకు జ్ఞానమునందు శ్రద్ధకలిగినదో, ఆ శ్రద్ధ యొక్క మోతాదునుబట్టి జ్ఞానసాధనయందు తత్పరత ఏర్పడును. తత్పరత శ్రద్ధకు చిహ్నము. శ్రద్ధయొక్క కార్య రూపము తత్పరత. ఎవనికి ఏ విషయమునందు శ్రద్ధకలదో వాడు ఆ విషయమైన సంపాదన ప్రయత్నములో తత్పరుడై యుండును. ఇది సృష్టియొక్క నియమము.

కాని ఈ విషయమునందు సరియైన దృష్టిలేకపోవుటచే, లోకమున పెక్కుమంది తమకున్న ఏదో ఆవగింజంతశ్రద్ధను చూచుకొని, అదే అపారమైన శ్రద్ధగా భావించుకొని,

ఆ మాత్రమునకే గర్వపడుచు, శ్రద్ధతక్కువగుటచే కార్యసిద్ధి కాకపోవునప్పటికి, అది తమ శ్రద్ధయొక్క లోపమని గ్రహింపక, తాము ఎంతశ్రద్ధతో ప్రయత్నము చేసినను, కార్యము నెరవేరలేదు కనుక ఈ విధానము అసత్యము అనియో, భగవత్ప్రాప్తికి ఎంత ప్రయత్నించినను, లభించలేదు కాన, భగవంతుడు నిర్దయుడు అనియో, అసలు భగవంతుడే లేడు అనియో సిద్ధాంతములు చేయుట జరుగుచున్నది. ఇట్లు తలచుట కేవలము భ్రమమూలకము. సిద్ధికలుగకపోవుటకు యథార్థకారణము అభ్యాసమునందు తత్పరతలేకపోవుట. తత్పరత లేకపోవుటకు కారణము శ్రద్ధలేకపోవుట. శ్రద్ధను బట్టియే తత్పరత ఏర్పడును. తత్పరతనుబట్టి అభ్యాసము యొక్క తీవ్రతయును, నిష్కల్మషతయును ఉండును. నిష్కల్మషము, తీవ్రము అయిన అభ్యాసమునుబట్టి సిద్ధి యుండును. కనుక అన్నిటికిని మూలము శ్రద్ధ. శ్రద్ధకలుగగనే తరువాత కలుగు పరిణామము తత్పరత.

అభ్యాసమున నిజమైన తత్పరత కలిగిననాడు జితేంద్రియత్వము సహజముగా కలుగును. ఇది కూడ సృష్టియొక్క అచలనియమమే.

ఏకాదశి ఉపవాసము చేయవలయుననిన, గుండెలు బాదుకొని, ప్రతిదినముకంటె ఆనాడు ఒకగంటముందుగ, పదిముద్దలెక్కువగతిను భోజనప్రియుడు తన వ్యాపార వ్యవహారమునందు మునిగి, భోజనమునకు పిలుచువారిపై

వినుగుకొని, మందలించి, లాభసాటి అయిన ఆ వ్యవహారము పూర్తిచేసికొనువరకును భోజనము ప్రసక్తియే లేక, దిన మంతయు గడిపి, అనంతరమువచ్చి మధ్యాహ్నము భోజనము నకు పిలిచినవారిని తిరిగి మందలించుట ప్రారంభించినాడు. వ్యాపారమునవచ్చు లాభమును ఆశించుచున్న ఆతనికి, ఆలాభముపై గల శ్రద్ధవలన, భోజనము కూడ గుర్తురానంతగ, ఇతరులు గుర్తుచేసినను, భోజనముపై ఆసక్తి కలుగకపోగా, ఆ గుర్తుచేసినవారిపై చిరాకుపడునంతగ - ఆ వ్యాపార కార్యక్రమముపై తత్పరత కలిగినది. అంతేకాదు; భోజన సమయమునకు క్షణము జాగైనను సహింపలేని ఆతనికి దినమంతయును అభోజనముగా ఉండగలుగునట్లు జిహ్వాపై విజయము లభించినది. ఈ క్రమము ననుసరించియే పరమాత్మ శ్రద్ధ, తత్పరత, జితేంద్రియత-అని క్రమము ప్రతిపాదించినాడు.

ఈ రహస్యము తెలియకపోవుటచే సాధకుడు ఫలము నుండి వంచింపబడుచున్నాడు. తత్పరత తక్కువగునప్పటికి ఏకొంచెమో అభ్యాసముచేసి అంతమాత్రముననే 'ఎంత అభ్యా సము చేసితిని! ఎంతతపస్సు చేసితిని! ఎంతకష్టపడితిని! ఫలముమాత్రము లభించలేదు' అని వాపోవుట, నిరుత్సాహ పడుట, మార్గమునుండి జారుట కలుగుచున్నవి. పూర్ణమైన శ్రద్ధ, పూర్ణమైన తత్పరత కలవాడు ఎంతకష్టపడినాననిగాని, ఎంత అభ్యాసము చేసినాననిగాని భావించడు. ఎంతచేసినను

ఇంకను అసంతృప్తితోనే ఉండును. తాను చేసినది బహు స్వల్పమనియే తలచును.

యథార్థమైన తత్పరత పూర్ణముగా ఉన్ననాడు, ఏవిషయమున తత్పరతకలదో దానినిగూర్చిన ఆ ప్రయత్నమునకు భిన్నమైనవాటియందు స్పృహయే ఉండదు. ఇదియే 'సంయతేంద్రియత' అనగా.

పైన చెప్పిన కథలోని వ్యక్తికి ఆకలియందు స్పృహయే లేదే ! అట్లుండగలుగుటకుగాని, ఆకలిని జయించుటకుగాని అతడు ప్రత్యేకముగ ఎన్నడైన అభ్యాసము చేసినాడా ? లేదు. ఆ తత్పరతయే సహజముగా ఆ శక్తిని కలిగించినది.

ఇట్లు జ్ఞానము లభించినతరువాత పరమశాంతికి- అనగా భగవదనుభవసుఖమునకు - కాలవిలంబము ఉండదు. సూర్యుడుదయించుటకును, అంధకారము నశించుటకును మధ్య కాలవిలంబ మేమి ఉండును ? సూర్యునిరాక, అంధకారము పోక, సకలవస్తు సాక్షాత్కారము ఒకేమారు జరుగును. అట్లే జ్ఞానసూర్యోదయము, అజ్ఞానాంధకార నాశనము, భగవత్సాక్షాత్కారము ఒకేమారు లభించగలవు. కాలవిలంబము ఉండదు. భగవత్సాక్షాత్కారమైన ఇక శాంతి సుఖములసంగతి వేరుగ చెప్పవలయునా ? కండశర్కర నోటిలో వేసికొనుటయును, మాధుర్యము అనుభవము లోనికి వచ్చుటయును ఒకేమారుగదా !

అవతారిక :—

ఇక, శ్రద్ధలేని వాని గతిని గూర్చి చెప్పాచున్నాడు పరమాత్మ.

శ్లో॥ అజ్ఞ శ్చాశ్రద్ధధానశ్చ
సంశయాత్మా వినశ్యతి।
నాయం లోకోఽస్తి న పరో
నసుఖం సంశయాత్మనః ॥ ४०

ప. వి :—అజ్ఞః, చ, అశ్రద్ధధానః, చ, సంశయాత్మా, వినశ్యతి, న, అయం, లోకః, అస్తి, న, పరః, న, సుఖం, సంశయాత్మనః.

టీక :—

అజ్ఞః = జ్ఞానహీనుడును,
అశ్రద్ధధానశ్చ = శ్రద్ధలేనివాడును,
సంశయాత్మా = సంశయచిత్తుడును,
వినశ్యతి = నశించిపోవుచున్నాడు;
సంశయాత్మనః = సంశయచిత్తునకు,
అయంలోకః = ఈ లోకమును,
నాస్తి = లేదు;
పరశ్చ = పరలోకమును,
న = లేదు,
సుఖం = సుఖమును,
న = లేదు.

తా. జ్ఞానహీనుడును, శ్రద్ధలేనివాడును, సంశయచిత్తుడును నశించు చున్నాడు. సంశయచిత్తునకు ఈ లోకమునులేదు, పరలోకమునులేదు, సుఖమునులేదు.

అ మృ త వా హి ని :—

జ్ఞానహీనుడు అనగా, సత్యాసత్యములయొక్కయును, ఆత్మానాత్మలయొక్కయును, కర్తవ్యాకర్తవ్యముల యొక్కయును వివేచన చేసికొను శక్తిలేనివాడు అని భావము.

శ్రద్ధలేనివాడు అనగా, భగవంతునియందును, పరలోకముల యందును, మోక్షమునందును, ఆ మోక్షమును పొందు ఉపాయములను చెప్పుశాస్త్రములయందును, మహాపురుషుల యందును, వారి ప్రబోధముల యందును విలువ, విశ్వాసము లేనివాడు అని భావము.

సంశయాత్ముడు అనగా, భగవంతునియందును, పరలోకములయందును, ఇంకను ఇతరవిషయములయందును ఏనిశ్చయమును లేనివాడు; అన్నివిషయములందును సందేహము కలవాడు అని భావము.

ఈ ముగ్గురిలోను సంశయచిత్తుడు ఎక్కువగ దుఃఖములపాలు కాగలడు. కనుకనే సంశయచిత్తునకు ఈలోక సుఖము, పరలోక సుఖముకూడ లేదని చెప్పబడినది.

పురుషార్థములు నాలుగు - ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము అని. ఈముగ్గురిలో ఏఒకనికిని మోక్షము లేదు అనుటలో ఎంతమాత్రమును సందేహము లేదు.

కాని, ఎవనిలో అజ్ఞానదోషము మాత్రము ఉండీ, శ్రద్ధకు లోపము ఉండదో, సంశయము ఉండదో, అట్టివానికి మోక్షము లభించకపోయినను, కామ్యములతో సత్కర్మలాచరించుటచేత, ఇహలోకసుఖములు, పరలోకసుఖములు లభించవచ్చును.

ఎవనిలో వివేచనాజ్ఞానము ఉండి, సంశయము లేక, శ్రద్ధలో మాత్రము లోపము ఉన్నదో, అట్టివాడు ఏ విషయమైనను విపరీతముగనే నిర్ణయము చేయును. కనుక అతనికి మోక్షము లేదు; పరలోకసుఖమును లేదు. అయినను, ఐహిక కార్యక్రమములలో మాత్రము మంచిబుద్ధిమంతుడుగ ఉండి ఈలోకములో సుఖమనుభవించవచ్చును.

ఈ ఇద్దరికంటె విలక్షణమైనవాడు సంశయచిత్తుడు. వీనికి దేనియందును నిశ్చయము కలుగదు. ప్రతివిషయమునను సందేహమే కలుగుచుండును. ఇతనిలో వివేచనాశక్తి ఉన్నను, చిత్తము సంశయయుక్తమగుటచే, దేనియందును నిలుకడ ఉండదు. మోక్షవిషయమున ఒకప్పుడు ఒకసాధనను నిశ్చయించుకొని ప్రారంభించును. మరల ఇంకొకటి విచారించి దీనిని విడిచి, దానిని అవలంబించును. ఇట్లే పరలోకసాధనల విషయమునను ఒక నిర్ణయముమీద నిలబడి ఉండలేడు. క్షణక్షణమును మార్పుచేసికొనుచుండును. ఇహలోక విషయమునగూడ ఒక నిశ్చయముమీద నిలిచి ఉండలేడు. ప్రతి విషయమునను అనుమానమే; సందేహమే; ఏదియును

చేయలేడు; ఆకారణమున ఏదియును అనుభవించలేడు. ఈ పని చేయవలయునని, ఇట్లు చేయవలయునని, నిర్ణయము చేసికొని, ఆ నిర్ణయముమీద నిలబడి, ప్రయత్నము చేయుట ఇతనికి చేతగాదు. ప్రతిదానిలోను, ప్రతిపదార్థము విషయమునను, ప్రతివ్యక్తిని గురించియును, ఎప్పుడును సందేహామే. ఇందువల్ల ఇతనికి ఇహలోకమునను సుఖము లేదు; పరలోకమునను సుఖములేదు; ఇక మోక్షమువిషయము చెప్పవలయునా ?

అజ్ఞానము, అశ్రద్ధ, సంశయచిత్తము - ఈ మూడు లక్షణములును ఒకరివద్దనే ఉన్నచో ఇక చెప్పుట కేమున్నది ?

అవతారిక :-

ఇక సంశయరహితుడై అంతఃకరణమును స్వాధీనము చేసికొన్న కర్మయోగిని గూర్చి ప్రశంసించుచున్నాడు. పరమాత్మ.

శ్లో॥ యోగసన్న్యస్త కర్మాణం
జ్ఞాన సంఛిన్న సంశయమ్ ।
ఆత్మవంతం న కర్మాణి
నిబధ్నన్తి ధనంజయ ! ४१

ప. వి :—యోగసన్న్యస్తకర్మాణం, జ్ఞానసంఛిన్న సంశయం, ఆత్మవంతం, న, కర్మాణి, నిబధ్నన్తి, ధనంజయ ;

టీక :—

హే ధనంజయ ! = ఓ అర్జునా !
యోగసన్న్యస్తకర్మాణం = సమత్వబుద్ధితో సమస్త కర్మలను విడిచినట్టి యును,
జ్ఞానసంఛిన్నసంశయం = వివేకముతో సమస్త సంశయములను ఛేదించుకొని నట్టిదియును,
ఆత్మవంతం = బ్రహ్మనిష్ఠుని,
కర్మాణి = కర్మలు,
నినిబధ్నన్తి = బంధించలేవు.

తా. ఓ ధనంజయా ! సమత్వబుద్ధియోగముతో సమస్తకర్మలను నాయందు బాగుగా అర్పణముచేసినట్టియును, వివేకముతో సమస్త సంశయములను ఛేధించునట్టియును, స్వాధీనమైన అంతఃకరణముగలట్టి యును మహాత్ముని కర్మలు బంధించలేవు,

అ మృ త వా హి ని :—

'యోగసన్న్యస్తకర్మాణం' అనగా, యోగముచేత బాగుగ అర్పింపబడిన కర్మలుగలవానిని అని భావము. అహంకారము, మమకారము, ఫలాభిలాష, ఆసక్తి, కర్తృత్వాభి మానము, మొదలగునవి ఎంతమాత్రమును లేక, సమత్వ బుద్ధితో, సమస్తకర్మలను భగవంతునియందు లెస్సగా సమర్పించుచుండవలెను. ఇదే పన్నెండవ అధ్యాయములో ఆరవ శ్లోకమున "యేతుసర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః' అని చెప్పబడినది,

కొందరు "యోగసన్న్యస్తకర్మాణం" అనుదానికి "కర్మలను స్వరూపముతో విడిచినవానిని" అని అర్థము చెప్పినారు. కాని కృష్ణపరమాత్మ అభిప్రాయము అదిగా తోచుట లేదు. తరువాతి శ్లోకములో 'తస్మాత్' అను శబ్దముచే ఆ శ్లోకమునకు ఈ శ్లోకమునకు సంబంధము కలుపబడియున్నది. 'కాబట్టి అర్జునా! యోగమందుండి యుద్ధము చేయుము' అను హెచ్చరిక ఉన్నది తరువాతి శ్లోకములో. ఈ శ్లోకములో స్వరూపతః కర్మలను త్యజించుటే చెప్పబడినయెడల, తరువాతి శ్లోకములో 'తస్మాత్' ప్రయోగమునకు అర్థము ఉండదు.

'జ్ఞానసంఛిన్నసంశయం' అనగా, జ్ఞానముచేత నాశము చేయబడిన సంశయములు కలవానిని అనిభావము. సమత్వబుద్ధితో సమస్తకర్మలను భగవంతునకు పూర్ణముగ అర్పణ చేయుటచేత, యథార్థమైన భగవత్తత్త్వజ్ఞానము లభించుచున్నది. ఆ జ్ఞానముచేత సర్వసంశయములును పూర్తిగ నశించిపోవుచున్నవి. కనుక జ్ఞానముచేత నశింపజేయబడిన సంశయములు కలవాడు అని చెప్పబడినది.

'ఆత్మవంతం' అనగా భగవంతుని పొందినవానిని అని భావము. ఆత్మ అనగా జీవాత్మ, భగవంతుడు, మనస్సు మొదలగు అర్థములుకలవు. ఆ యా ప్రకరణములనుబట్టి ఆ యా అర్థములను గ్రహించవలయును. ఇక్కడ భగవంతుడు అను అర్థము సమంజసముగా ఉన్నది. జీవాత్మ అను అర్థము

ఇక్కడ సంబంధించదు. ఇక చిత్తము, మనస్సు అను అర్థములు చెప్పి, చిత్తము స్వాధీనములో కలవానిని అనినారు కొందరు. పై విశేషణముల క్రమమును చూచిన భగవంతుడు అను అర్థమే పొసగునట్లున్నది. ఇక్కడ సామాన్యసాధకుని విషయము చెప్పుటలేదు. యోగముచేత సమస్త కర్మలును భగవంతునియందు పూర్ణముగ అర్పణము చేసినవాని విషయము చెప్పుచున్నాడు. అట్టివాడు అంతకుముందే ఇంద్రియములతో సహా అంతఃకరణమును జయించి ఉండవలయును. అప్పుడుగాని పూర్తిగ సమత్వబుద్ధిరూపమైన యోగము సిద్ధించదు. అది సిద్ధించినప్పుడు ఆ యోగబలముచే సమస్త కర్మలను భగవంతునియందు సర్వార్పణము చేయగల సామర్థ్యము లభించును. పూర్ణముగ సమస్త కర్మలను అర్పణము చేసిన ఫలముచే, భగవత్తత్త్వముయొక్క యథార్థ జ్ఞానము కలుగును. ఆ జ్ఞానము లభించుటే తడవుగా, మోహాంధకారము తొలగిపోవును. ఇంక సంశయములకు తావెక్కడ ? మోహాంధకారము తొలగుట, భగవత్సాక్షాత్కారము, అన్నియును ఒకదాని వెంబడి ఒకటి కాలవిలంబము లేకయే కలుగును గదా ! *

కనుక 'ఆత్మవంతం' అనగా ఇక్కడ భగవంతుని పొందినవానిని అను అర్థమే అమృతవాహినికి సమ్మతము.

---

* ముప్పది తొమ్మిదవ శ్లోక వ్యాఖ్యానము చూడుడు.

'ఇట్టివానిని కర్మలు బంధించవు' ఇది. శ్లోకముయొక్క చివరి సారాంశము. ఇక్కడ కర్మలు అనగా ఎట్టికర్మలు ?

బంధనకారణములగు ప్రాచీనములైన అనంతములగు కర్మలు అని పూర్వులలో కొందరి వ్యాఖ్య.

కర్మాణి అనగా కర్మలు అని మాత్రమే మరికొందరు పూర్వవ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిరి. కాని ఎట్టి కర్మలు అను విభజన చేయలేదు.

పరిశీలించి చూచినచో ఇక్కడ కర్మాణి అనగా చేయబోవు కర్మలనెడి అర్థమునకే ప్రాధాన్యమీయవలయును. వెనుక చేసిన కర్మలను గురించి ఇక్కడ ప్రస్తావనలేదు.

అర్జునుడు యుద్ధరూపమైన కర్మ చేయుననియు, కర్మ బంధమునకు కారణమనియు భ్రమలోనుండుటచే ఆ భ్రమను తొలగించుటకు చెప్పినట్టి సందర్భము గనుక, ఇట్టి యోగిని కర్మలు బంధించవు అని చెప్పినప్పుడు, ఇక చేయబోవు కర్మలను ఉద్దేశించియే చెప్పబడినట్లు భావించవలయును. అర్జునుడు, కర్మ బంధించు స్వభావముగలదగుటచే కర్మ చేయను అనియును, వెనుకటి కర్మలు బంధించినవా లేదా అనియును, ఏమియును చేయకుండ ముక్కుమూసికొని కూర్చున్నచో, ఆ వెనుకటి కర్మల బంధనముకూడ నశించును అనియును - నిశ్చయించుకొనుటచే, వెనుకటి కర్మలగురించి ప్రశ్నలేదు. అర్జునునికి భయము చేయబోవు కర్మలనుగురించియే. కనుకనే

పరమాత్మ కర్మలు బంధించలేవు అని చెప్పుచున్నా
అయితే కర్మ చేయుచున్నప్పుడున్న సమత్వబుద్ధి, భగవత్త
యథార్థజ్ఞానము వెనుకటికర్మలనుగూడ నశింపజేయగ
యథార్థమే; కాని, ఇక్కడ సందర్భము మాత్రము చేయ
కర్మలను గురించియే.

అవతారిక :—

చివరకు అర్జునుని యుద్ధమునకు పురికొల్పి అధ్యా
యమును ముగించుచున్నాడు పరమాత్మ.

శ్లో॥ తస్మా దజ్ఞాన సంభూతం
హృత్థ్సం జ్ఞానాసి నాత్మనః ।
ఛిత్త్వైనం సంశయం యోగ
మాతి ష్ఠోత్తిష్ఠ భారత ! ౪

ప. వి :—తస్మాత్, అజ్ఞానసంభూతం, హృత్థ్సం, జ్ఞానా
ఆత్మనః, ఛిత్త్వా, ఏనం, సంశయం, యోగం, ఆ
ఉత్తిష్ఠ, భారత ।

టీక :—

హే భారత ! = ఓ అర్జునా !
తస్మాత్ = కాబట్టి,
ఆత్మనః = నీయొక్క,
అజ్ఞానసంభూతం = అవివేకమువలన పుట్టినదియును,

హృత్స్థం = హృదయమున బాగుగా నాటుకు
పోయినదియు నైన,
ఏనం సంశయం = ఈ సంశయమును,
జ్ఞానాసినా = జ్ఞానమనెడి ఖడ్గముచేత,
ఛిత్వా = ఛేదించి,
యోగం = కర్మయోగమును,
ఆతిష్ఠ = ఆచరింపుము !
ఉత్తిష్ఠ = లెమ్ము !

తా. కాబట్టి అర్జునా ! అజ్ఞానముచేత కలిగి, హృదయమున బాగుగ నాటియున్న ఈ నీ సంశయమును జ్ఞానమనెడి ఖడ్గముచేత ఖండించి కర్మయోగమును అచరించుము ! యుద్ధమునకు లెమ్ము !

అమృతవాహిని :—

అర్జునా ! ఈ నీ సంశయము అజ్ఞానముచేత కలిగినది. నాచేత నీకు ఉపదేశింపబడిన ఈ జ్ఞానమను ఖడ్గమును చేత బట్టుకొని, ఈ సంశయమును తెగనరుకుము. అధైర్య పడకుము. నీవు భరతవంశములో పుట్టినవాడవు. నీ పూర్వులైన చక్రవర్తులు అనేకులు దేనిని ఆచరించి ఇహమున యశమును పరమున మోక్షమునుకూడ పొందినారో, ఆ కర్మయోగమునందే నీవుకూడ స్థిరుడవై యుండుము ! నీ స్వధర్మమైన ధర్మ యుద్ధమునకు సంసిద్ధుడవై లేచి నిలుచుము !

(28)

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతాసు ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే-జ్ఞానయోగోనామ
చతుర్థోఽధ్యాయః

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యాణాం యదుగిరి
యతిరాజ సంపత్కుమార మునీంద్రాణాం శిష్యేణ,
సీతారామయతినా విరచితాయాం 'అమృతవాహినీ' నామక
శ్రీ గీతావ్యాఖ్యాయాం చతుర్థోఽధ్యాయః -

ఓం తత్ సత్

